

Tarayan Yaşar Mutlu
Yaşar Kemal _ Teneke

TENEKE
İSTANBUL

Üç aydır (kasabada kaymakam yok. Tahrirat katibi Resul Efendi vekillik ediyor. Onun da ha varlığı, ha yokluğu... Yaşlı, sümsük bir adam. Gölgesinden ürüyor. Bu adamla hiç bir iş görülemez. Nisan da geldi çattı. Çeltik ekmek için ruhsatiye müracaatları başladı. Tarla planları, tarla kiralama, su kavgaları, alış-verişler, kazıklar, kazıkların, kazıkların gırla gidiyor. İllevelakin kaymakam yok. Kaymakamın yerine bakan Resul Efendi de: «Çeltik işine burnumu sokmam. Valinin beni yerimden atacağını bilsem, burnumu sokmam. Sokmam da sokmam» diyor. Diyor da başka bir şey demiyor.

Resul Efendi, 'bunca yılın Resul Efendisidir. Karışır mı böyle işlere! Altından ne çıkacağını bilmez mi? Çeltikçiyle, bu namussuzlarla aşık atılır mı, 'bu ırzı kırıklarla bir ip te oynanır mı, İbiimez mi? Çeltikten dolayı, (bunca yıl başına o (kadar çok işler gelmiştir ki hesapsız. Mesela Sazlıdere köyünün yanındaki Okçuoğlunun çeltik ekmek istediği sanaya runsat verse, verse değil, çeltik komisyonunun kararına bir imza ıbassa yirmi bin lira rüşvet alabilir. Su içinde alır. Alır ama, (burnundan fitil fitil geleceğini de bilir. Resul Efendi rahat yaşamak ister, mümkün merteye... Yaş tahtaya basmamak için elinden gelen gayreti geriye komaz. Bilir ki çeltikçilerle iş görmek, itle bir çuvala girmek demektir. Hiç birisi değil de şu Karadağlıoğlu Murtaza Ağa çekilmez. Başa bela. Deyyusun biri. Resul Efendiyi nerede görse: «Eee İrsul Efendi, İrsul Efendi, duyduk ki gumisyona irest çekmişsin. Ruskatiyelere, imzanı basmıyormuşsun. Olur mu, İrsul Efendi? Biz se-ninlen baba dostuyduk. Eee İrsul Efendi... Kaymakam olmayınca İrsul Efendi, siz Abdurrahman Çelebi oluyormuşsunuz. Öyle duyduk İrsul Efendi.»

Resul Efendi de Murtaza Ağanın karşısında boyun kırar, el oğuşturur, her zamanki, herkese karşı, her yerdeki candan gülümsemesiyle gülümser :

«Ne yapalım, Aşam, sayenizde...» der, şapkasını hürmetlice çıkarıp geçer gider.

«Eee İrsul Efendi... Senin bu iyiliğin yok mu? Bu cana yakınlığın yok mu, adamın elini ayağını bağlayan bu değil mi, İrsul Efendi!»

Arkasından söylenen bu sözlere Resul Efendi döner yeniden, saygılıca şapkasını çıkarır:

«Sayenizde ağa hazretleri...» der, yürür.

Neredeyse nisan çıktı çıkacak. Çeltik komisyonu toplantı üstüne toplantı yapıyor. Bir tek alana bile ruhsat verilmiş değil. Sıtma Savaş Doktoru da Resul Efendi gibi bir bela... O da yanaşmıyor imzaya. Korkuyor.

Bütün çeltikçiler, Resul Efendinin başında dö-

nüyorlar, gece gündüz. Resul Efendi la diyar da li-lallah demiyor.

«Etmeyin eylemeyin,» diyor, boynunu büküp gözlerinde kocaman kocaman yaş taneleri... «Etmeyin eylemeyin Ağa hazretleri. Siz büyük ağalarsınız. Ne isterseniz benim gibi bir Resulden? Emekliliğime bir buçuk yıl kaldı. Günahına girmeyin çoluk çocuğumun. Sokmayın beni bu işe...»

Çeltikçiler bir gün o kadar üstüne vardılar ki, Resul Efendi, o halim selim adamcağız zivanadan çıktı. Bar bar bağırdı : «İstifa ediyorum. Usandım elinizden deyyuslar, istifa ediyorum. Canımdan usandırdınız.»

Biraz sonra da istifanamesini, istifasının sebeplerini uzun uzun yazdı. Tam beş daktilo sayfası yazdı. İstifanameyi okuyanın yüreği parça parça olurdu. Bu beş aylık kaymakam vekaletinde basma gelenleri, neler yaptıklarını bir bir anlatıyordu. Bereket versin ki bazı memurlar, candarma kumandanı araya girdi de istifanameyi kimse okuyamadı. Resul Efendi, istifanamesini kendini seven memurların, candarma kumandanının önünde gözlerini kapatıp kemali ciddiyetle yırttı. Saatlerce kağıtları küçük küçük, mercimek büyüklüğünde parçalara ayırdı. Masanın üstüne bir tepe gibi yığıldı. Sonra da sol eliyle sağ avucuna süpürdü kağıtları, çöp sepetine attı. Birdenbire, şimşek gibi, istifa etmiş olduğu, istifasının kabul edildiği, beş parasız, işsiz kaldığı geldi gözünün önüne... Yüreği daraldı. Gözleri karardı. Başı uzun zaman döndü. Sonra içinde zehir gibi acı bir boşluk çöreklenmişti kaldı.

Bir defacık olsun çeltik komisyonuna götüremediler Resul Efendiyi. Korkuyordu. Orada kendisini çok büyük bir felaketin beklediğinden korku-

»... yw^x». Miuöyununun evraklarını getiriyorlardı önüne, elini bile dokundurmuyordu.

Önüne gelene dert yanıyordu :

«Şu kaymakam gelse de fcurtulsarn. Şu çeltikçiler ocağıma incir dikmeden, sağlıcakla bir kur-tulsam...»

«İstifa et, Resul Efendi» diyorlardı. «Kaymakam vekaletinden istifa et de, candarma komutanı baksın biraz da...»

«Edemem,» diyordu boynunu (bükerek. «Edemem, vazifedir. Diyecekler ki arkamdan, bakın şu sümsük Resula, bir kaymakam vekilliğinin bile altından kalkamadı. Edemem. Vazifeden kaçmak yakışır mı bana? Ben otuz senelik devlet memuruyum.»

Bıçak kemiğe dayandı. Bu hal böyle giderse, ne çeltik ekilebilecek, ne bir şey. Ankaraya, Adanaya Resul Efendi aleyhine tel üstüne tel çekildi. Ne rüşvetçiliği, ne namussuzluğu, ne ahıksızlığı kaldı. Karısının orospu olduğunu, kızını parayla sattığını, Resul Efendinin gece gündüz içerek kaymakamlık odasında nara attığını bile yazdılar. Bütün bu telgraflar,

çekildiği andan itibaren satırı satırına kasabada ezbere okunuyordu. P.T.T. Müdürü teli çekmeden önce bir örneğini de yanma alıyordu. Önüne gelene okuyordu.

O günlerde bu teller üstüne ne Ankaradan, ne de Adanadan bir haber çıkmıyordu. Belli ki oradakiler böylesi telleri kanıksamışlardı. Kös dinliyorlardı.

Daireden çıkınca Resul Efendi hiç bir yere uğramadan doğru eve giderdi. Bu otuz yıldır böyleydi. Omuzları düşük, yüzü soluk... Kederinden göz kapaklarını kaldırıp da şöyle (bir yanma yönüne foa-
10

kamıyordu. Donmuş gibi, put gibi.

Sıcaklar nisandan başlar. Toprakta sarı, kırmızı, mor, ak çiçekler fışkırırken, dünya yeşil yeşil, bir tazelik içinde yunmuş, arınmış parlarken, Çu-kurovanın sıcakları çöker...

Resul Efendinin evi, yüksek duvarlı lıbir avlunun içindeydi. Bahçede beş tane ulu okalıptüs dikiliydi. Karanlık yapraklı. Avlu kapısından eve kadar, çakılla yapılmış bir mozayik üstünde yürünürdü. Ev pembe (boyalıydı. Tam alnında, güneye gelen kapının üstünde bir at kafası iskeleti asılıydı. İskelet mavi boncuklarla, sarımsak, tavuk pisliği, çam kozalağı ile donanmıştı. Pencerelerinden sütbeyaz, sakız gibi sütbeyaz perdeler sarkardı.

Avlu kapısı kahverengine boyanmıştı. Her köşesine de kocaman birer at nalı çakılmıştı. Resul Efendi kapının tokmağına elini götürür götürmez, daha indirmeğe vakit kalmadan kapı açılıverirdi.

Resul Efendi en güzel, en çocuksu gülümseme-siyle güler :

«Merhaba hanım!» derdi.

Hanım da Resul Efendi gibi ufacak tefecikti. Sütbeyaz, ama görülmemiş bir beyazlıkta başörtü bağlardı. Büyük gözleri, kederli gölgeli dururdu. Ön üst iki dişi çok büyüktü, dudaklarının üstüne taşıyordu. Ama nedense bu, hanıma çirkinlik vermiyor, aksine onu güzelleştiriyordu. Bu kazma dişler herhangi bir erkekte, herhangi bir kadında olsaydı yüzüne bakılmayacak kadar çirkinJeştirirdi.

Hanım hürmetle, muhabbetle kapının bir tarafında durur: «Hoş geldin Resul Efendi,» derdi.

Eve doğru, ağır ağır, yumuşacık yumuşacık yürüyen zevcinin peşine taikılır, bir adım arkadan onu izlerdi. Resul Efendi balkonun altında durur, taş-

x^voci, a>yas!>.js.aiuiui:i.m çıkarır, iskemleyi altına çeker ayaklarını uzatırdı. Hanım, Resul Efendinin ayaklarını belki bir saat ova ova yıkardı. Bu arada yukardan kız iner, on dokuzundadır. Kara kaşlı, kara gözlü, son modaya göre giyinen, uzun boylu bir kızdır :

«Hoş geldiniz babacığım,» der.

Resul Efendi başını kaldırıp gülümser.

Daha elini tokmağa götürmeden kapı açıldı. Gözü karısını görmedi. .Gözlerinin önünde hayal meyal bir beyazlık sallanıyordu. Karısının «hoş geldin» dediğini de duymadı. Yürüdü. Taşlıkta durmadan, ayakkabılarını çıkarmadan yukarı yürüdü. Kendisini halsiz sedire attı. Sigara sarısı yüzü, daha sararmış, kırışık içinde kalmıştı. Hatları bıçak gibi keskinleşmiş, gülümsemesi bir daha açılmamasına yüzünde donup kalmış gibiydi.

Hanım telaşla :

«N'oldu? N'oldu sana böyle, Resul Efendi? N'oldu?»

Resul Efendi gözlerini kapamış, başını beyaz badanalı duvara dayamıştı.

«N'oldu?»

Dudakları usuldan aralandı. Beyaz saçlı başı duvardan ayrıldı :

«Beni başka bir kazaya vereceklermiş. Aleyhime çok tel çekmişler. Yaa hanım!»

Hanım :

«Uuy,» diye inledi. «Uuy! Ocağımıza incir diktiler, ocakları sönesiceler, uuy!»

Kız da işi öğrendi. Oralı bile olmadı.

Anası boyuna döğünüyordu :

«Uuy ocakları sönesiceler, uuy! Ne yaptık sizlere? Elden geldikçe iyilik ettik. Uuy!»

12

Resul Efendinin başı duvarda, yüzü mermer gibi, mermer gibi soğuk, hareketsiz, Resul Efendiyi bilenler, şimdi görseler, bu adamın Resul Efendi olduğuna tövbeler olsun inanmazlar. O çocuksu, şakacı, babacan yüz bu mu? Tövbeler olsun kimseler inanmaz.

«Uuy! Körolasicalar. Biz ne yaptık size? Uuy!»

Gün batmıştı ki Resul Efendi derin bir uykudan uyanırcasma başını duvardan ayırdı :

«Hiç bir şeye yanmıyorum da Hanım, evimde doğru dürüst bir yıcık oturamadım ona yanıyorum. İşte ona yanıyorum.

Sus hanım sus! Allah kerim.»

Hanım :

«Uuy!» diyor «Uuy! Böyle de iş olur mu?»

İki gözü iki çeşme.

Ertesi gün, daha ertesi gün evden çıkmadı Resul Efendi.

On beş gündür, her Allanın günü böyle kara haberle geliyordu Resul Efendi. Evi birbirine katıyordu. Günden güne kara haberlerin şiddeti daha da artıyordu. Günden güne Hanımın «Uuuuu»ları bir çığlık halini alıyordu. «Uuuy uy gavurlar, yezid-ler, dinsizler, kan emiciler uuu!»

Her gün, hanım kapıda bir eli yüreğinde, bir eli sürgüde, titriye titriye kocasını bekliyor, dışarda ayak sesi duydukça yeni bir felaket haberi alacak diye ürperiyordu.

Bu arsayı on yıl önce almıştı. Yıllar yılı o ev senin bu ev benim, kırık dökük evler, tahtakurulu, tozlu evler canlarına tak demişti.

İkinci yıl taşını getirtti. Yıgırdı arsanın ortasına... Üçüncü yıl keresteyi aldı, dördüncü yıl çinkoyu... Beşinci yıl duvarının örülmesine başlanıl-

13

„ _ ----. ^u^xww. j.ai.u onuncu yıl, pembe

badana vuruldu. Resul Efendi yeni evine taşındı... Mesuttular. Aylarca karı koca evlerinden başka hiç bir şey konuşmadılar. Bir pencere üzerinde günlerce konuşuyorlardı. Bir saksının nereye konacağı büyük mesele oluyordu...

İşte böyle devam edip giderken hayat, olanlar oldu. Resul Efendi kaymakam vekili oldu. İlk günlerde sevinçlerinden başları göğe değdi. Vakta ki çeltik zıkkımı çıktı. O gün bugündür, güzelim evin içinde ıbir yas havası...

İşler sıkıştı, işler sarpa sardı. Şimdiye kadar, Resul Efendiyi ciddiye almayan çeltikçi Ağalar, ondan ciddi ciddi, başlarına çökmüş, kurtulunmaz bir belaymış gibi söz açmaya başladılar. Telgraflar bir semere vermeyince de açıktan açığa tehdit ettiler.

Bir öğle üstü Resul Efendi daireden dönerken önüne Murtaza Ağa çıktı. Bir hışım gibi, gözleri dönmüş karşısına dikildi: «İrasul Efendi, İrasul Efendi, benim toprağa döktüğüm servetim senin gibi yüz itin kanma değer. Bu bok imzani at gayrı kağıtların altına... Olmaz mı? Senin yüzünden ben servetimi batıramam. Şunu iyi bil ki, İrasul Efendi, bir kurşunun bedeli elli kuruştur.»

Elli kuruştur'u duyunca Resul Efendi olduğu yerde birkaç kere döndü. Gülümsemek istedi, gü-lümsiyemedi. Sendeledi. Bu sırada Murtaza Ağa onu kolundan tuttu :

«Elli kuruştur!»

Baş dönmesi azıcık geçen Resul Efendi :

«Sahiden mi söylüyorsun Ağa hazretleri? Sahiden mi? Ama ben sana ne yaptım?»

Ağa kızdı:

14

«Daha ne yapacaksın yezid? Evimi başıma yıktın.»

Az kendine gelen Resul Efendi, her zamanki halini gülümsemesini takındı, hürmetle şapkasını çıkardı. Ağayı selamladı.

«Baş üstüne Ağa hazretleri... Sayenizde her şey... Ağa hazretleri...»

Murtaza Ağayı iyi bilirdi. Bir sürü adam öldürmüş, nasıl yatmış bu kadar cinayetin üstüne, bilirdi. Candarma zabiti Şükrü Beyi tuzağa nasıl düşürtüp öldürtmüştü, bilirdi.

Başında, bir kurşun hızıyla «Elli kuruş...» lafı dönüyordu.

Eve ölü gibi girdi. Ondan sonradır ki geceleri kapıya kilit üstüne kilit vurdu. Pencerele kum torbası doldurdu. Bacaya bile kum torbası koydurdu. Bacadan bomba atarlar diye korkuyordu. Gözlerine uyku girmiyordu sabahlara dek... Ha şimdi geldiler, ha gelecekler diye.

Bir deri bir kemik kaldı. Kaldı ama, bir iyi haber de yüreğini hoplattı. Zarfı açtığı zaman gözünün önünde bir güneş çağılısı içinde harfler uçtu. Bir okudu, bir daha okudu. Bir daha, bir daha okudu... Evi, çevirdi okudu. Sonra nüfus memuruna gitti. Ona da okuttu...

Kağıdı güzelce dürdü büktü cebine koydu, çalışma saati dolmadan, hızla koşarcasına eve gitti. Otuz yılda ilk kez böyle oluyordu belki. Çalışma saatinde Resul Efendi dışarda ha! Vay anasını! Olacak iş değil. Kasabalılar bu saatte Resul Efendinin böyle koşarcasına yürüdüğünü görseydiler, yahut dikkat etseydiler mutlak küçük dillerini yutarlardı. Bunca yıl aynı ölçülü adımlarla, aynı kaldırımdan gidip gelmiş, aynı şekilde selam vermişti. Belki de

15

aynı izlere basmıştı.

Bu sefer, belki de otuz yılda ilk olarak, elini tokmağa değdirmeden kapı açılmadı. Tokmağı üç defa vurdu. İçerden huzursuz bir ses :

«Kim o?» diye sordu.

Resul Efendi :

«J3euun,» dedi ürpererek.

Hanım, ayakları ayaklarına dolaşarak koşa koşa geldi :

«Aman Allahım, aman Allahım...»

Kapıyı açıp da kocasını görünce şaşırıldı. Resul Efendi gene o eski çocuksu gülümsemesiyle pırıl pırıl duruyordu. Aman Allahım, aman Allahım... Hanım gene kapının yan tarafına durdu. Resul efendi gene eskisi gibi gülümseyerek önünden

geçti. Taşlığa gelince ayakkabılarını çıkardı, leğene uzattı. Karısı geldi, ova ova yıkamağa başladı. Günlerdir zevcinin ayaklarını ovamıyordu.

Sonra:

«Hanım,» dedi, «bak ne oldu.»

Hanım meraklıydı.

Cebinden kağıdı çıkardı ağır ağır, yumuşak yumuşak gülümseyerek açtı. Okudu.

Hanım :

«Çok şükür Allahıma... Bu gününü de görecektim miydi Allahım? Çok şükür.»

Sonra Resul Efendi ibir türkü gibi tutturdurdu, boyuna kaymakamın adını tekrar ediyordu :

«Fikret Irmaklı, Fikret Irmaklı... Yeni çıkmış daha mektepten. İlk memuriyeti tou. Fikret Irmaklı... Fikret Bey... Daha genç... Fikret Irmaklı... Fikret Bey...»

18

II

Ev işiyle Murtaza Ağa, kendisi uğraşıyordu. Kasabanın en güzel evi çeltikçi Uzun Rahmetindir. Uzun Rahmet evi geçen yıl yaptırdı. Yapılırken ev dillere destan oldu. Bittiği zaman sırf bu evi görmek için köylerden insanlar geldi. Bu evden başkası yakışmazdı genç kaymakama. Bu bir hayat memmat meselesidir.

Evin döşeme işini Kemal Taşan üzerine aldı. Kemal Taşan Ziraat Okulu mezunu, birkaç yıl memuriyet yapmış sonra istifa etmiş. İki yıldır da çeltikten çok kazanan, kasabada en şık giyinen, konuşmasını bilen, sözlerinin arasına ağır lugatlar karıştıran bir gençtir. Bu işi bilir.

Kaymakam bekarmış. Nasıl olsa evlenecek. Karyola iki kişilik, yatak som kuş tüyü... Halılar İsparta olmaz, Eğin olacak...

Yani evi öyle döşediler dayadılar ki, sorma! Duvarlarda talblolar bile eksik değildi. Duvarda on, on beş tablo vardı.

Görenin ağzının suyu akar. Hele bir tane vardı bir sazlık... Sazlığın kamışlarının üstün-

17

__, ~-~. ^uiaix kırmızıya 'boyanmıştı. Kamışlar rüzgarda sallanır gibi... Tut kopar, öyle canlı... Bölük bölük turnalar dönüyordu göğünde.

«Ev (bitti mi? Her şey tamam mı?)»

«Tamam Ağam.»

Murtaza Ağa, Mustafa Patır Patır, beş altı tane çeltikçi ağası daha evi gezmeğe gittiler. Ev gerçekten güzeldi, güzel döşenmişti". Murtaza Ağa kaim dudaklarını yalayarak :

«Kaymakamıma da yakışmış, oğluma da layık,» dedi.

Gelen genç olsun, bir kasabaya o kadar kötü ihtimalleri göze alarak gelsin, sonra da böyle güzel, Cennet parçası gibi bir eve girsin... Onun işi tamamdır. Murtaza Ağa bunun başka türlü olamayacağını kesinlikle bilir. Tecrübeyle sabittir.

Böylesi genç, kim olursa olsun, al kullan, maşa yap. Dünyanın en güzel maşaları böylesi genç idare adamlarından yapılır.

Kaymakam Fikret Irmaklımm kasabaya atanma haberi on gün önce kasabaya gelmesine rağmen, hakkındaki her şey biliniyordu. Nerde doğduğu, babasının anasının kimler olduğu, mali durumu, okulda nasıl bir öğrenci olduğu, kızlara, kadınlara düşkün olup olmadığı, içerse ne kadar içtiği, nelere düşkünlüğü her şeyi ama her şeyi biliniyordu.

Bir fotoğrafı bile ele geçirilmişti. Elden ele dolaşıyordu.

Kasabada on dört otomobil vardı. Yakın kasabalardan daha getirtildi. İki de otobüs vardı. Otomobiller, otobüsler bayraklar, çiçeklerle süslendi. İki davul zurna getirtildi. Alesta... Kaymakam, Ceyhan istasyonunda bir heyet tarafından karşılanacak, alıp getirilecek.

18

Günü, saati, dakkayı öğrendiler. Bir âlâyı vâlâ ile cuma günü saat beşte yola çıkıldı. Otomobillere en güzel elbiselerini giyinmiş çeltikçi ağaları, memurlar binmişlerdi. Otobüslere kasabanın delikanlıları, çığırtkanlar, «yaşa, varol,» diye durmadan bağıracakları da bildirilmişti. Otobüslerin en üstüne binmiş davulcular durmadan çalışıyorlardı. Kasabadan bir hay-u-huy içinde çıkıldı.

Otomobiller Ceyhan istasyonunun önüne sırasıyla, güzelce dizildi. En öndeki çiçekler içinde kalmış otomobil, son model bir Kayzerdi.

Derken, Kaymakamı getiren Ekspres istasyona girdi. Kemal Taşan tetikteydi. Hemen trene atladı. Arkasında iki kişi vardı. Kaymakamın fotoğrafı elindeydi. İkinci mevkide saçları düz, uzun saçları daima amma, gözlerine düşen bir genç gördü. Uzun yüzü, solgun tenli, kara kaşlıydı. Gözleri kahverengi, elaydı. Dudakları incecik, bir çizgiydi. Delikanlı güçlülükle yukardan, sepetler, heybeler arasına sıkışmış bavullarını indirmeğe çalışıyordu. Pantolonu kırışık içindeydi. Yüzü, beyaz gömleği tren dumanından tüm kire kesmişti. Kemal Taşan, bir elindeki fotoğrafa, bir de delikanlıya baktı.

Anladı. Başkası olamaz. Yaklaştı :

«Müsaade buyurun beyefendi. Müsaade buyurun da adamlar alsınlar.»

Delikanlı şaşaladı, çabuk çabuk :

«Ben indiririm efendim. Ben, ben indiririm.»

«Esağfurullah, esağfurullah efendim. Adamlar alsınlar.»

Elini uzattı:

«Ben kasabadan Kemai Taşan, efendim. Sizin için geldik, efendim.»

Delikanlıda şaşkınlık.

«Sizin için efendim.»

19

yuKlendidiler.

«Müşerref olduk efendim. Bendeniz Fikret Ir-maklı. Teşekkür ederim. Ne zahmet! Teşekkür... Çok çok teşekkür ederim.»

«Kemal Taşan. Eşraftan, Ziraatçı.»

«Müşerref olduk efendim. Ne zahmet.»

İçinde korku vardı. Anadolu kasabaları için kendisine neler anlatmışlardı! Uçsuz (bucaksız bozkırların ortasında bir tepeye sırtını dayamış, birkaç toprak dam. Susuz, Kışın kar altında, yazın toz içinde. Yalnız. Sonra ağalarla hırsızlarla, eşkiyalar-la cebelleşmeler. Kasaıba insanları deyince gözünde poturlu; kangal bıyıklı, yanlan tabancalı, saldıрма -lı... Hele eşrafı bir anlatmışlardı ki... Kemal Taşan!.. Eşraftan!.. Ziraatçı... Yüzü itimat telkin eden bir yüz, Kemal Taşanın. Kumral saçları gür, dalgalı... Genç yüzündeki hatlar gergin, cild cilalanmış gibi... Siyasal Bilgiler Okulunda Sarıyerli Nüzhet... Nüz-het en candan arkadaşı... Kemal Taşan ne kadar Nüzihete benziyor. Gülüşü tıpkı... Nüzhetin dudaklarında daima bir tango bulunurdu. Kemal Taşanda o eksik.

Vagonun kapısına geldiğinde şaşkınlığı (bir kat daha arttı. Yüreği daralacak kadar heyecanlandı. Bir an durdu, tek sıra olmuş, kendisini istikbale çıkmış insanları seyretti. Genç yaşlı beş yüz kişi, asker gibi tek sıra olmuşlar, gözleri vagonun karşısında... Gözleri yaşardı. Kendisini tutmasa, olduğu yere vagonun basamağına oturup hüngür hüngür ağlayacak. Bir coşkunluk içinde başı döndü. Sarhoş gibi sendeledi.

Kemal Taşan :

«Buyurun Beyefendi. Buyurun, buyurun, efendim...»

20

«Şu Anadolu insanı, misafirperver, asil, kahraman, yoksul, yiğit... Şu Anadolunun kutsal insanları. Bunlara hizmet etmek büyük şeref... Ahırlarda hayvanlarıyla onlar gibi yatmak, onlar gibi yemek... Onlar gibi sineklere yenmek... Onlar gibi... Onlara hizmet etmek ne şeref...»

Kemal Taşan, sırasıyla takdim ediyordu.

«Karadağlıoğlu Murtaza Bey, eşraftan, ziraatçı... Okçuoğlu Mustafa Bey, eşraftan, ziraatçı... Mehmet Dalkesen, eşraftan ziraatçı...»

Gözlerinin içine minnetle bakarak titriyerek, var kuvvetiyle ellerini sıkarak :

«Müşerref olduk efendim. Çok çok şeref ^bahşettiniz... Çok çok efendim. Müşerref olduk.»

«Mustafa Patır Patır efendim. Ziraatçı, eşraftan.»

«Müşerref olduk.»

«Emin Çelikdemir, eşraftan, büyük çiftçilerimizden... Şeref Bey, Delihorozlu Şeref Bey, büyük çiftçilerimizden...»

Kaymakam teker teker herkesin, karşılamağa gelen her çocuğun, delikanlının elini sıktı. Aynı muhabbet, aynı heyecanla sıktı. Herkese, davulculara bile, aynı heyecanlı aynı sıcak sesle, «müşerref olduk, efendim» dedi.

Kaymakam önde, alnına düşen saçlarını habi-re elleriyle arkaya ata ata, kalabalık arkada, istasyonu çıkıp otomobillere doğru geldiler. Bu kalabalığa istasyon halkı da birikmiş, kalabalık iki üç misline çıkmıştı.

Kemal Taşan, Murtaza Bey, Okçuoğlu birbirlerine çarpa çarpa çiçekli otomobilin kapısını telaşla açmağa seğirttiler.

Kapıyı, o uzun boyuyla Murtaza

21

^&W) 110.İ Lfuüium oıaraic açtı: «Buyurun Beğem, efendim. Gaymakam Beğemiz bizim. Sevgili gaymaka-mımız.»

«Esağfurullah efendim. Esağfurullah.» Kaymakamdan sonra herkes otomobiline bindi. Delikanlılar, çığırtkanlar, davulcular otobüslere doldular. «Yaşa, varol,» sesleriyle istasyon çınladı. «Çok yaşa kaymakam. Ya yâ ya şa şa şa şa Kaymakam çok yaşa.»

Kafile yola düştü. Çiçekli otomobil önde, ötekiler, itibar sırasıyla arkada.

Kaymakamın sağma Karadağlıoğlu Murtaza Ağa, soluna da Kemal Taşan bey oturmuştu. Yarım saatlik bir yol alabilmişlerdi ki Kaymakam kendini toparlayabildi. Gülümsiyerek toir sağma bir soluna baktı. Alnına dökülen uzun saçlarını, bir baş çırp-masıyla arkaya attı:

«Kusura kalmayın. Çok çok heyecanlıyım. Çok çok... Şaşkına döndüm... Dilim tutuldu. Bize Ana-doluyu cehennem gibi tanıtmışlardı. Halbuki... Şimdi şu insanların her biri kardeşlerim, babam gibi... Eşraf mı? Ben eşrafı canavar, haydut, eşkiya bilirdim... Şu beyler mi eşraf? Anadolunun eşrafı dedikleri bu efendiler mi? Allah aşkınıza bunlar mı?»

Kemal Taşan gülerlek:

«Eşraf biziz işte efendim.»

«İnanamıyorum, inanamıyorum. Bunlar, bu insanlar için canını verir insan. Hizmet etmek değil yalnız. Can bile...»

«Bakmamışlar efendim, bakmıyorlar Anadolu-ya... Bakmamışlar. İşte bu aziz insanların yurdu gerilik içinde, pislik içinde çalkanıyor.»

Kaymakam:

«Gelmeden önce kasabanız hakkında epeyce

22

tahkikat yaptım. Mütegalübelejy yobazlarla doluy-muş. Öyle raütegallibeler varmış ki efendim, dağlarda yirmi otuz eşkiyası bulunmuş eskiden. Hala da türlü melanetle ortalığı karıştırıyorlarmış... Her şeyi etüd ettim, her şeyi göze aldım da geldim Efendim.»

Murtaza Ağa gürlledi :

«Var Efendim. Çok namussuz mütegalibe var. Yok mu yani? O eşkiya sahiplerinin, o namuzsuzla-rın hepsi duruyor. Cin Hoca namussuzu duruyor, Alacalı Veli Ağa duruyor, Gümüşlüoğlu namussuzu duruyor. Türlü melaneti yapıyorlar. Bir fırsat bulsalar, yeniden yirmi otuz değil, yüz tane eşkiya çıkarırlar. Yaa efendi Gaymakamım. Gözel efendim. Burda mütegalibe mi ararsın. Bereket ki kasabaya gelemezler o kafirler. Tüm köyleri pislerler.»

Kaymakam :

«Mücadele edeceğiz, hepsiyle, cümle kötülüklerle mücadele edeceğiz. Diyorlar ki, bu kasabada sıtma çokmuş. Her yıl binlerce kişi sıtmadan ölür-müş. Çocuklar yaşamazlarmış. Bir mektup aldım efendim.»

Murtaza Ağa heyecanla atıldı :

«O namussuz kör Cemallen, Pehlivan Usta yazmıştır. Bize düşman.»

Murtaza Ağanın bu ihtiyatsızca konuşmasını örtmek için, Kemal Taşan söze karıştı :

«Var efendim. Ölüm var. Hayat seviyesi çok düşük. Görseniz yaşayışlarını, bunlar bütün bütün niçin ölmüyorlar dersiniz. Yaşamaları mucize. Evleri (bataklığın üstüne, kamışlardan, sazlardan yapılmıştır. Altından sular kaynar.

Hayvanlarıyla birlikte burada, yalnız yağsız bulgur yiyerek, yaşarlar efendim. Yalnız bulgur ve ekmek. Bir de (baharda ot

23

,y ener. kaynatıp yener. &n ibüyük gıdaları ekşi ayrandır. Yaşamaları mucize zaten.»

Kaymakam, şaşkın yüzünde hayretten açılmış gözlerinde büyük bir acıyla Kemal Taşana döndü:

«Demek öyle Kemal Bey?»

«Göreceksiniz efendim. Yüreğiniz parçalanacak. Göreceksiniz.»

«Hep sıtmadan ha?»

Murtaza Ağa irkildi. Sınirleri gerildi. Kendi kendine: «O namussuz Kör Cemal, o Danacı Halilin eli galem tutan irezili Pehlivan Usda. Onun mek-tibi...»

Kemal Taşan :

«Mübalağa etmişler Kaymakam bey. Sıtma yok değil, yok değil ama o kadar da değil... Eskiden çoktu. Azalıyor. Gittikçe azalıyor. Yardım ediyor köylüye, korunmasını öğretiyoruz. Faydası oluyor. Şimdi daha iyiler.»

Kasabaya geldiklerinde neredeyse gün batacaaktı. Kasabanın dışına, köprü'nün üstüne, yüzlerce insan, kadın, erkek, çoluk çocuk yığılmıştı. Arabalar ortalarından geçerken çit çıkarmadılar. Kaymakam şapkasını otomobilin penceresinden çıkararak onları teker teker selamladı. Onlar boş, hayret dolu gözleriyle bu çiçekli arabaya bakıyorlardı. Gelin arabası gibi. Kaymakam buna bir anlam veremedi.

Köprüden doğru kasabaya girildi. Sol tarafta saz evler vardı. Sağ tarafta büyük, ibiçimsiz, beyaz (badanalı eşraf evleri yükseliyordu. Parkeleri bozuk çarşıdan geçilerek şehir kulübüne varıldı. Kulüpte önce bal şerbeti ikram edildi.

Yaranmak için dalkavukluğun bini bir para. «Vakit geldi geçiyor. Bir tek sahaya bile ruhsat alınmış değil. Amanı bilin mi, huylanmasa şu kaymakam, aksilik etmese... Keşif-

24

tir, tavadır diye oyunlar çıkarmasa... Amanı bilin mi?»

İstasyondan beri beraber geldikleri için herkes Murtaza Ağanın başına toplanmış, huyunu huşunu soruyorlar Kaymakamın.

Murtaza Ağa coşmuş :

«Sonradan görmüş deel, o İrasul teresi gibi... Adam evladı. Bana, «Ağa, dedi, seni heç beyle bellemiyordum. Sen adamın tekesiymişsin, dedi, senin hakkında kötü mekdip ulaştırdılar toana.» Kim yetiştirir mekdibi, o guminist Kör Cemallen, Danacının oğlu Pehlivan Usda... «Seni gördüm, derakap fikrimi değiştirdim» dedi. «Yarın gel uruskatiyeni al!» dedi.' «Ben kul olana kötülük edecek adam dee-lim» dedi. Çok eyi bir adam Gaymakam. Daha eyi olmasın mı baba, herif İstanbulun Gadiköyünde dünyaya gelmiş. Padişahlar seherinde. Bir datlı adam ki... Gözümün (bebeğini yesin, Murtaza Ağası onu zengin, lord edecek... Sırtını Murtaza Ağasına dayayan zarar görmüş müdür şimdiye gadar? Hm söylen, görmüş müdür? Gözümün çiçeğini yesin Gaymakam. Çok eyi bir adam. Asilzade. Asilzadeden kemlik olur mu?»

Nazifoğlunun lokantasında yüz kişilik bir ziyafet için hazırlıklar yapılmıştı. Oraya gidildi. İçildi. Kaymakamın gene sağma Kemal Taşan Bey, soluna da Murtaza Ağa oturmuştu.

Masanın öteki başında da Tevfik Ali Bey oturmuştu. Eski hukukçulardan, şimdiki çeltikçi ağalardandı. İkide birde, yani iher dakikada bardak kaldırılıyordu. Kaymakamın şerefine. Bahtiyar, mesut, şirin, yeşil kasabanın şerefine. Tevfik Ali Bey dayanamadı. Sandalyasmm üstüne çıktı. Çok heyecanlı bir nutka başladı. Uzun

25

, <j ve arkadaşlarının Milli Mücadelede ne kadar yararlıklar yaptıklarını, düşmanı kovup, bu mukaddes vatan parçasını nasıl kurtardıklarını, Belediye Reisliği zamanında kasabaya park yaptırdığını, kasabayı böyle yemyeşil hale kendisinin getirdiğini, kasabanın yarın genç Cumhuriyet çocuklarının idaresinde daha güzel, daha müreffeh olacağını söyledi. Sonra sözü kaymakama getirdi. Kasabalarının çok çok talihli çok talihli ibir kasaba olduğunu, çünkü böyle genç, dinç, cesur, vatansever kutsal idarecilere düştüğünü anlattı. Sözlerini (bitirdikten sonra geniş temennalarla Kaymakamı selamladı, sandalyeden yıkılırcasma indi.

Tevfik Ali Beye Kaymakam cevap vermek zorunda kaldı. Çakırkeyfti. O da bu kasabaya, bu güzel kasabaya, bu kardeş insanları, bu sıcak kanlı insanları olan kasabaya tayin edilmiş bulunduğu sonsuz sevinç duyduğunu, elinden gelen her türlü çalışmayı, kanının son damlasına kadar yapacağını... Bir bataklık, bir sıtma yuvası olan kasabayı bu belalardan kurtaracağını, sıtmanın kökünü kurutup, kasabaya mutlu bir yarm hazırlayarak ödevini yapacağını, heyecandan boğula ıboğula, kesile kesile söyledi. Bu kasabanın sıcak kanlı insanlarına kardeşçe duygularla bağlı olduğunu, hemen (bağlandığını, ömrünün sonuna kadar da bağlı kalacağını ilave etmeyi de unutmadı. Yerine oturdu.

O konuşurken, yarı sarhoş olan Murtaza Ağa ikide bir ona dönüyor :

«Gözümün çiçeğini ye, Gaymakamım,» diyordu. «Gözümün yağını ye oğul...»

Ziyafet büyük bir muhabbet içinde bitti. Kay-.makamm başı dönüyordu. Tozlu yol, çiçekli otomobil, Hukuk mezunu, Ziraat Fakültesi mezunu, Av-

88

rupa görmüş eşraf... Candan karşılanma... Başı dönüyordu. Yolda uzun uzun kavaklar görmüştü. Tozlu... Nermin kavakları anlatırdı, Dolmabahçeden Beşiktaş'a giden yolda anlatırdı. Öğleden akşama kadar, ulu ağaçlarla üstü örtülü yoldan gider gelirlerdi. Nermin yolların uzun, garip, tozlu, yalnız kalmış, mahzun sonsuzluğa sallanan Anadolu bozkırlarının kavaklarını anlatırdı. Dolmabahçenin önündeki deniz koyu kül rengi bir mavi. Sis içinde kalır bazı bazı... Sisin altında, ötesinde deniz köpürür. Kıyılara çarpar. Turuncu boyalıdır o mavna... Hey kardeşim Temel Kaptan, canımın içi Temel Kaptan! Elleri kocaman, tuzlu, kırışık içinde... Dolmabah-çeyle Beşiktaş arası gölgeli yol... Yaprak içinde, yaprağa batmış. Güvercinli yol...-Pırıl pırıl taksiler geçer, altın sarısı yapraklara konmuş güvercinler uçarlar. Bir tanesi vardı içlerinde, süt beyaz. Yola konmazdı. Yol üstünde uçarak dolaşırdı. Altın sarısı çınar yapraklarına pırıl pırıl akan taksilerin tekerlekleri gömülür... Dolmaıbahçe Beşiktaş arası asfalt. Çınarlar uzun, hayat dolu. Sonbahar yapraklarını dökmüş. Beşiktaşta Barbaros Heykeli... Ne güzel! Palasını çekmiş leventler. Sonsuz, sonsuz maviler. Deli dalgalar. Sarı çınar yapraklan, asfalt kokusu... Ne temiz ev, sabun kokuyor çarşafılar. Üsküdar... Annesi beyaz başörtülü, mavi kocaman gözlü. Uzun beyaz parmakları, saçlarının arasında dolanır, gıdıklanır. Süzülen bir ılıklik. Süzülen sevgi... Annenin çarşafı sakız gibi. Mis gibi sabun kokar. Üsküdanncirleri, koyu, ağır gölgeli. Sinan Camii... Bakmağa doyamazsm. Avlusunda kaydırak oynanır...

Sabun kokusu ...Mis gibi...

Kaymakam yirmi dört yaşın heyecanıyla saba-

27

Nerminin babası Defterdar Hüsnü Beyi düşünürken, günün ilk ışıkları pencereden giriyordu. «Oğlum Fikret Bey,» diyordu. Ne diyordu Hüsnü Bey? Uzun, kırçıl bıyıklarını burarak ne diyordu? «Oğlum,» diyordu. «Sen sen ol, görünüşe aldanma. İnsanlar iki yüzlüdür.»

«Aldırma,» dedi kendi kendine. Uzun zaman yataкта döndü durdu. Demek böyle... Demek eşraf dedikleri... İnsanları daima görmeli. Tanımalı. Ondan sonradır ki hüküm vermeli. Daha sıhhatli olur.

Yataktan ağır ağır kalktı. Uzun uzun duvardaki resimlerin önünde durdu. Sazlık, bataklık resimleri. Resimlere gülümsedi. Kasaba zevki. Picassoyu asacak değiller ya. Ne de güzel ev. Banyo bile var. Yeşil fayanstan... Duşun altına girdi... Titredi.

Giyindi. Tam saat dokuza on kala çıktı. Kapıcı kahvaltayı masanın üstüne hazırlamıştı. Bakmadı bile. Sabahları kahvaltı etmezdi.

Bol bir güneş dolduruyordu ortalığı. Zeytin ağaçları dikili bahçelere... Yaşlı zeytinler... Başı önünde doğru daireye gitti. Onu-kapıda Resul Efendi karşıladı. İki büklümdü. Kaymakam merdivenlerden yukarı çıkarken, yukarda bekliyordu. Eğilerek Kaymakamın elini tuttu, öpecekti, vazgeçti. Ne kadar da genç. Onuruna yediremedi. Kaymakam bunun farkında olmadı. Yoksa elini çekerek utanarak. Beklemiyordu.

«Buyurun efendim. Hoş geldiniz. Odanıza, odanız burası...»

Odanın mobilyeleri, kurt yeyip delik deşik olmuş bir masa, kirden sakız bağlamış, yağlı yağlı parlayan bir sandalye, döşemesi yırtılıp somyaları dışarı fırlamış bir koltuktan ibaretti. İrkildi. İçin-

28

zaten. Kaşlarını çattı:

«Kaymakam odası bu mu?»

«Bu efendim.»

Geçti oturdu.

Resul Efendi kendisini tutamadı, geldi karşısında el pençe divan durdu:

«Size minnettarım Beyefendi,» dedi. «Çok çok minnettarım efendim.»

Sormadı. Trenden beri öyle inanılmaz şeylerle, öyle iltifatlarla karşılaşmıştı ki, bunu da bir iltifat saydı, sebebini sormadı. Yalnız gülümsedi.

Memurlar, şefler, ağalar, eşraf, doktorlar, avukatlar, muhtarlar ileri gelen köylüler akşama kadar Kaymakama «hoş geldin» ziyaretinde bulundular. Kaymakamlık dairesi arı kovana gibi işledi akşama kadar. Kaymakam serseme döndü. Aptallaştı. Sevinç mi, keder mi, acı mı, içinde bir kıpırdanma var. Bilmiyor. Öğle yemeğinde, akşam yemeğinde de eşraf yakasını bırakmadı. Bu böyle mi sürecektir? Düşünemiyordu. Doğru eve gitti. Yattı. Hemen uyudu.

Ertesi sabah dinç, neşeli uyandı. Bir zaman kocaman evin içinde gitti geldi. Dudaklarında bir ısıklık... Beethoven'in Dokuzuncu Senfonisinden bir parça...

Gün zeytin ağaçlarının pencereden görünen dallarını parlatıyordu. Karşıdaki, deniz misali dalga dalga ovadan sesler yükseliyordu. Ovanın ortasında bir gümüş kıvrımı parlaklığında akan çay uça-cakmış gibi koşuyordu. Yükseliyordu. Sislerin üstüne üstüne yükseliyordu.

Dönüp dönüp aynı parçayı çalıyor. Habire aynı parçayı... İçinden bir aydınlık su boşanmıştı.

29

den. Kainatı aşkla, muhabbetle kucaklayası geliyordu. Taşı toprağı, dalları ışıl原因 zeytin ağacını, cıvı cıvı serçeyi... Cümle yaratıģı.

Tıraş oldu. Yıkandı. Sokağına çıktı. Çarşısı bir uçtan ibir uca dudağında Dokuzuncu Senfoni ile geçti. Her dükkancıya selam verdi. Muhabbetle. Sevinçle makamına oturdu. Dünkü kirli oda, kurt yeniğı masa, sakızlı sandalya sanki kaybolup gitmişti. Ne sakız kirini, ne kurt yeniğini gördü.

Az sonra Ziraat Teknisyeni koltuğunda bir sürü dosya geldi.

«Efendim,» dedi, «sizi bekliyorduk. Çeltik ruhsat zamanı neredeyse geçecek. Müracaatlar yığıldı. Bugün çeltik komisyonu toplantısı var. Başkanlık edeceksiniz. Ruhsatıyeler verilecek...»

Bir takım dosyalar planlar, krokiler gösterdi. Kaymakam bir şey anlamıyordu. Üstünkörü baktı geçti:

«Peki peki, komisyonda hallederiz.»

Öğleden sonra, komisyon toplandı.

Komisyon, Mal Müdürü, Sağlık Doktoru, Ziraat Teknisyeni, bir çeltikçi üye ve Kaymakamdan müteşekkildi.

Birkaç gün içinde Sağlık Doktoru yola konmuştu. Ziraat Teknisyenini özel olarak zaten çeltikçiler başka kasabadan getirtmişlerdi. Çeltikçi üye ise Kemal Taşan Beydi.

Doktor Komisyonunda ağzını açmadı. Kararlar verildi. Kararlar alındı. Krokiler çıktı ortaya. Kemal Taşan krokileri, mahiyetlerini, yerlerini anlattı Kaymakama. Ruhsatıyeler çoktan hazırlanmıştı. Birkaç tanesi imzalandı. Ötekiler de ikinci toplantıya kaldı. Bu arada Okçuoğlunun Sazlıdere köyü

30

î

„„„^* .Vi.iucûi uuyuK sanasma da izin verildi.

Ruhsatıyesi imzalandı.

Akşam üzeri Kaymakam komisyondan çıkarken kolunda Kemal Taşan, dudaklarında Dokuzuncu Senfoninin aynı parçaları vardı. Hem neşeli neşeli yürüyor, hem de uzun saçlarını ikide bir başıyla arkaya atıyordu.

Akşam üstüydü ki kulübe Okçuoğlu geldi. Uzun boylu, geniş omuzlu, çizmeli, bıyıklıydı. Ellisinde gösteriyordu.

Kaymakamla Kemal Taşanın oturduğu masaya doğru ilerledi. Onlar hararetli hararetli memleket meseleleri konuşuyorlardı. Yurdun nasıl kalkınacağını araştırıyorlardı. Hükümet doktoru da yanlarındaydı. Doktor gülümsüyerek dinliyordu. Doktorla Kaymakam birbirinden hoşlanmışlardı.

Okçuoğlu toir okkalı, «Merhaba,» dedi, oturdu. Uzun zaman sustu. Bu susmak derebeylikten kalma bir görenekti. Ağır taş kımıldamaz. Onun için bütün derebeylik kalıntıları, Okçuoğlu gibi, nerede olurlarsa olsunlar, fazla hiç bir laf etmezler. Kasılarak, kemali ciddiyetle, konuşulanları dinler, ağır ağır başlarını sallalar. Okçuoğlu oturdu oturalı başını sallıyor.

Neden sonra:

«Kemal Bey, Kaymakam Bey, Doktor Bey, benim Adanaya davetlilerimsiniz. Şimdi gideceğiz. Kapıda otomobil hazır.»

Kaymakam Kemal Beye baktı. Kemal Bey Ok-çuoğluna:

«Peki Okçuoğlu, seni reddedecek değiliz.» Doktor:

«Benim işlerim var, teşekkür ederim,» diye itiraz etti.

Okçuoğlu kükredi:

31

«uımaz uo&iuri

Kemal Taşan Doktorun kulağına eğildi:

«Gel,» dedi, «gel Doktor. Her zaman ele geçmez. Sazlıdere sahasının ruhsatıyesini aldı. Domuzdan bir kıl çekeriz.» Hemen otomobile bindiler, düştüler yola. Ok-
çuoğlu otomobilde açılmıştı:

«Bu memlekete, bu cennet yurda can feda... İlerliyecek. Ah Atatürk öimeseydi... Talihsiz millet. Efendim, biz pirinç ekmeği icat etmeden önce şu topraklar çöldü, bataklık... Aaah Atatürk öimeseydi. Köylü çırılçıplaktı. Bir lokma ekmeğe muhtaç. Şimdi ya? Şimdi ırgat olarak çalışıyor, bir. Başak topluyor, iki. Biz Çukurovaya çeltik icat etmeden bunların kursağına bir tek pirinç tanesi girmemişti. Şimdi hangi eve ıgırsen, bir kocaman pirinç çuvalıyla karşılaşırsın. Çeltik ihya etti bu memleketi. Buralar cibinlik mibinlik görmemişti.» Kahkahayla güldü.

«İlk zamanlar bir köye gitmiştim. Gece cibinliği gerdim. Bir de baktım köyde kıyamet koptu. Bütün köylüler, çoluk çocuk, ihtiyar, hasta toplanmışlar dört bir yanıma, cibinliğe bakıyorlar. Onlara cibinliğin faydalarını anlattım. Şimdi hepsi cibinlikte yatıyor, sivrisinekten korunuyorlar. Ah Atatürk öimeseydi.»

Kaymakamın dudaklarında Dokuzuncu Senfoninin aynı parçası. Toz kokusu, rüzgar, kuru ot, bataklık kokusu geliyordu burunlar ma... Otomobil ayışığımda, düz, gümüşlenmiş ovada uçarcasına gidiyordu. Biraz sonra Adananın en güzel barlarından birinde olacaktı...

III

Sazlıdere köyü Okçuoğlunun altı bin dönümlük sahasının tam ortasında kalıyordu. Krokide, bu sebepten, saha orta yerinden ikiye ayrılıyor, Okçuoğ- lu bin beş yüz dönümlük bir tarlayı ekemediği gibi kesik sulama usulüyle ancak ruhsat alabiliyordu.

Genç Kaymakamı görür görmez, Okçuoğlunun yüreğine tıp etti. Hemen Ziraat memuruna telaşa koştu:

«Amanı bilin mi memur Bey, amanı bilin mi kardaş, bu Kaymakamı gözüm tuttu. Hemen yeni bir kroki yaptırırım. Köyü de içine alsın. Yırtalım eskisini... Amanı bilin mi! Amanı bilin mi, kardaş!»

Memur, gülümsüyerek, yaltaklanarak:

«Senin gibi var mı ağa,» dedi. «Sen yok musun? Gözünden anladın değil mi?»

«Gözünden belli ne aslan olduğu...»

«Gözünden ha?»

Bildiğiniz gibi de son krokiye göre Okçuoğluna ruhsat verildi. Verildi, verildi ama, işin içinde iş vardı. Yeniden tarla kiralamak, pamukları, susam-

32

33

di. Gün de az kalmıştı. Eli kulağmdaydı vaktin.

Okçuoğlu üç dört günden beri Sazlıderede. Bir köyde milyon verseler, Okçuoğlu bir saattan fazla kalmazdı. Demek ki durum müşkül...

Köyün tümü Osman Ağanın... Osman Ağa halim selim bir adam. Korkak da. Höt desen ödü kopar. Altmış evlik köy onun yarıcısı. Osman Ağa iyi has adam ama köylüler berbat, Allanın belaları, hele Kürtler!... Bir la demesinler. Kes, boğazla... La. Okçuoğlu onlarla cebelleşmede.

Köyün ortasındaki üstü cilpirt çalılırlarıyla örtülü çardaklı kahvede köylüleri başına toplamış Okçuoğlu köpürüyordu. Gümüşlü kırbacı elinde, habi-re çizmelerini doğuyor, terliyor, uzun bıyığının bir ucunu ağzına almış geviyordu.

Hiç bir şey değil de, Kürt Memed Alinin lafları deli ediyor... Bu dil bilmez Kürt de bir Allanın belası... Bilmem ta nereden gel de söz sahibi ol Çu-kurovada... Aaah hükümet! Kürt, ayağını mercimek kütüğüne dayamış, olmaz da olmaz diyor.

Okçuoğlu bazı köpürüyor, bazı yumuşuyor, bazı gülümsüyor. Bazı da kendisini tutamıyor, ağız dolusu küfrediyor, kıvraniyor. Eli tabancasına gidiyor, dört dönüyor. Tek tutunduğu dal Kaymakam. Durmadan Kaymakam hakkında, kaymakam üstüne laf ediyor. Sıkışınca, tehdit etmek gerekince: Kaymakam. «Bu Kaymakam mı?» diyor. Duruyor, tekrar dudağını tatlı tatlı yalarcasma:

«Bu Kaymakam mı? Babayığit... Gözü kanlı bir adam. Gençler hep böyle olur zaten. Daha yirmi altı yaşında... Fidan ıgilbi, Allah bağışlasın. Bana barda dedi ki, bu vatan için, dedi, bu topraklar için dedi, can feda! Ben bu kasabayı, dedi, cennet edece-

34

sonra neden cennet olmasın bu kasaba? Bire seksen bire yüz veren bir mahsul olduktan sonra... Sayesinde kasabaya milyonlar girdikten sonra... Neden olmasın? Bu bir memleket mahsulm'.ur. Şerefli mahsul. Milli mahsuldür.

Harbetmek ne kadar vatanca bir işe çeltik ekme de öyle vatanca bir iş-: tir. Kaymakam dedi ki, sizler pirinç

ekmezseniz, hudut boylarında kan döken askerlerimiz ne yiyecek? Sizler ne yiyeceksiniz? Vatandaşlar ne yiyecek?

Sizler olmasaydınız, tâ Japonyadan vapur vapur pirinç getirtmek zorunda kalacaktı hükümet. Paramız su gibi dışarı

akacaktı. Köylü milleti bunu idrak edemez. Vay beni sivrisinek ısırıldı, vay evim su içinde kaldı, vay hava zehirlendi, vay

sıtma kırıp geçiriyor bizi... Vay!vay! vay! Baltalamağa çabalarlar bu milli mahsulü... Kaymakam dedi ki, ben de

köylüyüm. Ben de İstanbulun bir köylüğündenim. Köylü milletin ne melun olduğunu bilirim. Onlar, diyordu, yanlış

yapılmış bir kanuna dayayıp sırtlarını, bir milli mahsulü yok etmeğe çalışıyorlar. Akılları ermez onların milli işlere. İnce

işlere ermez akılları. Onun için, diyor Kaymakam, ben kanun falan dinlemem. Ben kesik sulama, daimi sulama dinlemem. Hele ben, yanlış yapılmış kanunları hiç dinlemem. Bu milli, vatani mahsul uğruna kanun dinlemem... Bu genç amirlerin gözünü seveyim. Bunlar çok vatancı, milletçi. Bana dedi ki Adanada, sahanın ortasında on tane bile köy olsa kaldırırım. Yeter ki bu milli, vatani mahsul zarar igörmesin. Büyük amirler böyle söylerler, kıymetini bilirler milli mahsullerin. Ama beş paralık köylü gelir... Sinek, sıtma... Kanımızı emiyor, öldürüyor bizi, der. Mahvetmeğe çalışıyor milli mahsulü. Sinek olacak... Sıt-

35

olacak. Olacak... Her şey olacak. Gül dikensiz olmaz. Çorbayı bile üflemeden içemezsin.»

Köy zaten günlerden beri çalkanıyordu. Okçu-oğlunun Kaymakamı Adanaya, barlara götürdüğünü, elli bin lira rüşvet verdiğini, öylece de, köyü içine alan sahanın ruhsatını alabildiğini, Kaymakama «Oğlum Kaymakam,» diye hitap ettiğini duymuşlardı. Duymasalar bile Okçuoğlunu bilirlerdi. Neler yapabileceğine, kasabayı, memurları iki parmağı üstünde oynattığına çok şahit olmuşlardı. Ama ne çare, Okçuoğlu onlardan imkansız yapmalarını istiyordu.

Osman Ağa kısa boylu, kırmızı, benekli yüzlü, sütbeyaz saçlı, çelimsiz bir adamdı. Ayağında Ma-raş derisinden, yağlı ıbir ayakkabı, bacaklarında siyah pamukludan bol, günde solmuş bir şalvar, sırtında yine pamukludan çizgili İbir ceket vardı. Şapkası yağ bağlamıştı. Kapkara, tabaka tabaka...

«Ağa,» diyordu, kırmızı, zayıf boynunu uzatarak. «Ağa,» diyordu, «sen bilirsin ama, köy su içinde kalır mı? Sen söyle. Yeri çukur zaten. Bana kalınca, ben kalkar yaylaya giderim. Köy bataklık olur.»

Okçuoğlu:

«Sen bana tarlanı kirayla verdin mi?»

«Verdim.»

«Elimizde mukavele var mı?»

«Var.»

«Öyleyse?»

Osman Ağa boynunu büktü:

«Sen bilirsin Ağa.»

Ağa çizmelerini kırbaçlamağa, gidip gelmeğe başladı:

36

insanda, merhamet de var.»

Köylüler:

«Var Ağa,» dediler.

«Efendim biz yalnız kendimiz kazanmak istemiyoruz. Vatandaşlar da, köylülerimiz de bizle birlikte kazanmalıdırlar.

Makbul olan (budur. Bunu büyük idari amirlerimiz takdir ediyorlar. Ben bütün servetimi işte bu toprağa döktüm. Yalnız ben kazanmak istemiyorum. Köylülerimiz de kazansınlar. İktisat memleketin temel taşıdır. Genç idare amirlerimiz bunu çok iyi takdir ediyorlar. Milli mahsulleri himaye, teşvik, genç, imanlı, dinamik idare amirlerinin vazifeleri icabıdır.»

«Ne edek ya Aşam?»

«Bakın, güzel köylülerim. Yarın öbür gün sahaya su bırakılacak. Pamuklarınızı, susamlarınızı satın alayım. Siz de kazanın, ben de... Toprak zaten Osman Ağanın, bana verdi. Vermedin mi Osman Ağa?»

«Verdim, verdim.»

«Demek ki tarla Osman Ağanın, bana kirasıyla verdi. Sizin üstünde mahsulleriniz var. Her zaman olduğu gibi bana bunları satacaksınız. Evet satacaksınız.»

Kürt Memed Ali:

«Ya satmazsak?»

Ağa olduğu yerde zıncı diye durdu. Kırbacını çizmesine şırrak diye vurdu. Tozuttu.

«Satacaksınız. Tarlayı kiraladım. Zaten mahsulün yarısı da Osman Ağanın. Bir etek para döktüm. Söyle Osman!»

«Kiraladı!»

Memed Ali, gözü kanlı biriydi. Bin dokuz yüz

37

dandı. Onuncu yıl affiumusinden faydalanarak, dağdan inmiş. Sazlıdereye çiftçiliğe 'başlamıştı. O gün bugündür, karıncayı bile incitmemişti. Ne de, olsa dağların eski Memosuydu İbu!

Bir an Okçuoğlunun kafasından eski Memed Ali geçti. Biraz kendini toparladı. Gülümsedi kendi kendine:

«Bire Memed Ali, sen de verme tarlanı... Ne çıkar. Senin tarlan da sahanın ortasında çiçek kalsın.»

Memed Ali: «Satmanem.»

Okçuoğlu, ötekilere döndü: «Pamukların dönümüne otuz, susamlarınkine de otuz. Bostanlar elli... Tamam mı? Ne çapalat-mak, ne toplamak hiç bir emek vermek yok.» Birkaç köylü:

«Eyisin, hassın can adamsın Ağa, amma vela-kin köyde nasıl dururuz? Köy çukurunda, her yer bataklığa keser. Amma velakin... İyisin hassın Ağa, çok da para veriyorsun, amma bataklık, sıtma... Tam altı ay bataklık, sıcak çamur içinde. Bilmez değilsin Ağa! Ne edelim?» dedi. Ağa:

«Her dönümüne tam otuz lira. Otuz... Taş atıp da kolunuz mu yoruldu. Osmanın tarlasına ativerdiniz tohumu. Tam otuz lirayı dönüm ibasına babanızın hayrına mı veriyorum. Bataklık, sinek, çamur diye veriyorum. Aklı olan daha topraktan yeni filizlenmemiş pamuğa otuz lira verir mi. Sıtma, bataklık diye veriyorum.»

«Bir gün değil, iki gün değil, tam altı ay çamur içinde nasıl yaşanır. Sen bilirsin Ağa.»

38

ki (bir insanıyetlik size... Babalık. Ben kiraladım. Yoksa basarım suyu. Basarım köyün gözüne. Basarnam mı Osman?)
Osman Ağa, köylülere dönerek:

«Kiraladı kardaşiar.»

Kürt Memed Ali:

«Ganun vardır, hükümet vardır. Ganun de vardır, kesik sulama da vardır. Kesik sulama şudur kim, on gün su verecektir, sen, kırk sekiz saat kesecektir. Sahayı gurudecektir. Köyde beş yüz metre uzak tarla. Her zaman sulama... Onda kesik yok. Ama olacak üç bin metredir uzak köyde.»

Okçuoğlu durdu. Memed Aliye alaycı alaycı baktı. Geldi çardağın altına oturdu. Kan tere batmıştı.

«Kürt akli,» dedi, «bir kere takmasın aklını bir şeye... Kesik sulama, daimi sulama!»

Sonra köylülere döndü:

«Allah aşkına, Habib aşkına söyleyin, üç bin metreden gelemez mi sinek? Gelmedi mi? Öteki yıl Öksüzlüğün altına ektiğim sahadan sinek gelmedi mi? Üç bin metre değil, on bin metre yok muydu ara? Bir garbi yeli esmesin, torlar toplar getirir. Su kırk sekiz saat kesilecek de, saha kuruyacak, sinekler ölecek! Sahanın içinde öyle çukurlar var ki, bir yılda kurumaz. Akıl mı bu? Kürt akli işte!»

Memed Aliye döndü:

«Söyle de hükümete yarından tezi yok, bir istida ver de zincir vursun sineklerine ...Kürt akli!»

Memed Ali kıpkırmızı kesildi:

«Aleyidir etme. Ağa sane direm işte. Men sane pamuğımı de vermenem. Köyün içine çeltik ektir-menem. Madem vardır kanun, olmuşdur hükümet.»

39

«Ne yaparsın Memed Ali? Gene tüfeği alır dağa mı çıkarsın? Alıştın. Geçti o günler. Bir daha af çıkmaz. Adamı keklik gibi avlarlar.»

Memed Ali yumruklarını sıktı, dudaklarını kemirmeğe başladı. Sandalyada bir iki döndü.

Yüzü gözü kılçığa batmıştı. Diken diken bıyıkları da tozluuydu. Gözleri kan çanağına dönmüştü. Başında sarı tozlu bir mendil sarılıydı. Mendili başından sıyırdı. Önündeki masanın üstüne koydu. Kalın, kıllı, kılları güneşten sararmış kollarını masanın üstüne kütük gibi yatırdı:

«Köye beş yüz metiro olacak. On günde kırk sekiz saat kesilecek su. Ben buni bilmişem, Okçi Ağa.»

Bir köpüren bir inen Okçuoğlu gene alttan aldı:

«Anlamaz ki bu herifler. Ulan milli mahsul dedik. O senin dediğin kanun eski. O kanun bu Kaymakam gelmeden önceydi. Anlamaz ki herifler... Elbette sinek olacak, sıtma olacak. Genç Kaymakam ne diyordu? Bu memlekete sizler büyük hizmet ediyorsunuz diyordu. Sizler anlamazsınız bunu. Hükümet, koskoca hükümet bilmez mi bunu? Sivrisineği sıtmayı bilmez mi? Bilir. Yoksa yasak ederdi çeltiği...»

Birkaç köylü birden, yavaşça: «Doğrusun, doğrusun ama, tam altı ay da çamurun, bataklığın içinde yaşanır mı? Vatan mahsulü... O kadarlığma bizim de aklımız eriyor, eriyor ama, bir koca köy nereye kalkar?»

Köylüler (başlarını yere eğdiler, sustular. «O kadcığma bizim de aklımız erer.» Okçuoğlu:

Elinize kağıt verecek. Paranızı gelecek yazıhaneden alacaksınız. Çalışmadan, bir' tohum parasına, bir mahsul parası alacaksınız. Daha ne istersiniz? Bataklık, çamur... Çamur da neymiş yani! Saraylarda mı doğduk hep?»

Köylüler hep birden mırıltı halinde: «Bir koca köy...» dediler. «Çoluk var, çocuk var.»

Bunun üstüne Okçuoğlu deliye döndü: «Nankörler! Nankörler!» diye İbasbas bağırıldı. «Osman Ağa, söyle de atımı getirsinler. Hemen, hemen, hemen getirsinler... Ben sizlere yapacağımı bilirim. Bu mahsule yaptığınız hakareti sorarım size. Allanın aziz nimetine... Çeltik icat olduğunda sizin götünüzde don yoktu. Adam oldunuz. Daha çapasını vurmadığınızı pamuğunuzun dönümüne otuz lira veriyorum. Bir de bellemişler, dil bilmez Kürtler, ganin ganin! Babaları yapmış kanunu. Kanunla birlikte kesmişler göbeklerini deyyusların...»

Eli arkasında, oradan oraya gidip geliyor, terleyen alnını habire mendiliyle siliyordu.

«Benim yaptığım iyiliği size babanız yapmaz. Gözü çıkasıcalar, çeltik sonu her birinizin evinde iki çuval pirinç olur. Siz pirinç yüzü gördünüz müydü? Dil bilmezler, sırtınızda keçi derisiyle geldinizdi Çukurovaya. Giydiğiniz sırf deriydi. Şimdi adam oldunuz. Mağaradan çıkıp evde oturdunuz. Daha ne istersiniz? Size yaptığım iyilikler gözünüze dizinize dursun. Nankörler.»

Köylüler taş gibi donup kalmışlardı. Hiç birisinden ses, soluk çıkmıyordu. Köyün öteki ucundan bir köpek havlaması geldi. Başkaca köyde çitirtti yoktu. Okçuoğlunun kalın sesi köyün üstünde güm

40

41

to-----j

rına dökülmüşlerdi.

«Ben size gösteririm. Ben Okçuoğluyum size gösteririm.»

Bu sırada atı geldi. O hızla ata atladı: «Anladınız mı? Ben size gösteririm.» Atı mahmuzladı. Doludizgin köyden çıktı. Ardında l bir top duman...

Köylüler öyle taş gibi donup kaldılar.

Resul Efendi sedirin üstüne oturmuş, ayaklarını kızının kucığına uzatmıştı. Kız, ayaklarını oğuyordu. Hanım öte yanda dikiş dikiyordu. Gözlüklerini takmış, iğnenin üstüne eğilmişti. Tavana asılmış lüks lambası hışıltıyla yanıyordu.

Resul Efendi usuldan usuldan:

«Hanım,» dedi. Hanım, başını bir an dikişten kaldırdı. «Söyleme, karışma bu işlere diyorsun ama nah burama geldi. Ne iyi çocuk bu Kaymakam bir görsen Hanım! Nur gibi... Tertemiz. Acemiliğinden düştü ağlarına. Hiç bir şey bilmiyor. Ona, bir anlatsam bunların çevirdikleri dolapları... Bir anlatsam, alimallah duman attırır.» Dudaklarını yaladı. «Bir anlatırsam. Bir çitlatırsam. Doktor var ya sarı Doktor dönüp duruyor etrafmda ya, o bir çitlatsa... Azıcık bir çitlatsa... Çitlatmıyor. Adı beş paralık oldu fikranm. Yok yere beş paralık. Hiç bir günahı yok. Öyle sahalara ruhsat verdi ki aklı başında olan, bunlara izin verir mi? Bir okusa Çeltik Kanununu... Baştan aşağı bir okusa! Aaah, bir okusa! Hakkında

yor.»

Hanım başını dikişten kaldırdı, Resul Efendiye uzun uzun baktı. Kızdığı, dikişi tutan ellerinin titremesinden belliydi:

«Sen de,» dedi, «herkes için ağlarsın. Herkes için yürek tüketirsin. Gitmiyeydi barlara, atmıyaydı gözü kapalı imza...

Hatçe hanım söyledi. Ağaların boynuna sarılıyormuş... Bir dediklerini iki etmiyor -muş. Etmez ya, eder mi? Yatar Uzun Rahmetin konağında, kuş tüyü yataklarda...»

Resul Efendi:

«Öyle deme Hanım, bilmiyor. Çok genç. Kötülük, dalavere bilmiyor. Onun kulağını çekmeli. Aaah! çekmeli. Ben ona, işi bir çitirdedim. O zaman gör dünyayı. Allak bullak olacak ortalık. Tozdan dumandan ferman okunmıyacak.»

Hanım:

«Sana derim ki, Resul Efendi, burnunu sokma bu işlere. Hepsini senden bilirler. O zaman halimiz neye varır? Bir düşün, bir düşün... Ya bir daha Kaymakam vekili olursan... Çeltikçiler sana musallat olurlarsa... Bir düşün. Bir buçuk yıl kaldı. Yüze yüze kuyruğuna getirdik. Amanı bilin mi, başımıza iş açma. Elini ayağını, tabanlarının altını öpeyim başımıza iş açma.»

Günlerce bu konuşmalar Resul Efendiyle Hanım arasında sürdü gitti. Resul Efendi arada kalmış, doluya koysa almıyor, boşa koysa dolmuyor. Bir kurt düşmüş içine yiye bitiriyor.

Karar üstüne karar veriyor. Yarın sabah daireye varır varmaz, ilk iş mutlak söyleyecek dedikoduları. İçine düştüğü uçurumu bir bir anlatacak. Bir

44

binde. Buruş buruş olmuş. Sabahleyin dairede vazgeçiyor. Söylese, bu Kaymakamda öyle durup da boyun eğecek göz yok. Çeltikçilerle amansız bir mücadeleye girişecek... Ne olur? Sonra, sonra Kaymakamın sonu malum. Bir buçuk yılı kalmış... Allah bir daha Kaymakam vekilliği göstermesin. Dişi dişini yiyor. İçindeki kurt habire kemiriyor. «Oğlum gibi seviyorum. Oğlumdan da ileri... Kibar.»

Her zamanki gibi sabahleyin erkenden kalktı. Tevfiğin kahvesinde bir çay içti. Sabahleyin daireye gitmeden önce Tevfiğin kahvesine gitmeyi de son günlerde adet edinmişti. Toplanıp dedikodu ediyorlardı. Gene toplandılar. Kahvenin önü Pazaryeridir. Pazaryeri adamdan taşıyordu. Yırtık kılıklı, yalınayak adamlar kalabalığı almıştı ortalığı.

Hacı Ali Çavuş, Resul Efendinin eski ahbabıydı. Her zaman, oldu bitti birbirlerine takılırlardı.

Çavuş gülerken gene başladı:

«İrasul,» dedi, «gördün mü dünkü çocuğu? Nasıl koydu çeltikçileri kafese! Pardon vallaha. Aboov! Ne adammış be! Vay anasını! El kadar çocuk. Soydu soğana çevirdi kasabayı. Yüz bin lira rüşvet almış ruhsat vermek için. On para da hisse... Sen bir imza atmaya korktun İrasul... Herifçiöğlü bir günde beş yüz imza atıvermiş. Akılsız İrasul... Kuru kafa.;»

Resul Efendi bu iftiralara müthiş kızıyor. Kız-dığını belli etmemek için çırpıyor. Kendisini tutamıyor:

«İftira etmeyin, iftira etmeyin. O nur gibi bir adamdır. Anasından nasıl doğmuşsa öyle temiz duruyor. Günahtır iftira etmeyin,» diye boynunu büküp söylüyor.

45

«Kundakta bile rüşvet alır. Bir kere bellemiş. Anasının karnında bellemiş. Yoksa daha genç. Anasının karnında bellemese bu kadar işi nasıl çevirirdi yoksa!» Gene güldüler.

Resul Efendi fazla dayanamıyor, ayağa kalkıyor, onlardan uzaklaştıktan sonra kendi kendine: «Allahtan korkun, Allahtan korkun.» diye hışımla söyleniyor, daireye kadar aynı homurtuyla yürüyor, bir saat kadar dairede dolaştıktan sonradır ki, sinirleri yatışıyor. Tam bu sırada da mesai başlıyordu.

Akşam Hanımla iyice bir çekişmişti. «Dayanamıyorum,» demişti Hanıma. Sabahleyin kahvede gene kızdırdılar. Homurdanarak daireye geldi. Daha kimsecikler yoktu. Odasına verilmiş kararlarla girdi. Ölüm var, dönüm yok. Yüzü kül gibi olmuş, dudakları titriyordu. Saat dokuza kadar odayı bir uçtan bir uca adımladı durdu. Söyleniyordu habire. Ağzında tükrükler kurumuştur. «Bugün,» diyordu, «bugün mutlak söyleyeceğim. Mutlak. Öleceğimi, ipe çekileceğimi bilsem söyleyeceğim. Kimseye duyur-maz benim söylediğimi. Kimseye... Kim ne bilecek! Bilmezler...» Kaymakam tam dokuzda gelirdi odasına, Dı-şarda, kahvaltısını doktorla birlikte yapardı. Merdivenleri çocuklar gibi koşa koşa çıkardı.

Ayak seslerinden tanıdı. Yüreği gümbürtüyle atmağa başladı. Az bir zaman içinde sıırıslıklam tere battı. Ateşler içinde kaldı. Elleri uçarcasına titri-yerek önünü ilikledi. Üstüne başına çeki düzen verdi. Cebindeki buruşuk kanunu çıkarıp eline aldı. Kaymakamin odasına doğru yürüdü. Kaymakam, masasına oturmuş, bir şeyler okuyordu. Girdiğini duyunca, başını kaldırdı. Gülümsüyordu.

49

Resul Efendi bir iki adım daha ileri attı. Tam masanın önünde durdu. Gözleri karardı. Düştü düşecek. Dünya kapkaranlık kesildi. Sallandı.

Kaymakam telaşlandı:

«N'oldu Resul Efendi? Ne var?»

Usul usul, buruşuk kanunu Kaymakama doğru uzatıyordu. Kaymakam kanunu aldı. Üstünü okudu.

Koltuğu gösterdi:.

«Buyurun, buyurun oturun Resul Bey. Teşekkür ederim.»

Biraz kendine gelen Resul Efendi gitti koltuğa ilişti:

«Size söyleyeceklerim var. Var, var efendim. Siz bana çok iyilik ettiniz. Hayatımı kurtardınız. Onun... evet onun... Onun için size... Ha size her şeyi olduğu gibi söylemek zorundayım. Amanın elinizi ayağınızı öpeyim... Elinizi ayağınızı... Resul söyledi demeyin. Sonra İbunlar beni havada yerler... Havada kebab ederler. Ederler efendim. Resul lafi ağzınızdan çıkmasın. Beni düşman gibi gösterin kendinize... Benim çoluk çocuğum var. Evim var. Söyleyin. Bunu benden duymadınız.»

Kaymakam merakla:

«Tabii tabii efendim. Olur mu hiç.»

Resul Efendi:

«Ben sizin düşmanmızım. Kuyunuzu kazıyorum. Öyle mi?»

«Kuyumu kazıyorsunuz Resul Bey. Söyleyin. Tamam.»

«Öyleyse müsaadenizle efendim.»

Ellerini saklarcasına bacaklarının arasında kavuşturdu.

47

za alınmadık şeyler söylüyorlar. Ben yerin dibine geçiyorum.»

Gözleri ibüyüyen Kaymakam heyecanla:

«Ne gibi?» diye sordu. «Ne gibi?»

«Efendim... Yalan yalan... İftira tabii... Yerden göğe kadar iftira... Güya siz çeltikçilerden yüz bin lira rüşvet almışsınız.

Kasaba günlerdir çalkalanıyor. Şöhretiniz Ankaraya bile ulaştı şimdiye... İftira... Kötü iftira...»

Kaymakam yerinden fırladı:

«Doğru mu bunlar?»

«Daha neler, neler efendim!»

«İnanıyor mu halk?»

Resul Efendi zehir gibi gülümsedi:

«İnanır Efendim. Halk böyle iftiralara inanmak için can atar. Bu da olmasa, sizin verdiğiniz şekildeki ruhsatıyeler yüz :bin liradan aşağıya verilmemiştir efendim. Yüz bin biraz mübalağa ama, çok para döner ruhsatiye işinde. Kanunu okursanız haklı olduğumu anlarsınız. Dedikodunun sebebinin anlarsınız.»

«Demek kanun?»

«Evet kanun.»

«Ziraat memuru bana okudu.»

«İşine gelen yerleri okumuştur efendim. Çünkü efendim, Ziraat memuru Bahçe kazasından, çeltikçiler tarafından sureti mahsusada getirilmiştir. Bütün sahalarda birer para hissesi vardır.»

«Yaaaa!»

«Evet efendim.»

«Teşekkür ederim Resul Bey.»

Resul Efendi çıktı. Kaymakam, masanın başına geçti. Çoktandır bir şeyler sezinlemeğe, işin için-
48

^ muu^unu Kavramağa başlamıştı. Günlerdir Doktorun dilinin altında bir şeyler olduğunun farkındaydı. Öğrenmek için çok çabalamıştı. Demek ki...

«Öğleye kadar kimseyi içeriye almasınlar,» diye kapıya emir verdi. Kanunu hemen okumağa koyuldu, Bir saat sonra da bitirdi.

«Vay namussuzlar, vay! Vay!, sahtekarlar vay!» Odanın içinde dört dönüyor, uzun saçlarını parmaklarına dolamış çekiyordu. Avurdunu dışının arasına almış kemiriyordu.

«Toprak iki kere sürülecek... Sahada hiç bir çukur olmayacak. Dümdüz. Kanallar çimento ile yapılacak. Çeltik komisyonu bizzat görüp karar verecek. Saha, sular tamamen çekildikten sonra,, kırk sekiz saat susuz kalacak. Buna kesik sulama derler. Köye uzaklık üç bin metre. Sonra suların ayakları akıntısı olmayan göllere dökülmeyecek. Çeltik komisyonu bunun dışındakilere izin veremez. Ya verilenler?»

Hiç haberi yoktu. Şimdiye kadar verdiği ruhsatlardan hiç haberi yoktu. Göz açıp kapayınca kadar oluvermişti her şey. Gözleri yaşla doldu. Öyle biçare saydı ki kendisini... Başını masaya i oydu. Bir zaman hareketsiz kaldı. Sonra zile bastı. Hademe geldi.

«Resul Beyi...»

Resul Efendi koşarak geldi.

«İki jandarma alınız yanınıza. Alınız şu anahtarları da. Gidiniz yattığım eve. Orada benim bavullar, eşyalar, bir de açılmamış yatak var. Hepsini alıp yandaki odaya getiriniz. Ben burada yatacağım. Anahtarları da götürüp Kemal Taşana veriniz. Kendi elinizle veriniz. Demek böyle Resul Bey?»

49

«Böyle etendim, csızı benim hayatımı kurtardınız.»

Resul Efendi çıkıp gittikten sonra kapıdaki jandarmayı çağırdı:

«Siz çeltikçileri tanır mısınız oğlum?»

«Tanırım gumutanım.»

«Git kapıcıyı da çağır!»

Kapıcı Hacı da ıgeldi.

«Siz çeltikçilerin hepsini tanır mısınız?»

«Hepiciğini tanırım.»

«Hiç birisini içeri almayacaksınız, öyle eskisi gibi, toana halber vermeden.»

«Başüstüne ıgumutanım.»

Aziz Ağa arkı on beş yirmi pınarın, bir o kadar da çağlıyanm birleşmesiyle meydana gelir. Toros eteklerinden, Savrun çayının üstbaşmdan kıvrıla kıvrıla, Çukurovaya doğru hızla akar. Hemen hemen Savrun çayı büyüklüğündedir. Bu ark başlı başına bir servettir. Savrun çayının suyu azalıp da yaz aylarının sıcak günlerinde çeltikçiler su diye birbir-lerine düştüklerinde, susuzluktan çeltikler kurduğunda, Aziz Ağa arkını kiralayan yan gelir keyfine bakar. Öteki çeltikçilerin bir damla su için girtlaklaşmalarını seyreder. .Aziz Ağa arkının suları ne kadar azalırsa azalsm sahasını sular. Bu yüzdendir ki, Aziz Ağa arkını kiralayan o yıl on bin dönümden aşağı çeltik ekmez. Ne kadar aşağı ekerse on bin dönümden, o kadar ziyandır. Bile bile ziyandır. Suyun altında, mümkün mertebe bol toprak bulmak ister. Gözü köy, ev, çiftlik görmez. Verir suyu. Üç yıldır da Aziz Ağa arkını Okçuoğlu kiralıyordu. Saz-ıldereden alacağı bin beş yüz dönümden ne pahasına olursa olsun, vazgeçemez. Bu, bin beş yüz dönü-

50

51

mun su içmue uy yuz, uui ı±±^± . ^...__a__^

de üç yüz bin lirayı kimse suya atmaz.

Okçuoğlu, beş gün önce, köylüyle çekiştiğinin akşamı, sahaya su bırakmıştı. Tarlalar suyu geç yutar. Hele kurak olursa, yukardan bırakılan su ne kadar bol olursa olsun, toprağın yarıklarına dolar, su zor ilerler. Saha, ovaya doğru indikçe kuraklığı azalıyor, bırakılmış suyun hızı da gittikçe artıyordu. Köyün dört bir yanı eski (bataklık). Altı kaynıyordu toprağın. Altıncı günün gecesi su büyük bir hızla dört bir yandan köyü sardı. Bir anda köyü bastı.

Gece yarısı köyde bir kıyamettir koştular. Köpekler ürüşüyor, eşekler anırıyor, atlar kişniyor, sığırlar böğürüyor, insanlar bağrışıyorlardı. Bir zelzele

sonu gibi...

Gece sabaha kadar bağrıştılar. Gittiler geldiler. İçerdeki eşyalarını çardaklara taşıdılar. Çardakları olmayanlar komşularının çardaklarına taşıdı. Onu da yapamayanların eşyaları su içinde kaldı. Bütün köy, sabaha kadar su içinde, çamur içinde dört döndü. Karanlıkta, el yordamıyla yapıyorlardı işlerini. Bütün odunları ıslanmıştı. ıslanmasa bile su içinde odun yakılamazdı.

Bir iki evde ancak, ışık vardı. Çukurova köylüklerinde yaz aylarında ışık yakılmaz. Onun için hiç bir evde de hemen hemen gaz yoktu.

Yalnız Kürt Durgunun ışıkları yanıyordu. Kadınlar, erkekler delikanlılar, yaşlılar, çocuklar Dur-sunuh evinin önüne yığılmışlardı. Konuşmuyor, susuyorlardı. Yorulmuşlardı. Sarı ışığın altında çamurlu üstleri başları, yüzleri, saçları parlak bal-mumundanmış gibi görünüyordu. Köy, derin bir sessizlik içine gömülmüştü. Kahrolan. caktı. Dağların tepesinde bir ışık çizgisi görünür gibi oldu. Sonra geçti. Bu güne alamettir.

Kürt Memed Ali sırtını dut ağacına dayamıştı. Başı önüne düşmüştü. Elleri, ölü elleri gibi sarkıyordu.

Zeyno Karı yanındaki kadınlara yavaşça: «Kürt bir bok yiyecek.» dedi. «Öyle görünüyor. Ben onu iyi bilirim. Ne zaman onu böyle gördümse, çocukluğunda bile, ortalığı karıştırmıştır. Şimdi git bıçak sok Kürde haberi olmaz. Ben, Kürdü iyi bilirim.»

Kadınlar:

«Keşkeee çıkarsa,» diye iç çektiler. «Çıkarsa da şu Okçuoğlunun burnundan fitil fitil getirse. Nerde o günler. Nerde öyle erkek!» Bir kadın arsız arsız:

«Zeyno ana,» dedi, «o eskidendi. Memed Ali şimdi iğdiş oldu. O gün Okçuoğlu söğdü söğdü de ağzını bile açmadı. Eski çamlar bardak olmuş.» Zeyno Karı içini çekerek: «Erkek kalmadı,» dedi. «Eskiden olsa gökte yerlerdi Okçuoğlu gibi adamı. Erkekler de avrat olmuş. Kürt gibi ibir adam eskiden olsa kendisine laf mı söyletirdi. Hep erkekler iğdiş olmuş.» Birkaç ses, gülmeye karışık: «Şu halimize bakın. Herif ortalığı göl etti. İğdişlerin köyünü.»

«Herif köyü igöl etti.» Zeyno Karı:

«Herif köyü göl etti. Bizi sürgün etmek için. Köyde iğdiş olmamış bir tek erke'k olsaydı...» «Bir tek erkek...» «Erkeğe benzer (bir tek erkek...»

52

53

«Böyle olmazca^, ou anmua iv^»^_. ____

Zeyno köpürdü. Sesi köyün üstünde, gecenin karanlığında dalgalandı. Böyle olurdu her zaman. Durur durur, sonra ateş kesilirdi.

«Bana da Zeyno derlerse, eğer ben Zeyno ka-rıysam... O Okçuoğlu deyyusuna, orospu avratlıya, parlak çizmeliye, ağzı sakızlıya yapacağımı bilirim. Başını avradınıki gibi açmazsam, bana da Zeyno Karı demesinler. Ben de Zeyno Kariysam... Şu iğdişler erkekliklerinden utansınlar. Utansınlar da başlarını toprağa eğip, Okçuoğlunun gönderdiği suya baksınlar...»

Önce kadınlar, sonra erkekler kısmında bir hareket oldu. Ortalık kaynaşmağa başladı. Söğen sö-ğene... Gürültü patırdı. Atıp tutmalar, gidip gelmeler...

Tan yerleri usul usul işiyordu artık. Dağların sırtı ağarıyordu. Gökyüzündeki bir iki bulutun kenarları sırmalanmıştı.

Tarlalara gün vurdu.

Tarlalar tüm su altında kalmıştı. \ Pamuklar, susamlar, bostanlar, yeşil harman yerleri su altında kalmıştı. Tarlalar bir göl gibi. Bir ayna gibi.

İşiltılı.

Köy, köylüler gün ışığında daha bir perişandı. Herkes tepeden tırnağa çamur içindeydi. Yataklar, arabalar, tavuklar, tavukların çoğu boğulmuştu ya, bütün hayvanlar çamur içindeydiler. Köy tüm çamura batıp çıkmıştı.

Kürt Memed Ali gene olduğu gibi. Gece nasılsa gene öyle. Kimse dokunamıyor. Nelerine gerek. Ters cenabetin biridir Kürt. Bir ağır laf eder.

En sonunda Zeyno Karı vardı kolundan tutup salladı:

«Deli Kürt, deli Kürt.»

54

«Nedir o? Ne diyersen Zeyno Ane?»

Zeyno Ana gülümsedi:

«Sizin de erkekliğiniz batsın iğdişler. Köy göl oldu. Sürgüne gidiyoruz. Sürgün ediyor bizi. Sürgün ediyor götü boklu Okçu... Hiç erkek kalmadı mı bu köyde? Sana bunu sormağa geldim.»

Memed Ali sırtını dut ağacından ayırdı. Gözleri kan çanağına dönmüştü. Kalın kaşları çatılmış, alnı kırışmıştı. Yüzü, maviye çalan bir karanlıktaydı. Öyle kararmıştı. Zeyno Karı, Memed Alinin yüzünü görünce bir ürperti geçirdi. Memed Ali yumruklarını sıktı, acıyla gerindi. Derinden, ciğeri sökülürce-sine, bir «Aaah!» çekti. «Aaaaah! Zeyno Ane! Aaaaah! derem.»

Zeyno Karı, Memed Alinin bu haline acıdı:

«Yeme kendini böyle. Yeme kendini Kürdüm,» dedi. «Yiğdim,» dedi. «Seni bilen bilir.»

Memed Ali kıvrandı:

«Ne gelmişdir elimden Ane! Ne gelmişdir! Öl-dir Okçı'yi, çıkmışdır dağ. Okçı bir adem değildir -kim. Okçı çook! Şaşırmışım Ane. Ben çatlayacak. Hersimden çatlayacak ben. İğdiş olmuş biz Ane. İğdiş...»

Zeyno Karı, uzun uzun Memed Alinin sırtını okşadı:

«Yeme kendini böyle. Yeme kendini Kürdüm,» Yeme yeme oğlum!»

Zeyno Karının ışıltılı gözleri kederli, şefkatli, tatlıydı. Sonra yanlarına Dursun geldi. Sonra öteki köylüler de geldiler.

Çamurdan hiç bir yerleri gözükmüyordu. Dize kadar çemrenmişlerdi.

Köyün içinden, gübrelerin üstünden sapsarı bir saman, gübre suyu akıyordu. Yaş gübre kokusu

55

yayıyorau uruaiiga. ^^ . — ___ ^ _:_

yordu. Memed Alinin yüzünü her gören bir ürperiyor, Okçuoğlunun sonu geldiğine hükmediyordu. Zeyno Karı da İbu kadar şişirdikten sonra...

Memed Alinin on dokuz yaşındaki büyük oğlu manzarayı çaktı. Babasının yanına geldi. Yüzünü görünce dondu kaldı.

«Baba!» dedi, kolundan tuttu. «Baba! baba! Haydi eve gidelim. Baba! baba!

baba!...»

Memed Ali kızdı:

«Defolmuşdir it oğli it! Defolmuşdir! Yürü» diye bağırdı.

Çocuk adamların arkasına sindi. Zeyno ortaya atıldı:

«Ulan Kürt,» dedi. «Bok yeme öyle. Ne bağıyor kızılıyorsun? Bağırarak iş bitmez. Oturun da konuşun. Altı ay su içinde yaşanmaz. Onu konuşun. Bir ay içinde evler çöküverir. Onu konuşun. Hep açıkta kalırız. Onu düşünün. Deli Kürdüm.

Aklını başına topla da...»

Memed Ali acı acı gülümsedi: «Doğri,» dedi. «Ane doğri söyler.» Dursun:

«Hökümata gidak.» «Kaymakam onun adamı.» Zeyno Karı:

«Olsun,» diye çıkıştı. «Olsun. İsterse babası olsun. Bu halimizi her gören...»

Memed Ali başını ağır ağır sallıyarak: «Doğri,» diye tasdik etti.

Herkes:

«Doğru,» dedi. «Hükümete gitmeli. Keşif getirmeli.»

Bir arabanın üstüne çıkıp oturdular. Uzun

«i, vır .Karara varabildiler. Köyün hepsi, kadın erkek, çoluk çocuk, genç ihtiyar hepsi yola düşüp böylecene kasabaya Kaymakama gideceklerdi. Çamur içinde gideceklerdi.

Zeyno, kararı köye ilan ediyordu: «Herkes kapısını kilitlesin. Avratlar! Herkes kapısını kilitlesin. Duyduk duymadık demeyin. Esvap değiştirmek yok. Böyle çamurlu. Çocukları iyicene çamura sokup kucağınıza alın. Çamuru az olanlar çamur sürünsünler. Kasabaya gidiyoruz. Doğru Kaymakama. O da olmazsa böyle çamurlu çamurlu Ankaraya. Kanun var... Kanun da var, hükümet de var. Duyduk duymadık demeyin haaa!»

Bir saat sonra ki, bütün köy başta Zeyno Karı yola düştü. Dizlerine kadar gelen suları geçip kasaba yoluna çıktılar.

Kadınlar kucaklarında bebekler, eteklerine yapışmış çocuklar... Tepeden tırnağa, yüz göz tüm çamur.

Sıcaklar bastırdı.

Kalabalık bulut misali toz çıkarıyordu. Toz bulutu, koşan, yuvarlanan toz bulutu içinden, yol boyunca bir uğultu ovaya dağılıyordu.

Kasabaya yaklaştıklarında hiç birisinin insana benzer İbir tarafı kalmamıştı. Üstlerindeki çamurlara toz yapışmış, kaşları kirpikleri bembeyaz olmuştu. Yarı kurumuş çamurlar da beyazlaşmıştı.

Böylece, kalabalık ayaklarını sürükliyerek geldi. Kaymakamlık Dairesinin önünde durdu. Bu, kasabada görülmemiş bir şey oldu. Tepeden tırnağa çamura, toza batmış, dize kadar çemrek kalabalığı görenler bunda bir iş, mühim bir iş olduğunu anlamakta gecikmediler. Dükkancılar gürültüyle dük-

56

57

kanlarının kepenklerini incuraneı. xv oyunlarını bırakıp Kaymakamlık binasının oraya toplandılar. Sinek vızıldamaz kasabada, doyulmaz bir seyirdi bu! Az sonra bütün kasaba oraya yığıldı. Zeyno Karı bas bas bağıyordu: «Kaymakam, Kaymakam! Çık dışarı. Çık da gör halimizi. Ne haldeyik gör bizi.»

Kalabalığı gördükçe de coşuyordu: «Bakın, bakın, Muhammed ümmetleri, bakın halimize. Ne haldeyik görün bizi.

Okçuoğlu neler getirdi başımıza. Müslüman olana bu zulüm yapılır mı? Söyleyin yapılır mı? Bir koca köy su altında koyulur mu? Bakın halimize. Kaymakam da baksın. Baksın da o taş yüreği azıcık yumuşasm.»

Dursunla Memed Ali, Zeyno Karıyı susturup Kaymakama çıktılar. Dursun:

«Okçuoğlu su bıraktı köye. Pambuklarımız, ekinlerimiz su altında galdı. Köyün içinde oturulmaz oldu. Vallaha göbeğe kadar su. Billah su. Tüm köylü geldik ki göresin halimizi de Okçuoğluna bir

şey söylüyesin.»

Kaymakam başını pencereden uzatıp kalabalığı görmüş. Zeynonun bağırtılarını duymuştu, ama bir şey anlıyamamıştı.

«Köyün içine de mi çeltik ekecek?» «Ekecek. Su bıraktı bu gece. Köyü göl etti.», «Allah Allah!...»

Ağır ağır sandalyesinden kalktı. Dışarıya çıktı. Bütün gözler ona çevrildi. Kaymakam bir şeyler söylemek; bu perişan halli köylülerden özür dilemek istedi. Yutkundu. Boğazında bir şeyler tıkanıp kaldı. Bir türlü dili dönmedi. Öylecene, orada kalakaldı. Kurumuş kaldı.

«Ne durmuş süzüyorsun öyle yavrum? Bana bak! İyice bak! İşte sizin marifetiniz Ibu. Ne güzel marifet! Köyün içine de çeltik ekilir miymiş! Her şeyi gördüysek de bunu görmediydik. Köyün içine de ruhsatiye verilir mi? Bu da senin icadın yavrum. Ha ekilir mi? Bak, bak da taş yüreğinin yumşasın azıcık. Sen diyormuşsun ki, çeltik diyormuşsun vatandır diyormuşsun. Adanada öyle demişsin. Köyün içine de ekilecek, evlerin içine de ekilecek demişsin. Hiç Allahtan korkmamışsm. Gördün ya halimizi. Biz de vatanız. Bak, bak... Bakmazsan halimize, binip trene, Ankaraya böylecene Baş Kumandara gideceğiz. Doğrucana Baş Kumandara,.. Bak şu çoluk çocuğun haline. İnsan olanın buna yüreği dayanır mı? İyi bak! Sen Okçuoğlunun adamıymışsm. Ben de alır bunları doğru Baş Kumandara götürürüm. Bindirir trene götürürüm. Al derim köylünü. İşte iböyle suya, çamura boğdular. Al derim, al!»

Kaymakam kendini zorladı zorladı bir tek kelime bile söyleyemedi. Geri döndü hızla odasına girdi, kapandı.

Dışarda Zeynep Karının bağırtısı sürüp gidiyordu. Kulağına bir uğultu gibi geliyordu. Neden sonradır ki: «Adamları çağırın.» dedi. Memed Aliyle Dursun geldiler. Önce:

«Muhtar hanginiz?» diye sordu. Dursun:

«Muhtar, Seyfi Alidir. Okçunun adamıdır. Gelmedi.»

«Söyleyin kalabalığa, gitsinler köye. Ben de hemen geliyorum.»

58

59

Hemen Ziraat Memurunu çağ

«Memur Bey, toplayın komisyonu, Sazlıdere köyüne gidiyoruz. Okçuoğlunun yaptıklarını gördünüz ya!»

Memur:

«Aaaah ıbnlar efendim! Aaaah bunlar! Doymazlar...»

Komisyon azaları toplandı. Bir cip getirildi. Doğru köye gidildi. Köy su altındaydı. Cip köyün içine varamadı. İki kilometre uzakta durmak zorunda kaldı. Sular taşıyordu. Komisyon azaları bacıklarını çemreyerek köye yürüdüler. Köy ıvırsızdı. Bir arabanın üstüne çıkıp oturdular. Sular habire aşağı aşağı akıyordu. Birbirlerinin yüzlerine bakıp kaldılar.

Kasabadan dönen kalabalığın uğultusu gittikçe yaklaşıyordu.

VI

60

Böyle üstüste gelen olaylar, Kaymakamı iyice sarsmış, zayıflatmıştı. Yüzü sapsarı, her zaman düşünceli, yorgun, kırılmış, kederliydi, ince dudakları, daha da incelmış, keskin bir bıçağın ağzına dönmüştü. Gözleri pırıltı içindeydi. Işıltılı. Saçlarını sinirli sinirli arkaya doğru atıyordu. Tek inandığı insan şimdi Resul Efendi idi. Baba gibi seviyordu. O da onu koruyordu. Kasabadaki dedikoduları, hakkındaki iğrenç şayiaları, planları günü gününe duyuruyordu. Bir ay içinde bir ömürde öğrenilebileceklerin hepsini öğrenmiş gibiydi. Hele şu son günler!... Köylerde köylülerle yatmıştı. Bitlenmişti. Doktorun muayenehanesi önünde kuyruk olmuş hastalarla konuşuyordu her sabah, daireye gitmeden önce. Nasıl yalan söylenir, dalavere yapılır, ruhsat almak için nasıl dolaplar çevrilir, hepsini, hepsini öğrenmişti. Her gün yanına çeltik komisyonunu alıyor, iki, üç, beş sahayı geziyordu. Sahaların hiç biri kanunun istediği şekilde hazırlanmamıştı. Hiç birisine

61

ruhsat vermiyordu. Karadağlıoğlu Murtaza Ağanın beşer bin dönümlük iki sahasına da izin vermedi. Her iki saha da planda kesik sulamayla sulanacak gösteriliyordu. Köylere beş yüz metre gösteriliyordu. Her iki saha da köy evlerinin uçtakilerini içine alıyordu. Hiç birisi de sürülmemişti. Kanun bilhassa şart koşuyordu. Çimento kanal değil, doğru dürüst kanallar bile yapılmamıştı.

Mustafa Patır Patırın sahasına da izin verilmedi. O da hazırlanmamıştı. Tevfik Ali, Kemal Taşan, Durmuş Taşkesenin de sahaslarına izin verilmedi. Daha ufak tefek sahalara da izin verilmedi. Çeltikçiler telaştaydılar. Mayıs geçirirlerse, çeltik ekemezlerdi. Ekseler de verimli olmazdı çeltik. Bire seksen vereceğine, kırk verirdi, çok çok elli verirdi. Bu durum karşısında önce Kaymakamı tecrübe etmeğe karar verdiler. Önce aşağıdan aldılar. Ricacı gönderdiler. Ricacı, yaşlı, kambur, küçücük, kasabanın müftüsüydü. Müftü Efendi:

«Efendi oğlum,» diye başladı. «Bu pirinç ekimi her yıl böyle olmuştur. Hiç bir yıl kanuna göre ekilmemiştir. Başınızı derde sokmayın. Sinek nasıl olsa olacaktır. Burası Çukoravadır. Sinek olmaz olur mu? Çeltik ekilirse de olur.

Vazgeçin bu sertliklerden...»

Kaymakam:

«Ne demek istiyorsunuz?» diye sertçe sordu. «Ne demek istiyorsunuz?» Kapıyı gösterdi. «Buyurun. Lütfen böyle' işlere bir daha karışmayın. Bir daha da yanıma gelmeyin.»

Müftü Kaymakamlık dairesinden dualar okuyarak çıktı. «Suphanallah! Suphanallah!... Bu kay-

aegu, bir narı beyza... Suphanallah! Suphanallah!»;

Çeltikçiler, Müftüye: «Ne yaptın Müftü Efendi?» diye her soruşlarında, Müftü gözlerini kapatıyor, teşbihini çekiyor, «Suphanallah! Suphanallah» diyor, başka cevap vermiyordu.

Rıza Değnek, Ali Duran Ağanın oğludur. Ali Duran öldüğünde, Rıza Değneke bir çiftlik, on kadar ev, otuz kadar dükkan, iki de han bıraktı. Birkaç yıl içinde Rıza Değnek bunca servetin altından girdi üstünden çıktı. Bir kuruşu bile kalmadı. Kalmadı ama, Rıza Değnekin yaşayışında da (bir değişiklik olmadı. Kasabada, son moda Rıza Değnek giyinirdi eskiden, gene öyle sürdü gitti. Kasabaya kumarı Rıza Değnek icat etmişti. Gene en çok kumar oynayan Rıza Değnekti. Her gün sinek kaydı traş olurdu. Elbisesinin ütüsüz olduğu görülmüş değildi. Büyükle büyük, küçükle küçüktü. Bu yüzden de sevilirdi. Kasabaya her gelen memurla mutlak ikinci gün canciğer olurdu. Onun elinden kurtulmuş memur yoktu. Her memura da her istediğini yaptırırdı. «Bu Rıza Değnekte şeytan tüyü var» derlerdi. Kasabada ne kadar rüşvet verilmişse, mutlak yüzde doksan sekizi Rıza Değnek eliyle verilmiştir. Dünyanın en namuslu, en temiz adamı bile olsa memur, Rıza Değnek en çok bir hafta içinde baştan çıkarırdı onu. Çeltikçiler bu sefer de Rıza Değneki memur ettiler Kaymakama. «İki bine kadar yolu var.» dediler. Rıza Değnek gülümsedi. «On beş binle hallederim» dedi. «Yalnız on beş bin. Aşağı almam.» Murtaza Ağa:

«Gözümüzün çiçeğini ye İraza. Murtaza Ağan daşşagımı yesin senin. Göster gendini İrazam. Göster gendini. Bundan sonra senin için yok, yok!»

62

63

Rıza Bey,» dediler.

Bütün çeltikçiler: «Bir umudumuz sende «Yoksa öldük.» Rıza: «Evelallah,» diyordu da başka bir şey demiyordu.

Bereket versin Resul Efendiye, bütün kasabayı teker teker söylemişti Kaymakama. Talbii bu arada Rıza Değneki de ihmal etmemiş, cemazüylev velini anlattıktan sonra mesleğini, şimdiki vazifesini de anlatmış, yakında kendisini ziyaret edeceğini de hatırlatmıştı.

Rıza Değnek, kırılarak, yılışarak, yaltaklanarak odaya girdi:

«Efendim, birkaç gündür sizi ziyaret edemedim. Bağışlayın efendim. Affedersiniz. İşler efendim. Sizin de işleriniz çoktu. Bir kere geldim, zatidevletle-rinin sahaya gittiğini söylediler. Affedersiniz efendim. Sizi ihmal etmek büyük bir suçtur. Sizin gibi... j Efendim.»

Kaymakam sert sert bakıyordu:

«Ne istiyorsunuz?»

«Efendim?»

Kaymakam bağırdı:

«Ne istiyorsunuz Efendi?»

«Zatıalınızı... Ziyaret... efendimiz?»

«Ne istiyorsunuz? Onu söyleyin.» Titreyerek, sarararak: «Ne is-ti-yor-su-nuz?»

«Efendim... Ziyaret... Maksud...»

Kapıyı gösterdi:

«Lütfen... Derhal... Buyurun.»

Rıza Değnek şaşkınlık içinde kapıya doğru İsi-çın kışın gitti. Yalvarırcasına Kaymakamın gözle1 rinin içine bakıyordu. Kaymakam kaşlarını çatmış

64

parçası gibiydi.

Rıza Değnek hızla döndü, kapıyı açıp dışarı çıktı. Sersem sersem merdivenlerden indi. «Vay anasını, vay anasını,» diyordu kendi kendine. «Vay anasını... Herif (bizi kovdu be! Vay anasını... Resmen kovdu be!» Sonra gülümsedi. «Çocuğa bak be. Kaya parçası gibi sert. Yaşasın ulan. Çeltikçilerin çekeceği var. Analarını ağlatacak. Vay anasını, resmen kovdu be! Resmen i...»

Kulübe gülerken girdi. Çeltikçiler onu dört gözle bekliyorlardı. Güldüğünü görünce mesele hallo-lundu sandılar, yanma geldiler, elini sıktılar. «Eeee, nasıl?» Rıza Değnek gülüyordu:

«İş yok. Böylesini görmedim. Bir parmak çocuk kaya gibi sert, Müftünün dediği gibi Suphanallah! Suphanallah! Suphanallah!»

İşte bundan sonradır ki iş karıştı. Bütün umutlar suya düştü. Bu, beklenmedik bir haldi. Tedbir namına ne kadar tedbir varsa almamışlardı. Nasıl ca tongasına düşmüşlerdi bir karış çocuğun! Öfkeleri gittikçe büyüyordu. Ne kadar çeltikçi varsa, gece sabahlara kadar uyumuyorlar, hal çaresi arıyorlardı. Şöyle akla yatkın bir şey bulamıyorlardı. Murtaza Ağa kızmış, ateş saçıyordu. Bu yüzden de olmadık çarelere baş vurdu. Bir gece Kaymakamın pencerelerini taşıttı. Odasına

kurşun sıktırdı. Ölümüne sıktırdı ama kurşunlar değmedi. Kaymakam bütün bunlardan korkacağı yerde, çeltikçilere düşmanlığı daha da arttı. Ziraat dairesinin cipini bozdular. Kaymakam atla gitti sahalara... Lokantacıya tenbih ettiler, kokmuş yemek gönderdi. O da yemek yemekten

65

kaldı.

Ankaraya, İle Kaymakam aleyhine günde elli tel çekiliyordu. Telleri Siyasetçi Ahmet yazıyordu. Yıllardan iberi Kaymakamlara yüklenecek suçları öylesine ezberlemişti ki, telleri gözü kapalı yazıyordu. Teller öyle berbattı ki, her okuyan Kaymakamdan iğrenir, kusacağı gelirdi. Telleri bir gün çeltikçiler, ikinci gün bütün köylerin muhtarları... Tam altmış muhtar, üçüncü gün Belediye Reisi, parti reisleri çekiyorlardı. Sonra köyler sıraya giriyordu. Çınar köyü namına yirmi beş kişi, Çıyanlı köyü namına yetmiş kişi, Çayıgeçit köyü namına, Keli köyü namına... Aliler köyü, Öksüzler köyü namına... Valiye, Başbakana, Cumhurbaşkanına, İçişleri, Ziraat, hatta Millî Eğitim Bakanlığına çekiyorlardı. P.T.T. Müdürü her akşam tellerin bir suretini Kaymakama getiriyordu. Kaymakam çileden çıkıyordu. Çıkıyordu ama ne gelirdi elden! Dişini sıkıyordu. En sonunda kanıksadı. Birinci gün şaşırmış, deliye dönmüştü. Bilmiyordu ki bu teller, Kaymakamlar, memurlar aleyhine yirmi beş yıldan beri çekilen tellerin müsveddesinden başka bir şey değildi. Münasip bir dille Resul Efendi onu da söyledi. Kaymakam bu işe, tellerdeki isnatlardan da çok şaştı. Kimin kaleme aldığını da söyledi. Siyasetçi Ahmedî de anlattı. Bugünlerde Siyasetçi Ahmet akşamdan elli tane tel sureti yazıyor, gündüzleri gelenlerin ellerine tutuşturuyordu. Bütün isnatlar, yakıştırmalar, Siyasetçi Ahmedin kafasından çıkıyordu. Çıkıyordu değil, yirmi beş yıl önce uydurduklarını tekrar ediyordu. Tabii bu tekrarlara olayların gelişi yeni yeni, tesirli isnatlar da katıyordu. Orası başka. Mesela Fikret İrmaklı için eskilere ila-

66

veten yeni birkaç isnat yakıştırmıştı ki duyanı ürpertirdi...

«Benim kaleminden,» diyordu, «kan damlar,» «Amenna, senin kaleminden kan damlar.» diyorlardı.

Bütün isnatlar, teller para etmedi. Kaymakam yerinde durduğu gibi bir ihtar da gelmedi. Bunun böyle olacağını daha önceden çeltikçiler bilirlerdi. Ama işe yarardı teller. Eninde sonunda yarardı.

Vakit kalmadı. Bir telaştaydılar çeltikçiler, etrafta bir dolanıyor, bir terliyorlardı ki, gören hallerine acıyordu. Bunca serveti toprağa serpmişlerdi. Çeltik aleyhtarı olanlar bile, Pehlivan Usta, Kör Cemal bile acıyordu. Çeltikçiler, o burunları Kaf dağında çeltikçiler, çarşıya düşmüşler önlerine gelene dert yanıyorlar...

«Nasıl vermez ruhsatı? Genç, çocuk... Başına geleceği bilmiyor.»

«İlk görünüşü uslu, efendiydi. Meğersem karnında kırk yılın yatıyormuş...»

«Deli... deli... Bilse memlekete çok faydası var. Bilse çeltik sıtma yapmaz. Bilsee...»

«Kim görmüş çeltiğin sıtma yaptığını?»

«Çukurova oldum olası sıtmalı...» Dert yanma faslı da bitti. Çeltikçiler meydanlarda görünmez oldular. Bölük bölük müzakerelerde bulunuyorlardı. Müzakerelerle gün geçiyordu. Ekme zamanı geçiyordu. Çarşamba gecesi bütün çeltikçiler toplanıp sabaha kadar müzakere ettiler. Karara yarıdılar. Yarından tezi yok bütün sahalara ekilecek. Kaymakam, elinden ne gelirse yapsın. Asacak değil ya... Bu arada beş kişilik bir heyet de Kaymakamı attırmak üzere Ankaraya gidip, onun çaresine bakacak.

67

su

Perşembe günü erkenden Dutun sarnıcağı bırakıldı. Sonra kesildi. Tohum atıldı. Gene su verildi.

Bir hafta içinde ruhsatsız bütün sahalara ekilip, sular bırakılmıştı. Suların izinsiz bırakıldığı kasabada bomba gibi patladı. Şimdiye kadar böyle bir şey de olmamıştı.

VII

68

Kaymakam mücadelesinin sarhoşluğu içindeydi. Gözü dünyayı görmüyordu. Çeltik aleyhine kasabada büyük bir kampanya açılmıştı. Kampanyayı böyle şiddetli, programlı yürütenler, Kör Cemalle, Mustafa Pehlivanı. Kör Cemal arzuhalciydi. İddia ediyordu ki, «Benim kardeşimi çeltik öldürdü. Çeltik olmasaydı, sinek olmazdı. Sinek olmayınca da sıtma olmazdı. Kardeşim de sıtmadan ölmezdi.» Yıllar yılı dilinde bu!

Bu sefer köylerden heyetler geliyordu. Acıklı, yürek parçalayıcı sıtma hikayeleriyle. Tatarlı köyü muhtarı köydeki kırk kadar dalaklı, karnı şiş, bacakları incecik, yüzleri kemik, gözleri kocaman kocaman çocuğu toplayıp, kasabaya, Kaymakama getirdi. Kaymakam da çocukların fotoğrafını çektirip, Sağlık Bakanlığına yolladı. Çeltik düşmanları da tel üstüne tel çekmeğe başladılar Ankaraya. Bu arada çeltikçiler Kör Cemali kurşunladılar. Hastaneye kaldırıldı. Vuranlar ele geçmedi. Mustafa Pehlivanın portakal bahçesini kökten kestiler. Ağaçla-

69

arruz gevşedi. Yalnız bir iki muhtar dayanıyordu.

Bir de Kaymakam.

Resul Efendi korkuyordu. Sokakta, kahvede, evde, karışma toile, Kaymakamı çekiştiriyordu. İşi bir sezerlerse çeltikçiler, hali dumandı.

«Oğlum, evladım, güzel Kaymakamım, gençsin, uğraşma, diyorum. Uğraşılmaz çeltikçilerle. Bunlarlan ibaşa çıkılmaz, diyorum. Bu çeltikçi milletin karşısında hükümet bile pes etmiş, diyorum. Dinlemiyor efendim. Dinlemez efendim. İlk günler ne iyiydi, ne halimselimdi. Ne oldu birdenbire, benim de aklım ermedi. Dinlemez efendim. Öğüt dinlemez. Ben derim ki, efendim, o Sazlıderenin, öyle çamur içinde, çoluk çocuk, kadın erkek gelişi şok tesiri (bıraktı üzerinde... Zıvanadan çıktı. Ne güzel idare edip gidiyordu. Şu hale bakın. Anlatıyorum anlatıyorum, vazgeç bu akıldan oğlum Fikret Bey diyorum. Susuyor, konuşmuyor. Düşünüyor. Acıyorum. Daha çiçeği burnunda... Acıyorum. Acıyorum efendim. Elde değil ki acımamak. Çiçeği burnunda...»

Çeltikçiler böylelikle Resul Efendiyi kendilerinden biliyorlar, her bir sırlarını ona açıyorlardı. Ona danışıyorlardı. Hele Okçuoğlu bütün umudunu Resul Efendiye bağlamıştı.

«Söyle,» diyordu. «Söyle Kaymakama, ben onun aleyhinde çalışanlar arasında değilim. Söyle de yakamı bıraksın. Kürd Memed Aliye uymasın. Eşkiya o. Deli Kürt.»

O günden beri Çeltik Komisyonu, Okçuoğlu-nun sahasının suyunu kestirmiş, bendinin başına yedi candarma, bir onbaşı nöbetçi koydurmuştu. Okçuoğlunun sahası daha yeşermeden kuruyacak -

70

1,1. uu ^wj\ I&.UUUUUT. loiajt nun umun suyunu kesmek yüzde yüz öldürmek demektir. Halbuki filizlese, kolay kolay kurumaz. Ama Okçuoğlu yolunu bulmuştu. Candarmalarla işbirliği yapmıştı. Su yalnız ilk günü kesilmişti. Ondan sonra, gene olduğu gibi bırakılmıştı. Memed Ali durumu gelip Kaymakama anlatmış, Kaymakam da o candarmaları oradan alıp yerine başkalarını göndermişti. Onlar da bir günlüktü. Kaymakam duramazdı ya başında.

Candarmaların iş göremediğini gören Memed Ali, Kaymakamlıktan ayrılmıyor:

«İzin vermiştir bene Gaymugamim. Kurutmuş-tir köyü... Kesmişdir suyi Okçı... İzin vermiştir bene. Elin ayağın öperem. İzin vermiştir. Bizim hakkidir. Madem köy su altında galmış. Bizim hakkı...» Kaymakam her defasında: «Hele dur Memed Ali, durumu Candarma Alay Kumandanına bildirdim. Hele dur,» diyerek onun önüne geçiyordu.

Memed Ali bekliyordu.

Ruhsatsız ekilen üç sahanın bentleri kasabanın içinde, taş köprüünün altındaydı. On jandarma da onların üstüne kondu. Kaymakam, herhangi bir saatte bir bakıyorsun, işi gücü, her şeyi bırakıp atlıyor cipe, doğru bentlerin ibaşına... Gece de bir bakıyorsun, sabaha karşı, bir bakıyorsun gece yarısı şafaklayın, tabancası elinde bentlerde. «Bu Kaymakam kanma susamış.» «Vallahi de susamış.» «Vuruverirler...»

En çok da Resul Efendi korkuyor. Kasabadaki havayı biliyor da ondan bu kadar korkuyor. Bu gözü dönmüş adamlar, ibir gece önüne pusu kurar, vurdururirler. Kim vurduya gider.

71

liafctifeaiji
mi

«Hiç bir şeyden korkmuyorum aa kasabanın gül adı iyice kötüye çıkar. İyicene... Korkuyorum kardeşler. Kasabanın istikbalinden korkuyorum. Oğlum Fikret Bey, diyorum, etme eyleme. Çıkma geceleri. Sen candarma mısın? Sen kanma mı susadm? Sen kanma mı susadm? Tınmıyor bile... Vuracaklar. Korkuyorum efendim.»

Vakit gece yarısına doğru. İnce bir karanlık var. Savrun çaymm çağiltısı geceyi dolduruyor. Ça-kıltaşları parıldıyor. Kaymakam, çakıltaşlardan ses çıkara çıkara (bendlere doğru yürüyor. Hava topraksı kokuyor. Karanlık suya yıldız ışıkları vurmuş. Çağıldıyor. Köprü karanlığa sütbeyaz yapıştırılmış. Kasabada ses seda yok. Uyuyor. Arada bir bekçi düdüğü... Bir iki vakitsiz horoz ötüp susuyor. Kafasında düşünceler... Sultanahmet Parkı, Beyazıt havuzu... Nedense gözünün önünde Beyazıt havuzu. Ne düşünüyorsa gözünün önüne Beyazıt havuzu geliyor. Tramvaylar, otobüsler, dolmuşlar. Genç Üniversite talebeleri... «Hayat!» diyor kendi kendine. Gülümsüyor. «Solucan gibi yaşayan insanlar... Korkak, hilekar... Yalancı. Ama Zeyno Kadın. Kürt... Adı neydi? Eşkiya...» Bir an mesut oluyor. «Değer. Bir eşkiya, bir Zeyno Kadın, gözleri kocaman çocuklar için de olsa değer... Mücadeleye değer... Bir hayat pahasına da olsa değer...» Tabancasının kabzasını var gücüyle sıkıyor. Bir tuhafına gidiyor elindeki tabanca... «Değer,» diyor boyuna. «Değer, değer, değer...»

«Bunun sonu neye varacak? Neye varırsa varsın. Değer... Ankaraya heyet üstüne heyet. Ben haklıyım. Kanunen haklıyım. Onlar kanuna karşı koyuyorlar... Yoksa idare edemedim mi? Kabahat onlarm. Bu savaş nerede bitecek?

Ankarada ne ya-

72

uir midiKier... Aldırma be anam! Aldırma ciğerim. Nermin görse bu halimi, müthiş sevinirdi. Bu dalavere kumkuması heriflerle tek başımayım. Yok Resul Efendi de... Rüzgar mavi mi? Su karanlık. Korkuyor muyum? Belki. Mesele değil. Nermin sevinir. Nerminin gözlerinin rengi, Resul Efendi, vay anam vay, ne pişmiş herif! Ciğerlerini biliyor. Resul Efendi olmasaydı... Ne kadar da düşman bunlara!... Ama korkak... bir kertenkele kadar ürkek.»

Çalılıklara düştü. Hayıt acı kokar... Bir hoş. Çakıl taşı eğer koksaydı, hayıt çalısı gibi kokardı. Savrun çayı kokulu aksaydı yahut da, hayıt çalısı kokusunda akardı. Ilgının da bir başka kokusu vardır... Sabah yeli gibi incecik bir koku. Yağmur sonu güzel kokuyor. Toprakla birlikte.

Bir balık atladı. Çalılıkların arasından iki baş, iki karartı kalktı. Bekliyordu. Kendini o anda yere attı. «Kıpırdamayın!» «Gaymakamım,» diye ağıdımsı bir ses geldi karanlıktan. «Ben Murtaza Ağayım Gaymakamım.» Kaymakama doğru geldiler. Kaymakam ayağa kalktı.

Murtaza Ağa:

«Elini ayağını öpüyüm. Gaymakamım. Bütün servetimi buraya yatırdım, kurudu getdi. Etme eyleme. Oğlunu öldürdüm, ocağına düştüm. Neyim varsa yatırdım. İflas edersem bu yaşta, gülerler bana. Oğlunu öldürdüm, ocağına düştüm gaymakamım.»

Candarmaların yanma vardılar. Candarmanm biri nöbetteydi. Bendler kupkuruydu.

«Bişey söyle Gaymakamım. Öldürme beni! Kurudu getdi. Acı bana. Ben kederimden ölürüm.

73

Çoluk çocuğum aa oıur. senin uK.uuuguu ^uxvo^iv mekteplerde iki tene okuduyorum. Bu çeltiği bırak -dıydım. Sana hakigatını söyleyim mi? Bizim gazan-cımız insan gani. Biz gam emiyoruk. Sinek gan emmiyor, ibiz emiyoruk. Oğlunu öldürdüm. Gan...»

İssiz çarşığı geçtiler. Kaymakamlığın önüne vardılar. Murtaza hala yalvarıyordu:

«Bişey söyle Gaymakamım. Bir daha ekmeyeceğim. Bir daha... Biliyorum kötülüğünü...»

Kaymakam bentten beri, bir saattir ağzını açıp da bir laf etmemişti. Etmiyordu. «Desene Gaymakamım!» Kaymakam merdivenleri çıkmağa başladı. Murtaza Ağa arkasından: «Sen bilirsin Gaymakam,» dedi. «Sen beni öldürüyorsun. Hemi de çoluğum çocuğumlan bile öldürüyorsun. Eyi düşün. Senin de gençliğine yazık.» Kaymakam cevap vermedi. Kapıyı şiddetle kapadı.

Gece sabaha kadar Kaymakamın igözüne uyku girmede. Yatakta döndü, durdu.

Murtaza Ağa, Mustafa Patır Patır, sahalarına su gönderilmeyen iki kişi daha hemen o gece otomobile atlayıp Ankaranam yolunu tuttular.

Çeltikçiler içinde yalnız Okçuoğlunun işi işti. Gümüslü kırbacıyla, çizmelerini döğerek, çarşığı bir uçtan bir uca dolaşiyor, kabadayı kabadayı, kurularak laflar ediyordu:

«Kurutma emri vermiş bizim çeltiğe Kaymakam ha! Vay akıl vay! Candarma dikmiş bizim çeltiğin başına ha! Vay akıl vay! Sazlıdere köyü çamura batmış da gelmiş Kaymakama. Onların üstüne öyle bir su gönderdim ki, şimdi su Sazlıderelilerin göbeklerinde...»

•M

Resul Efendiden de ayrılmıyor. Kürt Memed Aliyle Zeyno Karı neler yapıyor, onu soruşturuyor...

«Resul Efendi, şu Kaymakam çocuğun akli da akıl mı Allasen! Candarma dikmiş benim bendin başına. Teşekkür ederim. Bizim bendi bekliyorlar. Ağzı var mı insanoğlunun? Var. Hepsi bunun gibi deli çıkmaz ya... Ağzı olandan korkma...»

Resul Efendi:

«Suç yok bu Kaymakamda. Geldiğinde nasıldı? Gül gibiydi. Şu Sazlıdere yok mu? Onlar böyle yaptılar. Bir sabah baktık, çamura batmış, en az dört yüz kişi, çoluk çocuk, bebeler de var. Gelmişler hükümetin önüne... İşte o zaman zıvanadan çıktı.»

Okçuoğlu:

«Sazlıdereye bir su gönderiyorum. Bugün, su tam göbeklerindedir. Çamura nasıl batar insan, görsünler... Evleri başlarına yıkılacak. O Kürdü sürgün etmezsem Çukurovadan, bana da Okçuoğlu demesinler. O Sazlıderenin yerine incir dikmezsem, bana da Okçuoğlu demesinler.»

Okçuoğlu bend başındaki candarmalara her gün bir koyun kesiyordu.

Kaymakamsa İlden candarma bekliyordu. Telefon üstüne telefon ediyordu.

Okçuoğlunun laflarını Sazlıdere köylüleri de duyuyordu. Duyuyor değil, Okçuoğlu onlara da aynı şekilde konuşuyordu. Sazlıderelileri dinden imandan çıkarıyordu.

Toza çamura batmış Memed Aliyle, Zeyno Karı son bir defa Kaymakama gene geldiler.

«Su evleri yıkılmışdır. Mahsus yapmışdır Okçi. İnyad uçin. Yaa gurban. Müsaade bike min... Et yani... Tarlasi de su altindedir, pamuk tarlasi...»

75

Zeyno Karı kükredi:

«Oğlum su içindeyiz. Tarlalar, pamuklar, bostanlar, evler, tüm su altında... Çocuklar hasta oldular. Ya bir çare. Yoksa biz başımızın derdine bakarız.»

Kaymakam mahzun mahzun boynunu büktü:

«Candarma bekliyorum, Ana. Elimden başka ne gelir?»

Zeyno Karı Memed Aliyi elinden tutup çekti... Hışımıla:

«Gel,» dedi, «biz kendi başımızın çaresine, kendimiz (bakalım).»

Çıktılar,

VIII

76

Köyün evlerinin heme«n hepsi huğdu. Başka köylerde huğun çiti cilpirti çahlanıyla örülür. Burada çitler kamişlandı. Kamiş çitlerin çok yerlerini çamurla sıvamışlardı. Evlerin rengi yeşile çalan bir boz renkteydi. Üstü ince sazlardandı. Sazlar kat kat vurulmuştu. Çinko gibi sağlamdı. Sazlıderenin evleri yağmurda bu yüzden akmazdı. Sazlar bo-zarmıştı. Kalın sazların ağırlığı, hele su çekince, ince kamiş çitleri çökertmiş, köyün bütün huğlarının çitleri ya sağdan, ya soldan, ya önden ya arkadan bir yerinden bel vermişti.

Köyün içinden akan sular, azalacağına bollaşı-yordu. Akan sular evlerin temelini yiyordu. Bir kerpiç ev yıkılmak üzereydi. Okçuoğlunun inadı inat.

Zeyno Karı:

«O, Okçuoğluyca, ben de Zeyno Karıyım. Benim de inadım inat. El mi yaman, bey mi yaman, görür Okçuoğlu...»

Zeyno Karı altmışını geçkindi. Toparlık bir yüzü, sivri, ince bir çenesi vardı. Kaşları seyrek, in-

77

ceydi. Gözleri küçücük, karaydı, uıç a.tu guıııı-mezdi. Dudaklarının yanları büzülmüştü. Küçücük kalmıştı. Gözlerinin yanları da kırışık içindeydi. Her zaman, hep güler, şakalaşır. Kocası seferberliğe gitmiş dönmemişti. O gün bugündür duldu. Yüz elli dönüm tarlası vardı. Bugüne kadar üç tane öksüz büyütüp evermişti. Köy halkının yarısı Kürt olduğundan, onlar ona Zeynebi kısaltarak, Kürt isimleri gibi «Zeyno» diyorlardı. Köylü de alışıp Zeyno diyordu artık. Zeyno erkek gibiydi. Milli Mücadelede savaşan çeteler arasında Zeyno da vardı. Zeyno Ana Kürt olsun, Türk olsun, her kim yardıma muhtaçsa yardım ederdi. Kızlara çeyizler, delikanlılara güç verirdi. Bütün köyün tek anasıydı. Döğüşenleri yalnız o ayırır, küsleri yalnız o ba-rıştırırdı. Yumşaktı, güleçti. Ama bazı öyle sertleşir, öyle kızardı ki, herkes sinerdi. Köy «Ana kaplan kesilmiş igene,» derdi. Bağırır küfrederdi. Kükrerdi.

Günlerdir, su içinde evden eve taşmıyor, gülüyor, hastalara bakıyor, konuşuyordu. Küfrediyordu gülümsüyerek. Evlerin kapılarını açıyor: «Nasılınız. Okçuoğlunun ördekleri?» diyerek, içeri giriyordu.

İki gündürse ağzını bıçak açmıyor. Konuşmuyor. Eteklerini beline sokmuş bir uçtan bir uca gidip geliyor. Yüzü kararmış, gözleri yumulmuş gibi öyle kısılmış. Köylü de susup, Zeyno Karının hareketlerini izliyor. Kimsede çit yok. Evler yıkılacak. Zeyno Karı arada bir gidiyor Kürk Memed Alinin çardağı altında duruyor, çardakta türkü söylemek- . te olan Memed Aliye bir şeyler söyleyecekmiş gibi oluyor, sonra gerisin geri dönüyor.

Son defa Kaymakamdan geldikten sonra Me-

78

dağına çıkıyor, bitip tükenmeyen bir türküyü başlıyor. Söylüyor babam söylüyor. Ne kesiyor ne bir şey... Türkü, yanık bir türkü... O türkü söyledikçe ta uzaklarda, gökyüzünde bir turna katarları geliyor göz önüne... Ama her dinleyen bir turna katarını hayal ediyor. Ses tok, gü... Dalga dalga. Arada sırada bir iç çekiyor, Memed Ali. Türküde iç çekmek bu! Otur hüngür hüngür ağla... Kimbilir Memed Ali ne söylüyor türkülerinde. Böyle uzun uzun, böyle dertli.

Bir ikindi üstüydü. Yollar tozuordu uzaklarda. Tepelerin gölgeleri doğuya yatmıştı. Koyu, karanlık.

Zeyno Karı evinden çıkmış, koşarcasma suları sıçrata sıçrata Memed Alinin evine doğru gidiyordu. Hızlı esen garbi yeli, eteklerini uçuruyordu. Öteki köyde, firezler ipileşiyordu. Çardağın altına gelince:

«İn aşağı Memed Ali. Kes ağdım. Ne bu! Sabahtan akşama kadar, karılar gibi ağıt! Köyü almış götürüyor ağıt. Avrattan çiğersizler sizi.»

Öfkeli sesi köyün üstünde çınılıyordu.

Duyanlar:

«Doğru söylüyor ana,» dediler. «Su köyü götürüyor.»

Muhtar:

«Boşaltalım köyü,» diye ısrar ediyor. «Boşaltalım bitsin.»

Zeyno Karı:

«Deli Kürt, ulan nerdeyse altınıza edeceksiniz.»

Memed Ali bir an türküsünü kesti, sonra geri başladı.

Zeyno Karı kükredi:

«Ulan Memed Ali, kes de in aşağı. Şimdi karı-

79

Bütün köylü avrat olmuş, sen de mi oldun?»

Memed Ali, kendine geldi, usul usul çardaktan indi. Durgun, yumuşak, uykulu gibi... Uykuda gezer gibi...

Zeyno Karı öfkeli:

«Git şu pezevenlerin içine. Okçuoğlunun avratlarının içine. Oturmuşlar Dursunun çardağının gölgesine, düşünüyorlar. Başlarını, kopasica başlarını yere dikmişler, düşünüyorlar.»

Zeyno öne düştü. Memed Ali arkaya. Dursunun çardağına geldiler. Elliden fazla erkek vardı. Zeynoya bakmamak için başlarını daha aşağı eğdiler.

Zeyno:

«Okçuoğlunun avratları, size Memed Aliyi de getirdim. Hep birlikte boyuna düşünün. Köyü de su yıksın.»

Birkaç kişi 'başını kaldırmadan:

«Hükümet var, candarma var. Başkaca (biz ne yapalım?)»

Zeyno Karı ellerini kasıklarına koyup 'hışımlla üstlerine yürüdü:

«Tuu size, utanmazlar, utanmazlar. Çare mi yok? Candarma para yemiş bakmıyor. Suyu kesmiyor. Siz ne güne duruyorsunuz? Gidin de bendi siz bekleyin. Hükümet karar vermiş. Kanun bizimle birlik.»

Bas bas bağırıyordu:

«Tuu size... Okçunun avratları.»

Memed Ali:

«Ane doğru, çok doğru söyler.»

Bu arada, Zeynonun sesine köyde kim varsa, kadın erkek, çoluk çocuk, kim varsa toplandı. Dur-80

Erkeklerde bir kıvıldama bir homurdanma oldu.

Zeyno Karı:

«O namussuz, hükümetin kanununu hiçe sayıyor. Kaymakamın emirlerini hiçe sayıyor. Candar-rnasma rüşvet verip, bizi su altında bırakıyor. Kaymakam parmak kadar bir çocuk. Kurutma emrini verdi. Başına da candarma dikti. Candarma suyu keseceği yerde, suyu bekliyor. Haydi yürüyün bende. Bendi yıkıp biz bekliyelim.» Memed Ali bağırdı: (cAne, doğru, doğru, doğru, söyler. Ben gidirem.» Zeyno Karı kadınlara döndü: «Yürüyün avratlar, kazma kürek alıp yürüyün. Bunlar burada suyu beklesinler.» «Yürüyün, yürüyün, yürüyün!» Kadın kalabalığı karıştı. Dağıldı. Herkes elinde £>ir kazma kürek, geri toplandı beş dakika sonra. Erkekler de ayağa kalktılar. «Yürüyün!»

Zeyno Karı önde, kadınlar onun arkasında, onların arkasında da erkekler... Kalabalık homurtuyla ilerliyordu. Önde Zeyno Karı koşar gibi... Bütün kafile de öyle... Köyde yalnız ihtiyarlar kaldı. Gün batarken, değirmenin oradaki bende geldiler. Can-darmalar şaşırılmışlardı. Bir şey söylemiyorlardı. Dilleri tutulmuştu sanki.

Zeyno Karı ilk kazmayı bende indirdi: «Vurun.»

Bir anda arkin sahaya giden tarafını dolduru-verdiler.

Zeyno Karı candarmaların yanına gitti. Can-darmalar olanı biteni seyrediyorlardı.

81

«Yavrular, sizi hükümet buraya suyu kessin diye mi, yoksa Okçuoğlunun bendini beklesin diye mi koydu? Vay ana kuzuları vay!» Dursunla birkaç erkek:

«Ana,» dediler, «biz bekliyeceğiz. Otuz kişi bekliyeceğiz. Avratlar köye gitsin de azık getirsin bize. Tüfekleri getirsin. Şimdi Okçuoğlunun adamları gelir.»

Memed Ali hırsıyla ortaya atıldı, kaputunun altındaki filintasının dipçliğini gösterdi. Tepeden tırnağa kurşun bağlamıştı her yerine. Çaprazlama çaprazlama.

«Siz merak etmektir yok. Değil Okçioğli adamları, Okçioğli babası, sülalesi, bin kişi de gelmiştir. Yaklaşmış yoktur su... Hiç kimse... Ya ölmüştür Memo Ali, ya da su yaklaşmış yokdur.»

Haber alan Okçuoğlu deliye döndü. Önce atına atladı. Tabancasını çekti. Bende doğru sürdü. «Ne demek?» diyordu. «Ne demek ola. Köylü gelip benim çeltiğimin bendini yıka! Hepsini teker teker öldürmeliyim.»

Narlıbahçede akli basma geldi, doludizgin giden atın başını çekti. Şöyle, daha sakın düşünmeğe başladı. Atın başını kasabaya geri çevirdi. Geldiği gibi doludizgin kasabaya girdi, doğru Resul Efendinin yanına gitti:

«Canım kardeşim Resul Efendi. Ben seninle oldu bitti kardaş gibiyim. Sen de bilirsin, Resul Efendi!»

İsrarla Resul Efendinin gözlerinin içine bakıyordu.

Resul Efendi: «Efendim?» dedi.

82

nıç yalan söyler miyim, Resul Efendi?»

«Duymadım Ağa.»

«Söylemem. Şu Kaymakama söyle de yakamdan düşsün. Ben onun hakkında uğraşmadım. Etmesin. Yemin ederim uğraşmadım. Ben severim onu, Resul Efendi!»

«Efendim?...»

«Bir yolunu bulup, şu candarmaları çekebilir misin oradan?»

«İmkânı yok.» «Hiç, hiç mi yok?» «Hiç yok.» «Hiç, hiç, hiç mi?» «Hiç yok.»

«Demek Resul Efendi?...» «Öyle Ağa.»

«Ben de Okçuoğluyusam...» «Aklını başına getirmeli...» «Ben de... Demek köylüyü tahrik eder de.., Ben . Onu, bir götünün üstüne oturtacağım. Bir... Bu yıl zarar edeceğim, iflas edeceğim ama, ona da yapacağımı yapacağım.»

Kapıyı hızla çekerek çıktı. Resul Efendi, aşkla, şevkle gülümsedi. Kendi kendine mırıldandı: «Aynen kapana kısılmış sıçan... Aynen.»

Bu sefer hırsla, kinle atma atladı Okçuoğlu. «O puşt yapılı,» diyordu, «o puşt yapılı benimle zar atacak. O oğlan...» Doludizgin köye girdi. Atın kantarması köpük içinde kalmıştı. Çamurda bile başını çekmemişti atın. At da, kendisi de çamura belenmişti bu yüzden...

Doğru muhtara sürdü. Köy (bir azcık kurumuş-

83

de.

00

*•

en

^ <tn 0 CD CD

J^ <*>» oCfl ^ C: C:

3'3

Jo

N

«5

CD

t-t.

a CD

↑

3

1

CD -

S

2

8

. orq

fa

w

C 2"

bırakılsın da...» «Görelim de...»

«Bir gün daha kalırsa ümit yok sahamdan. Mesuliyeti kabul ediyor musunuz?» Kaymakam kızdı: «Ediyorum.»

Okçuoğlu yüzü sapsarı, çıkarken: /

«Bu memlekette mahkeme var. Bütün ziyanlarımı tespit ettirip, sizin şahsınızdan alacağım.» Gitti, zarar ziyan keşfi için de mahkemeye başvurdu.

Çeltik Komisyonu, öbürsü gün öğleden sonra, Sazlıdere köyüne gitti. Köyde siniler sinek bile yok^ tu. Issızlıktan tm tın ötüyordu köy. Akan suların ortasında, virane köyde, parmakları ağızlarında kalakaldılar. Bu sırada köyün öbür ucundan birisinin geldiğini gördüler. Yaklaştı. Bu Memed Aliydi. Boynunu içine çekmişti. Yüzü sapsarıydı. Kolları ölgün ölgün iki yanında sallanıyordu.

«Siz hoş gelmişsez. Başım üstünde, gözüm üstünde gelmişsez.»

Kaymakam sordu: «Bu ne hal Memed Ali?» Memed Ali acı acı gülümsedi: «Hep satmışdır evi gitmişdir. Köy boşdir. İşte hal budir. Okçi satın almıştır.» Doktor:

«Ya sen ne geziyorsun burada?» «Köyümdür gezirem. Ben çıkmamışem. Pere al-mamışem. Okçi peresi bende sökmezdir. Ben Memo Aliyem. Benim ölisi çıkmışdır köyden. Tohdur !beğ bene gulak ver. Su bırakmış evime. Okçi, çıkmemi-şem. Üç oğul, iki gızık, bir avradı vardır benim, köy-

86

ie hükümatdir. Kesmişdir

suyi.»

Komisyon, Sazlıdere köyünde daha birkaç sakin bulunduğuandan, Okçuoğlunun arzuhalinin, doğru olmadığına, suyun akıtılmamasına karar

verdi.

Bunu duyan Okçuoğlu, çığına döndü. «Vay,» dedi. «Vay namussuz herif... Alacağın olsun. Seni bu sahaya gömdürmezsem...»

Böyle işler için, gerekince emrine hazır adamları vardı.

«Gidin bir çaresine bakın o herifin,» dedi. «Mutlak bir hal edeceksiniz. Hiç olmazsa yaralayın. Bir hal edin de...»

Memed Ali zaten bunu bekliyordu. Filintası kucağında, huğun karanlık köşesine sinmişti. «Gelen Okçidir, onun anasını... Aaah, gelmiş Okçı... Tam iki gözünün ortası... Aaaah bavo!...»

Gece yarısı geçmiş, beş karartı elini kolunu sallaya sallaya geliyordu. Memed Ali: «Kimdir o?» diye sordu. Ötekiler cevap vermeyip, ona kurşunla karşılık verdiler.

Tetikteydi. Beş karaltıyı hedef alıp, oldukları sahayı makinalı gibi tarattı. Uzun uzun karanlığa kurşun sıktı. Ötekiler yatıp kalmışlardı oldukları yerde...

Olayın sabahı Okçuoğlu, yanında kasabadaki Memed Alinin akrabası dükkancı Reşit Ağayla Sazlıdereye, doğru Memed Alinin evine geldi.

Okçuoğlu:

«Etme,» diyordu. «Etme Memed Alim. Söndürme ocağımı. Koca köy çıktı. Sen de çık. Bin lira vereyim. Ne istersen vereyim de çık. Servetim batıyor. Çık!»

87

1VJ.CU1CU nil

Sonra Reşit Ağa onu bir tarafa çekip (belki iki saat, durmadan konuştu. Bir kere olsun Memed Ali ona da ağzını açmadı. O İbıraktı Okçuoğlu aldı. O yoruldu, Reşit Ağa aldı. Memed Ali ağzını açmadı. Taştan gibi duruyordu. Akşama doğru, yorulmuş, bitkin, atlarına binip gittiler.

Bu sefer Okçuoğlunun işi daha çok sarpa sarmıştı. Candarmalar değişmiş, yerlerine gelenlerse, yalnız geceleri bırakıyorlardı suyu. Böyle giderse, çeltik zayıf çıkacak, bire on bile vermiyecekti. Daha yeni yeni göğeriordu. Filizken çeltik çok su ister. Sakalar gündüz sular akıp gitmesin diye kanalların ağzını kapatıyorlardı ya, para etmiyordu.

IX

Bütün bu olanlar bitenler şaşırtıyordu onu. Bu insanlar, ne insanlar böyle? Faydalarının dışında gözleri dünyayı görmüyor. Görmüyor değil, bir kuruş için bir insana kıyabiliyorlar. Her yıl, sırf çeltik ; yüzünden binlerce kişi, çocuk ölüyor. Onlara analar «Katiller,» diye bağırıyorlar. Onlar gene tınmıyorlar. Bir kasaba halkı ellerinden zar ağlıyor. Onlara, yüzlerine karşı değil ama, arkadan arkaya düşman kesilmiş. Çok zaman, yalınayak, başıkabak, imanına tak demiş bir köylü, çarşmm orta yerinde bir çeltikçi ağasının suratına bütün kinini kusuve-riyor. Zehir gibi. Öteki orali bile olmuyor.

Çeltikçiler, yıllardan beridir ki, böyle bir belaya ilk defa çatmışlardı. Hem de ne püsküllü bela! Gözünü taştan budaktan sakınmıyor. Şimdiye kadar gelen idare amirlerinin iyi kötü hepsinin bir yolu bulunmuştu. Buna hiç bir tedbir kâr eylemedi. Can çıkmayınca umut çıkmaz. Bekliyorlardı.

Köylülerse memnundular. Birçok saha, yarı ekilmiş, yarı ekilmemiş duruyordu. Çoğuna bir gün

89

SU vennyui", IAl guil vcıııııı.ı.ıyü.ı.vıü. uu gıvıııg.^ uuonı

olsa bütün çeltikler kuruyacaktı. Sinek de olmiya-caktı. Daha şimdiden inanılmayacak kadar az sinek vardı, öteki yıllara bakarak. Bazı köylerde hiç yoktu bile.

Bir de yıllardır olmayan bir şey olmuştu: Fıka-ra köylüler her istedikleri zaman Kaymakamı görebiliyorlar, dertlerini uzun uzun anlatabiliyorlardı. Eskiden tam bunun aksiydi. Eşraf, Kaymakamlık Dairesine ikinci bir kulüpmüş gibi oturup akşamlara dek sohbet ediyordu. Bir eşrafın parmağı olmadan hiç fıkaraya köylünün işi çıkmıyordu buradan. Bu yüzden de köylerde eşrafın nüfuzu arttıkça artıyordu. Şimdiyse haysiyetleri köylüler yanında beş paralık olmuştu. Bu yüzden deli oluyorlardı.

«Ne demek olsun efendim! Bir Kaymakam, koskoca devletin bir temsilcisi olsun da alsm karşısına yalınayak, başıkabak köylüleri çene çalsın. Hükümetin itibarı beş paralık oldu. Bu iş çoluk çocuk işi değil. Çıkıyorlar mektepten, yürü Kaymakamsın. Ne demek efendim! Bu işler kolay mı? İşte misali meydanda. Geldi geleli bir çuval inciri bok etti.»

«Kahve etmiş. Ayağı çarıklıların kahvesi Kaymakamlık Dairesi...»

«Bunun soyunda mutlak çingenelik var. Yoksa...»

«Ayak takımına bu kadar değer vermezdi.»

«Oroşpu dölü...»

«Kimbilir aslı ne, cibilliyeti ne! Okumuş mektepte... Zurnacı Aptal Kör Velinin oğlu da okusun Kaymakam olur.»

«Devir o devir. Ne şaşkın, ne gavur devir.»

«Koskoca adamlarla uğraşır, ölümlerine çalı-

__ ~^ . t*y vay±L usman gelince ayağa kalkar. Vayvaylı Osman da nedir ki, boşuna sakal büyütmüş.»

«Gidecek.»

«Yakında tel gelir.»

«Eli boş dönmezler Ankaradan.»

«Hiç bir zaman dönmediler.»

«Dönmezler.»

«Yakında yürür.» «Nereye?»

«Vanm Muradiyesine, Bitlisin bilmem ne kazasına.. Belki de cehennemin dibine...» «Yürür.»

«Bakın hele itin oğluna!... Vayvaylı Osman gelince...»

Vayvaylı Osman kısa boylu, ak sakallı, altmış yaşmda, güleç yüzlü bir adamdı. Yüz dönüm tarlası, bir tek karısı vardı. Tarlasını, bu yaşma göre, kendisi eker, kendisi biçirdi. Tarlası en verimsiz yıl bile bire otuz, otuz beş verirdi. «Ben tane tane toplarım. Toprakta bir tek tane bile bırakmam. Sizin için verimsiz olur sanırsınız» derdi. Oldu bitti, ağa gibi, memurlar gibi giyinirdi. Onu, çarşıda her gören Vayvaylı köylü Osman değil de emekli muhasebe müdürü Osman bellerdi. Bastonu bile eksik değildi. Onun bu haline, şehirliiler, ağalar gülerlerdi. «Bak hele bir köylü parçasına bak! Yorganına göre..!» Çok duymuştu. Aldırmazdı. Köyde, çalışırken öteki köylülerden hiç farkı yoktu. Öyle uzamış, kirli, tozlu a&r sakallar, açık, güneşte yanmış-, kıllı bağır... Kocaman, yarılmış tırnaklarına kir dolmuş eller... Kocaman bastıkça yayılan yarık yarık ayakkabısız,

90

91

Vayvaylı az bir günde Kaymakamın candan ahbabı olmuştu. Daha önce Resul Efendi kaymakama onu iyice tanıtmıştı. Her gün, hiç olmazsa bir saat Kaymakama uğruyordu. Konuşkan bir adamdı. Odaya girer girmez, Kaymakam onu mesut bir gülümsemeye karşılıyordu.

Daha saat dokuz buçuktu. Osman Ağa içeri girdi.

«Vay Osman Ağa! Ne var, ne yok? Nerelerdesiniz bir haftadır?»

«Sorma ibeyim. Kasabaya gelemem oldum. Seni göremem oldum.»

«Sebebi?»

«Sorma...»

«Söyle, söyle.»

«Sebebi, ben seni severim ya, gelir giderim ya. Çeltikçiler benim üstüme çok düştüler. Söyle dediler Kaymakama, vazgeçsin. Ne isterse verelim. Nasıl olsa buradan yakında gidecek. Ankaraya giden hiç bir heyetin geri boş döndüğünü görmedik. Benim de onların bu teklifi zoruma gitti. Uğramam dedim kendi kendime bir daha Kaymakama. Sonra dedim ki, benim bu işte suçum ne! Denize düşen yılana sarılır. Boş ver deyyuslara. Uğrarım Kaymakamıma. Yiğit oğluma.»

Kaymakam güldü.

'''Osman Ağa da her zamanki gibi anlatmağa başladı. Kaymakamı kaç defa görmüşse, her seferinde de aynı şeyleri anlatmıştı.

«Ben, ben ki yedi çocuk vermişim kara toprağa. Sıtmadan. Sıf çeltik yüzünden kör ocaklara oturmuşum. Ben nasıl gider de derim Kaymakama, Kaymakam, sana para verecekler, yoksa seni öldü-

92

recekler. Bırak sularını da sinek alsın ortalığı. Ela-lemin çocukları sıtmadan ölsün. Kırılınsın. Şimdi bir sinek başlar Kaymakamım, gökyüzünde bulut gibi döner. Bir sinek başlar... Evlerde, cibinliklerde durulmaz. Yarar parçalar adamı... Bir yaz bütün köy uyku yüzü görmez. Sinekten ev aralarında döner dururlar sabahlara dek. Sinek ışıktan kaçır. Biz köycek toplarız köyün meydanına, her gün bir harman batos sapı yakarız. Uyuymayız. Atlar, sığırlar bile duramaz olurlar sinek elinden. Sabah bakarsın, atların, ineklerin sırtları kıpkızıl kana kesmiş.»

Konuştı, konuştu...

Bir de Kaymakamın yüzüne baktı:

«Ne o? Ne o Kaymakamım? Dudakların uçuc-lamış. Sıtma mı?»

«Sıtma,» dedi Kaymakam için çekerek.

«Vay oğlum vay!» f Sonra kalktı.

«Bu dinsiz çeltikçiler, seni de sıtmalı ettiler ha? Bunlardan korkulur. Amanı bilin mi, sağlam dur. Gözünü seveyim sağlam dur. Amanı bilin mi oğlum, zayıf olup da suları ıbrakma! Ektirme çeltiği bu dinsizlere.»

Kasabaya köylerden hasta akını başlamıştı. Sabah erkenden gelen hastalar Doktorun muayenehanesi önünde kuyruk oluyorlar, gece yarılarında kadar bekliyorlardı. Doktor durmadan kinin iğnesi yapıyordu.

Arabaların içine uzatılmış sıtmadan tir tir titreyen, yüzüne gözüne karasinek cokuşmuş, iboyun-larj sivrisinek yeniği içinde, kıpkızıl yaraya kesmiş I çocukları, duvar diplerine uzanmış, gözleri çukura batmış kadınları, inliyen, çubuk gibi kalmış kederli

93

korkak delikanlıları görüyor, akli başından gidiyor. Dişlerini gıcırdatıyor: «Nasıl olur? Hükümet bu faciaya nasıl müsaade eder?»

Günlerdir dilinde bu! Gece gündüz tekrar edip duruyor:

«Nasıl olur? Nasıl, nasıl olur? Çukurova bir pamuk (bölgesidir. Pamuğu söküp yerine pirinç ekiyorlar. Pamuk ölüyor. Birkaç adam kolaylıkla bol kazanç sağlıyor diye. Nasıl, nasıl, nasıl olur? Ata-caklarmış!... Kanuni ödevimi yapmışım diye nasıl atarlar?...»

Derken, bir sabah erkenden Ankaraya giden çeltikçi heyeti geldi. Pırıl pırıl arabalar ardı ardına dizilmiş, çarşının ortasından ağır ağır geçtiler. Çeltikçiler, başlarını otomobillerin pencerelerinden çıkarıp sevinçle dükkancıları selamlıyorlardı. Sonra Pazaryerinde durdular. Kucaklaşıyor, öpüşüyordu-lar. Bu mesut olayı zurnacı Kör Veli de duydu. Davulu çekip Pazaryerine geldi. Pazaryeri öyle dolmuştu ki, iğne atsan yere düşmezdi insandan. Çeltikçiler, çeltikçilerin akrabaları, çeltik sakaları, el-çibaşları, su sahipleri, tarla sahipleri, dalkavukları, hasılı çeltikten en ufak bir çıkarları olanların hepsi gelmişti. Gülüyorlardı. Alay ediyorlardı.

Murtaza Ağanın basma büyük bir kalabalık toplanmıştı. Murtaza Ağa habire yağıp gürlüyor-du:

«Getdim Dahiliye Vekilime efendim dedim, biz, dedim, bu vatanın evladıyık, dedim. Zulüm altında yaşamağa mecbur muyduk? dedim. Sordum. Biz zulüm altında, ibarmak gadar bir çocuğun zulmü altında, inim inim inliyoruz dedim. Siz bize Gay-makam deel derebeyi göndermişsiniz, dedim. Hal-fouysaykim, dedim, büyüklerimizin, Cumhuriyet 84

...» «, uci eueyiiK çoktan göçtü.

Biz derebeylik zamanını unuttuk bile. Var, derebeyi var ama, onlar köyleri pislerler. Biz gasabamıza onları sokup da, gasabamızın gül âdmı lekeleye-mek, dedim. Bu milletin derebeyliğe tahammülü galmamıştır. Biz memleketimizi Evrepanm yanma, (hizasına çıkarmışık. Ben bir köylü parçası, çiftçi parçasıyım, bu vatan için bütün servetimi toprağa serptim. Geldi derebeyi galmtısı zart zort etti. Suyumuzu kesti. Milletin candarması da zalim emellerine alet eyledi, dedim. Eyledi efendim. Bendlerin başına candarnıa dikti, dedim. Ben dedim, bu vatan için olmasa, ordumuzun ihtiyacı için olmasa bir tane bile çeltik ekmem. Pamuk ekerim efendim. Dedim ki bu kadar fedakarlıkta (bulunayım da ben barnak gadar oğlan gelsin suyumu kessin! Ben Murtazayım. Garadağlı-oğlu Murtazayım, bunu ona bırakır mıyım? dedim. Dedim ki efendim derebeylik öldü. Millet şimdi hür.

(Hür oğlu hür. Kimseye şuradan kalk da şuraya otur diyemezsin. İşte öyle oldu ortalık. Bir çolba-na, kapıyım itine bile. Hep sizin sayenizde. Öyleyse ne demeye bir derebeyini başımıza yollarsınız? Sokakda, çarşıda gamçıyla adam döver. Ürüşvet alır, köylüleri soyup soğana çevirir. Dayiresi, görsen efendim paşam, dedim, ayağı çarıklı köylüyle dolar... Köylüler ona yağ getirirler, ekmek bile getirirler. Geldi geleli lokantadan yemek yemez, dedim. Dedim, dedim, dedim oğlu dedim. Ağzıma ne geldiye dedim. Bizim dedim, bizim partimiz var olsun dedim. Düşündü, düşündü, düşündü... Dazlak gafası, gaşıdı düşündü. Galemin ucunu ağzına sokdu düşündü. Yazdı yazdı... Bana bakdı gene yazdı... Yazdı babam yazdı... Yazdı da yazdı...

95

yecekmiş gibi îbir zaman baktı. «Pekeyi Murtaza Beğefendi,» dedi. «Anladım işi. İcabına bakarım onun.» Ben de eline sarıldım, taşakkur ederim paşam, dedim. Çolumu, çocuğumu, ordumuzun gıdasını gurtardan zolumdan, dedim. Çıkardım geldim. Geldim. Sonra da arkadaşlar çıkdılar, gasabada huzur galmadı dediler. Bir ey ice berkitdiler benim dediklerimi... Gasabanm da huzuru sahiden kaç-tıydı. Bereket versin...»

Sonra başını göğşe kaldırdı: «Şimdi Murtaza Ağası onu öyle bir uğurlasın ki, felek de maşallah Murtaza desin. Murtaza Ağası onu öyle bir uğurlasın ki tüm Çukurovanın parnağı ağzında kalsın. Ağzının içinde... Şan olsun memlekete. Bir uğurlayacağım ki onu...»

Ağlamsı ağlamsı bir hal aldı: «Uğurluyacağım ama, gene de öldürdü beni. İflahımı kesdi. Gaç para eder. İflas ettirdi. Çeltik bire on bile vermez. Zarar, zarar, zarar... Gene de bir uğurluyacağım ki onu...»

«Uğurla, uğurla,» dediler. «Haketti.»

Murtaza Ağa, uzun boyuyla kalabalıktan dışarı yürüdü:

«Hele ben gideyim de şu uğurlama hazırlığını yapayım. Vakit galmadı.»

Resul Efendi olan biteni dakikası dakikasına haber alıyordu. Bütün konuşulanları biliyordu. Haberi alınca beli kırıldı. Uzun zaman sandalyesinden kalkamadı. Gözleri bir noktaya dikilmiş kalakaldı. Yüzünü gören korkardı. Bütün kanı çekilmiş, yüzü, suyu sıkılmış limona dönmüştü. Öğleye doğru kendini ancak toparlayabildi. Olay Kaymakamın da kulağına çalınmıştı.

96

V4CV11,

___, «uıaum uaymakam evladım.

Emekliliğime on altı ay kalmıştı. Hiç kimse değil de ben öldüm. Hiç kimse. Aaah Fikret Bey idare etsey-diniz. Şunları birazcık idare etseydiniz. Başıma bu işler gelmezdi. Aaah Fikret Bey, gençlik kanı Fikret Bey...»

«Ne var Resul Bey?»

Yüzü solgun, keskindi. Gözleri inatçı inatçı parlıyordu:

«Buradan atıldınız!» «Ne?»

«Buradan başka yere nakledildiniz.» «Nereden öğrendiniz? Öyle bir yazı mı geldi?» «Gelmedi efendim, gelmedi ama, ben bilirim. Çeltikçiler gelmişler, bayram ediyorlar.» «Eeee?»

«Boş yere bayram etmezler onlar. Nakledildiniz. Öldüm. Emekliliğime de on altı ay kalmıştı.» Fikret Bey başını elleri arasına aldı: «Nasıl, nasıl olur Resul Bey! Bunu nasıl yapabilirler bu haydutlar?»

Etrafında her şey silindi. Koskoca, ıpsız bir dünyada tek başına kaldı. Korkunç bir karanlığa düştü. Yuvarlanıyordu. Bıçak gibi keskin, hissedilir bir yalnızlık duydu. Ta iliklerinde duydu. Akşama kadar kim geldi, kim gitti, ne imza etti, ne söyledi farkında değildi.

Birdenbire içinde bir şeyler duydu. Ta yüreğinde... bir yerleri acıyordu. Neresi ama, hiç bir yeri... Ama acıyordu. Yüreği sıkılıyordu. Şöyle bir kendini yokladı. Büzüldü. Korkuyordu. Bir yerinin acıdığı, acır gibi olduğu belki de içindeki korku! Neden korkuyordu? Öldürülmekten mi? Buna ihtimal yoktu. Bir kaymakamı kolay kolay vuramazlardı. -

97

yin ederlerdi. Döğülecek miydi? Hayır. Ya ne? Korkuyordu. Sebepsiz korkuyordu. Korkmak için korkuyordu.

Sabaha kadar uyumadı. Yatakta büzüldü kaldı. Yüreği tetikteydi. Bir felaket bekliyordu. Kalktı, tabancasını doldurdu.

Yastığının altına koydu. Tabanca bir hoş yağ kokuyordu. Makina yağı... Habire sinekler vızıldıyordu.

Erkenden kalktı. Savrun kenarına gitti. Çay sapsarı, kehribar sarısı akıyordu. Yukarılara çeltik ekildiğini ve çeltiğin ayaklarının, yani tarlalardan geri gelen suların Savruna döküldüğünü hatırladı. Bütün kasaba çeltik tarlalarından süzülüp gelen bu sapsarı suyu içiyordu.

Sabah durgundu. Ağırdı. Neredeyse güneş kızdıracaktı. İlk ışıklar kurşun gibi ağır, çökecekti. Tatsızdı. Zaten çok halsizdi. Birden korktu. Bir şeylerden korktu. Koşar adımla daireye döndü. Bir çay istedi. Simitle içti. Nermini, babasını, hatırladı. Eskiden hayal gibi gelirdi Hüsnü Beyin anlattıkları.

Saat dokuzda Resul Efendi geldi. Ağlamaklıydı. Onu anlamıyordu. Bu kadar çok mu seviyordu kendisini? Zavallı adam! Bu canavarlarla yıllarca cebelleşmişti. Hala da cebelleşiyordu.

Saat on bire doğru Resul Efendi bir takım kağıtlar getirdi ona. Elleri uçacakmış gibi tir tir titriyordu. Kağıtlar karmakarış oluyordu elinde. Sarhoş gibi de sallanıyordu. Gözlerinin akı kalmamış, tüm karaya kesilmişti. Halsiz, duyulur duyulmaz bir sesle:

«Demedim mi?» dedi elindeki kağıtları zorla uzattı.

Kaymakam aldı okudu. Bir daha okudu.

98

«Doğru mu? Nasıl yaparlar bunu? Nasıl? Ha Resul Bey? Sizi de vekil etmişler yerime. İşte bu iyi. İşte beni giderken sevindirecek bir hadise olmuşsa o da budur. Buna sevindim. Ne iyi oldu. Yerime siz vekil oldunuz. Ama nasıl yaparlar Resul Bey? Haa?»

«Bilmem... Yaparlar.»

«Kağızman ha? Karsın Kağızman kazası Kaymakamlığına... Orada da çeltik ekiyorlar mı? Haa ne dersin Resul Bey?»

«Bilmem... Belki.»

«Söyle Resul Efendi. Hademelere söyle de bavulumu, yatağımı hazırlasınlar. Bir otomobil bulunur mu Resul Bey? Haa? Gidecek bir vesait bulur muyuz? Vay anasını Resul Efendi! Dedikleri nasıl da çıktı!»

«Çıkar, çıkar. ÇİMİ ya!».

«Resul Bey!» «Efendim.»

«Sizi de vekil tayin etmişler Resul Bey.» «Evet efendim.»

«Şimdi bunlar bütün sahalara ruhsat alırlar değil mi?»

«Alırlar efendim.»

«Köylerin içine kadar çeltik ekerler değil mi?»

«Ekerler efendim. Ekerler ama...»

«Ekerler aması ne?»

«Ekerler ama...» Resul Efendi gülümsedi: «Ekerler ama...» Kaymakam: «Evet ekerler ama...»

«Ekerler ama, bire on bile alamazlar. Atı alan Üsküdarı geçti. Bu yıl ziyandalar. Masraflarını bile Çıkaramazlar. Ekme zamanı geçti. Ekerler ama...»

99

Kesui iiiienai, sevmyn seviuyu . «Oh olsun deyyuslara... Benim istediğim de buydu zaten. Ekerler, ekerler ama,...»

«Demek Resul Efendi?...»

«Evet efendim.»

«Şu koskoca ova, bütün bütün bataklık olur. Değil mi?»

«Olur efendim.»

«Bir iki adamın kazancı için bu kadar insan sıtımdan ölür değil mi? Keyfi için...»

«Ölür efendim.»

«Sizi benim yerime vekil tayin etmişler Resul Bey.»

«Evet efendim.»

«Uğraşmak, mücadele etmek para etmez değil mi?»

«Etmez efendim.»

«Resul Bey!»

«Evet efendim.»

«Bana bir vesait, Resul Bey! Ne olursa olsun. At, eşek, araba Resul Bey... Yarın sabah erkenden Resul Bey.»

«Size otomobil vermezler efendim.»

«Başka bir şey. At. Mesela at arabası...»

Resul Bey yüzünü kıvrıttı. Düşündü:

«Durun durun Kaymakam Bey. Buldum. Ham-za dayının otomobili var. Ford, eski bir Ford. Yolda ibozula yapıla istasyona üç günde varırsınız. Bozulmazsa, o da şansınıza. 1917 modeli. Tamam. Şimdi candarmayı gönderirim. Gelsin Hamza Dayı.»

«Gelsin gelsin. Resul Bey!»

«Efendim?»

«Ben doğru Ankaraya gideceğim Resul Bey.»

«Gidin efendim.»

100

Gözümle gördüm. Orada anlatacağım.»

Resul Efendi elinde olmadan bıyık altından gülümsedi.

«Mücadele. Sonuna kadar mücadele. Değil mi Resul Bey?»

«Mücadele efendim.»

Resul Efendi bu sefer belli edercesine gülümsedi. Kaymakam gördü.

«Neden gülümsediniz Resul Bey?» «Mücadele efendim.»

«Yaa Resul Bey. Yılmamak gerek. Mücadele Resul Bey. Sonuna kadar.»

Az sonra Hamza Dayı geldi. Yaşlı bir şofördü. Elleri, gömleği yağ içindeydi.

«Götürelim efendim,» dedi. «Götürelim ama, bunlar bana düşman olurlar.» Resul Efendi atıldı:

«Korkma Hamza Dayı, korkma. Ben hallederim. Korkma. Ben kalıyorum. Buradayım. Ben gönderdim Hamza Dayıyı derim. Ben Vekilim. Beyin vekiliyim. Yeni Kaymakam gelinceyedek.» «Kefilsen...» «Kefilim, kefilim.» Çıktılar.

Gözleri hayretten kocaman kocaman açılmıştı. Sazlıderenin bataklığı, Vayvaylınm Osmanı, bulut misali sinekler... Nasıl, nasıl, nasıl olur?

Uykuda gibiydi. Bazan kendine geliyor, kızıyor, köpürüyor, kendi kendine, «yapacağımı bilirim onlara,» diyor. «Bilirim.»

Biraz sonra tekrar şaşırıyor. Uykuda gezer gibi oluyor, şaşırıyor.

Hükümetin önüne birkaç meraklı birikmiş.

101

yor.

Hademeler bavulları, portatif karyolayı, yatağı otomobile koydular. Otomobil gürültüyle çalışıyor, zangır zangır titriyordu. Her bir tarafı dökülmüştü. Paslı demirleri meydandaydı. Farlardan birisi hiç yok, birisi de sarkıyordu.

Tenteler parça parça, delik delik... Toz içinde kalmış. Yağlı yağlı... Salkım saçak... Tenteler otomobilin her bir yerinden sarkıyor. Yanlışlık olmasın. Model 1917 değil, 1920

Ford.

Kaymakam, Resul Efendinin, memurların, hademelerin, oradaki birkaç köylünün ellerini sıktıktan sonra, başı yerde, hiç bir yanma bakmadan Hamza Dayının, yanma bindi. Motor gürültüyle çalıştı. Otomobil yürüdü.

Çarşının ortasından geçerlerken dükkancılar kapıya çıkıp seyrettiler. Çeltikçiler Tevfiğin kahvesinin önüne birikmişlerdi. Onlar da kakahayla, hep bir ağızdan Kaymakama güldüler. Murtaza Ağa:

«Gözümün çiçeğini ye, Gaymakamım,» diye bağırды. Kaymakam bu sese başını çevirdi. Çeltikçileri kendisine gülerken gördü.

Köprü'nün üstüne müthiş bir kalabalık toplanmıştı. Hamza Dayı bunu anladı. Otomobili daha hızlı sürdü. Otomobil, tam köprü'nün üstüne, kalabalığın ortasına gelince, gök gürleri gibi bir gürültü koptu. Kaymakam korkuyla kendine geldi.

Yanma yönüne bakındı. Bir sürü çocuk, her birinin elinde bir teneke, bütün güçleriyle çalışıyorlardı.

Tevfiğin kahvesi önünden teneke sesini duyan Murtaza Ağa:

«Gözümün çiçeğini yesin Gaymakarmm. Bakm

102

•-'|||!•|''* 11UO11

gnaurni! Tam yüz elli tenekeyle. Gök gibi gürlüyor ortalık bakm.»

Otomobil geçti gitti. Teneke sesleri kesilmedi. Müthiş bir gürlütü Kaymakamın kulaklarında uğulduyordu.

Hamza Dayıya sordu: «Bu teneke sesleri de neydi?» «Seni uğurladılar. Senin gibi giden amirleri böyle uğurlamak adettir burada,» diye gülümsedi. Kaymakam işi anladı. Yüreğine zehir gibi bir acı oturdu. Demek son!... Başı önüne düştü.

Yol, Sazlıderenin alt yanından bir yerlerden geçiyordu. Gürlütüyle bağırtıyla biri iniyordu yola doğru. Düşüp kalka kalka koşuyordu. Kaymakamın içinden bir ürperti geçti. İçindeki zehir gittikçe tesirini gösteriyordu. Bu da yeni bir oyun olmasmdı. Düşe kalka koşan adam, daha onlar yolu geçmeden, yola indi. Yolun ortasına dikildi. Eliyle, ko-; luyla, telaşlı telaşlı dur işareti vermeğe başladı. Otomobil yaklaştı. Adam yolun ortasında bir ağaç gibi dimdik duruyordu. Az daha fren yapmasa Hamza Dayı, adam ezilecekti. Otomobil durur durmaz adam Kaymakama koştu. Elleri sarıldı. Soluk so-luğaydı. Terlemiş, terler sırtından fışkırmıştı. Her bir yanı terden ıslaktı. Belden aşağısında da çamur kurumuştı. Yüzü kapkara kesilmiş, alnından terler süzülüyordu.

Göz 'göze geldiler. Adam, Kaymakama sevgiyle, muhabbetle bakıyordu. Dostça gülümsüyordu. Güneşten solmuş düşük bıyıklarında bir şeyler, bir titreme vardı. Acı acı:

«Vay başım üstünde gedesen, gözüm üstünde gedesen Gaymukaymım.»

Kaymakam bir şey söyleyemedi. Gözleri doldu.

103

soluk soluğaydı. Nefesi kesilecekmiş gibi soluyor, göğsü körük gibi inip inip kalkıyordu.

Hamza Dayı gaza bastı. Adam, yolun ortasında bir toz bulutu içinde kaldı.

Neden sonradır ki, Kaymakamın boğazındaki düğüm çözüldü. Kendi kendine gülümsüyerek: «Me-med Ali, Memed Ali!» dedi. «Memed Ali, Memed Ali!...»

Gülümsüyordu.

Sonra bir ıslık tutturdu. Bu, çoktandır unuttuğu, Dokuzuncu Senfoninin her zaman çaldığı bir parçasıydı.

OYUN

104

HAYdVTAKAM (53 yaşlarında)

RESUL EFENDİ (52 yaşlarında. Tahrirat katibi)

MURTAZA AĞA (55 yaşlarında)

TEVFİK AĞA (50 yaşlarında)

PATIR PATIR (60 yaşlarında. Ağa)

OKÇUOĞLU (45 yaşlarında. Ağa)

ZEYNO KARI (40 yaşlarında)

DÖNE KARI (70 yaşlarında)

HÜRÜ (20 yaşlarında)

MEMED ALİ (45 yaşlarında)

ZEHRA (35 yaşlarında. Resul Efendinin karısı)

BAYRAM

ZİRAATÇI

POSTA MÜDÜRÜ

YÜZBAŞI

TELLAL (60 yaşlarında)

DUR SUN SİYASETÇİ

(Perde açılmadan önce kasabanın tellalı çıkar ortaya. Yarı asker giyimlidir. Örneğin, şalvarının üstüne bir asker ceketi giymiştir. Palaskası da eskidir. Gı-ravat da takmıştır. Ceketinin yakasına kırmızı kor-delalı bir kahve fincanı asılmıştır.)

TELLAL — Adımı dersiniz Zübeyir Keskinbalta. Mesleğimi sorarsanız tellallık. Ve kırk yıldır bu kasabada icrayı sanat

eylerim. İşimden memnunum. Hem de çoook memnunum. Halimden hiç şikayetim yok. Bu kasabada böyle olan bir

ben değilim ki... Hiç kimsenin de şikayeti yok. Ömrümde ilk olaraktır ki karşınıza işte böyle, tellal çağırmadan, eeey

ahalii demeden, sivil çıkıyorum. Kardeşler, karşınıza ilk defa böyle sivil çıktığıma darılmayın. Bu seferlik kusurumu

ıbağışlamanızı isterim. Kul kusursuz olmaz demiş, sevdiğim. Hikayemiz çok meraklıdır. Ben biliyorum, memnun

kalacaksınız. Denenmiş, yüzlerce binlerce kere oynanmış bir oyundur. Belki şimdi, şu anda, uzak bir Anadolu

kasabasında tıpkısı tıpkısına oyunumuz oynanmaktadır. Bizim kasabayı mı soruyorsunuz? Bir yamanızdır. Rekor bizde.

Kimbilir, biz öyle sanıyoruz ya, belki de bizde değil. Ne olursa olsun, biz, doğrusu şudur ki biz otuz beş senede kırk üç

kaymakam değiştirdik. İşte böylece, senede bir, belki de iki çok okkalı bir eğlencemiz vardır. Bizim kasabalar sıkıntılıdır.

İnsan can sıkıntısından patlar. Bu «Kaymakam Oyunu» da olmasa ne yapar, neyledik bilmem ki... Allah kaymakamı

icat edenden razı olsun. Ne dedim? İşimden halimden memnunum dedim. Öyle değil mi? Bizim kasabalarda herkes işinden halinden memnundur dedim. Yalan mı söyledim? Hiç de değil. Memnuniyetimiz nedendir dersiniz, herkes ötekine kazık attım sanır da, ondandır. Kasabada her kay-

109

makam değiştiğe, haşa huzurunuzdan, ğil, sürüldükçe, memnuniyetimiz artar. Bir kaymakamın sürülmesi işi kasabayı en azdan üç ay uğraştırır. Bütün kasaba, çoluğu çocuğuyla, genci kocasıyla Kaymakam Oyununu, dudaklarını şapırdatarak izler. Ne etsinler fıkalar, başka hiç bir eğlenceleri yoktur ki... Senede bir, iki... Yetmez ki... Senede bir kasabadan dört kaymakam sürülmeli ki o zaman kasabalıların değmeyin keyfine! Bu gidişle mi? İyi bildiniz... Olacak olacak... Sayei demokraside. Allah büyüklerimizden razı olsun... Kasabalarımızı da düşünüyorlar... Yaaa, Allah razı olsun.

(Selam verir)

Yüksek saygılarımı sunarım.

(Gider, sahneyi çıkacakken geriye döner. Seyircilerin yüzüne merakla bakar. Bir süre durur bakar.)

Tellal çağırma mı unuttum? Üzülme bizim adımıza. Biz vazifesini müdrük insanlarız. Aaaa, hala ne bakıyorsunuz öyle? Ne gözlerinizi üstüme diktiniz öyle? Allah Allah... Yiyecekmiş gibi...

(Durur, düşünür)

Haaa, anladım anladım. Anladım canım! Ne de sabırsızınız. Anladım birader. Bu fincan mı? Hikayesi uzun. Bir başka sefere. Allahısmarladık şimdilik...

(Çıkar)

110

Bölüm I

(Resul Efendinin evinin salonu. Ya da bir odası.) ZEHRA — Uuuuy, uy, uuy... Ocağımıza incir diktiler, ocaklarına incir dikilesiceler... Ya ruhsatıyeleri güzelce imza edeceksin, ya da şu diyardan gideceksin. Başa çıkılmaz bunlarla. İncir diktiler... İncir diktiler...

(Varır Resul Efendinin elindeki kağıdı tutar, çeker gibi yapar. Yırtar gibi yapar ama korkar. Elini kâğıda uzatır uzatır çeker.)

Etme eyleme, getirme bu felaketi başımıza. Emekli olmamıza ne kaldı ki? İki yılcık bir şey. Vazgel bu işten. Ne var yani? Bir imzacık... Her şey senin bir imzana bağlı.

RESUL — İmza edemem! İstifa ederim. Ben otuz yıldır... Otuz yıldır insan olana kötülük etmemiş bir memurum, hanım. ZEHRA — Otuz yıllık bir ünün var, şanın var, bir kaymakamlığı idare edemedi Resul efendi de istifa etti dedirtme. Elalem içinde bizi rüsvay kılma. Sen kaymakamlık da yaparsın, valilik de, sadrazamlık da. Yırt şu elindeki mendebur kağıdı da git dairene. Sen tam otuz yıl dairene beş dakika bile geç kalmadın... Uuuuy... İncir diktiler! Sen de kaymakam vekilliğinden istifa edersen, ben de mahallenin yüzüne baka-mam. Başımı alır da bu kasabadan giderim. RESUL (ayağa fırlar) — Giiit başımdan karı! Beni fazla deli etme.

(Ellerini açar ağlamaklı)

Yarabbi, Yarabtoi, ben ne yaptım sana? Herkes, herkes, iki gözüm Zehra bile onlardan yana. Ben ne yaptım sana? Zehra bile...

ZEHRA — Ne var ki bir imzada? Çeltik ruhsatıyelerini ilk imza eden kaymakam sen değilsin ki...

111

İmza ettirecekler. Köylerin içine kadar çeltik ekecekler. Sen o ruhsatıyelerini hiç gördün mü, hanım? ZEHRA — Hiç görmedim.

RESUL — On ıbeş köy, yirmi köy, ovada ne kadar köy varsa, piriç sahalalarının içinde kalıyor. ZEHRA — Varsın kalsınlar.

RESUL — Ova köyleri altı ay su altında kalacak. ZEHRA — Kalsınlar...

RESUL — Yüzlerce çocuk, genç yaşlı sıtmadan ölecekler. ZEHRA — Şimdiye kadar ölmüyorlar mıydı? Senden önceki kaymakamlar bunu bilmiyorlar mıydı? RESUL — Biliyorlardı ama... Kanunsuz. Köylerin altı ay su içinde kalması, köylerin toptan sıtmaya yakalanıp ölmesi kanunsuz. İşte bu sebepten ben bu sahaların ruhsatını imza edemem. Kanuna karşı gelemem. Otuz yıllık memurum, bir kerecik kanunları çiğnemedim. Şimdi de çiğniyemem.

ZEHRA — Bir kerecik, o da azıcık çiğne, kurban olduğum, iyi yüreklim. Bir kerecik çiğne de canını kurtar, şerefini kurtar. Köylüler nasıl olsa ölecekler... RESUL — Biliyorum ölecekler. Ölecekler ya, kanun, mesuliyet... Nasıl olsa yakında Kaymakam gelecek. Az sabır...

ZEHRA — Kaymakam gelecek, ruhsatıyelerini de ne güzel imza edecek! Ağalara kötü kişi olduğun da senin yanma kalacak.

RESUL — Oooh, ne güzel! Kaymakam gelecek... ZEHRA — Ruhsat zamanına kadar ya gelmezse, imza etmeyecek misin? RESUL — Bilmem...

ZEHRA — Bilmezsin ya! Var sen de imza etme bakalım. Çeltikçiler de seni yerde değil, havada kebab ederler. (Birden hızlı hızlı kapı çalınır)

RESUL (Ürkerek) — Sabah sabah kim ola ki?... ZEHRA — Kim olacak, çeltikçiler, ağalar... RESUL (Kapiya doğru yönelir) — Kimdir o? POSTA MÜDÜRÜ (Sesi telaşlı) — Aç, aç, aç kapıyı! Çabuk, benim. Ben, posta müdürü. Çabuk açın!

112

mi var?

POSTA MÜDÜRÜ — Bir şey var ya. Çok şey var ya... Sizi öldürecekler. Sağlam yerden haber aldım. Katidir ibu. Beni kimse görmesin... Çok az kalacağım. Siz namuslu bir memursunuz, hayatınızın tehlikede olduğunu bildirmeye geldim. Bu 'bir vatandaşlık ödevidir.

ZEHRA — Kim öldür ecekmiş bizi?

POSTA MÜDÜRÜ — Kim öldürecek? Çeltikçi ağaları.

ZEHRA — Demedim mi Resul Efendi? Demedim mi bu ruhsatıyeleri bizim yanımıza bırakmazlar? Hemen imza et.

POSTA MÜDÜRÜ — Bırakmazlar. Her birisi kartal gibi ağalar. Her birisi on adamın katili ağalar. Bırakmazlar. Dağlarda eşkıyaları, hükümette adamları var. Bırakmazlar!

RESUL — Bırakmazlar...

ZEHRA — Tez elden imza.

RESUL — Bırakmazlar...

POSTA MÜDÜRÜ — İşte ben bu gözleri sizin için feda ettim. Benim postaneden geçen her mektup mutlaka okunur. Okunmadan olmaz. İnsan ne demektir, insan? Kavun değildir ki insan şöyle kıcını koklayıp nesin nesi olduğunu anlayabilesin. İnsanı tarif etmek gerekirse, şöyle tarif edebiliriz: İnsan konuşan hayvan değil, mektup yazan hayvandır. İşte dün bir mektup geçti elime. Eşkiya Külyutmaz'a yazılmış. İki bomba al da gel, diyor. Şu herifin evini uçur. Herif de kim? ZEHRA — Kim olacak, biz! Kim olacak? RESUL — Biiiz...

POSTA MÜDÜRÜ — Ya mektupları açmasaydım? Siz ya! Siz yaaa... İnsan mektup yazan bir mahlukattır. Ya açmasaydım, siz de gelip duran ölüme karşı hiç bir tedbir alamazdınız. İnsan mektup yazan hayvandır... (Çıkar)

ZEHRA — Haydi, haydi, şimdi de imza etme bakalım! Külyutmaz geliyor. Eline de iki tane kocaman bomba almış geliyor. De imza etme ruhsatıyeleri bakalım!

113

bakar, telaşlanır) Geç kaldım, amanın üenra geç Kai-dım! Ne iştir, geç kaldım... De imza etme bakalım!

(Çabuk çabuk, telaşla ayakbılarını, yerek giyer, kapıdan fırlar.)

ellerini titri-

ZEHRA — Gün ola, uğur ola. Hemen imza et... Maydanozu da unutma. Kırmızı biber, kırmızı biber. Akşam misafir gelecek. Yoğurtlu patlıcan tava...

(Sahne kararır.)

114

BÖLÜM H

(Resul Efendi acele acele kasabanın caddesinden gitmektedir. Hem yürür, hem de cep saatine gözünü ayırmadan bakar. Solunda arzuhalci Siyasetçi oturmuş bir şeyler yazmaktadır. Eski bir daktiloda. Siyasetçinin dükkanı bir aralıktadır ve başında da bir ince akasya ağacı vardır. Masası yağlı, kırık dökük bir masadır. Siyasetçi zayıf, aynen cadı gibi bir adamdır. Avurdu avurduna geçmiş. Resul Efendiği görür görmez ayağa fırlar.)

SİYASETÇİ — Resul Efendi, Resul Efendi! Beyefendi, çok mühim, çok önemli... Sizin için efendim... Hayati bir mevzudur, efendim!

RESUL — (Yürümesini sürdürerek, saatinden gözlerini ayırmadan) Ne o, Siyasetçi? Nedir o hayati olan? Sonra görüşürüz. Mesai saati geçiyor. Bir dakika bile duramam. Geç kaldık, Siyasetçi Efendi, çok geç kaldık. Olacak iş değil! (Biraz daha hızlanır. Derken Siyasetçi önüne geçer) Çekil Allahaşkına, Siyasetçi! Önümden çekil de daireye vaktinde yetişeyim. Dinlemem. Dinlemem, efendim! İsterse ne derlerse desinler. Olmaz, efendim, istemem. İstemem yahu!

SİYASETÇİ — Ben sizi severim. Tırnağına taş değmesini istemem. Bir dakika müsaade buyur, Resul. Bir dakika, bir cigara içimlik dinle beni. Tutarım yakandan oturturum. İşte böyle... Bak, dinle. Senin hakkında tel çektiler ki Ankaraya, hem de en büyüklerine! Diyorlar ki Resul Bey kardeşim, diyorlar ki... (Resulün koluna girmiştir, masasına doğru sürükler. Masanın gözünden bir tomar kağıt çıkararak önüne koyar) İşte Resul Efendi! Al işte, sana göstereceklerim bunlardı. Bunları tanı da, arkanda ne olup bittiğini bil de, ona göre ayağını denk al diye seni sabah sabah (buraya çağırdım. İşte bunlar, al bak...

RESUL (Gittikçe büzülüp küçülerek) — Tellerin hepsini

de çektin mi? Kel Kaymakam hakkında olanı da? SİYASETÇİ — Vazife! Arzuhalcilik ödevi başbakanlık

115

ödevi gibi kutsal Dır vasıccju«Q»u... RESUL (Sesi gittikçe seftleşerek) — Kel Kaymakam için yazdığın teli de çektin mi?

Resul böyle böyle yapıyor

dedin mi?

SİYASETÇİ — Kel Kaymakam hiç bir makbulluğu olmayan adamdı...

RESUL — Söyle Siyasetçi Efendi, Kel Kaymakamın arzuhalini benim için de çektin mi, çekmedin mi? Başka bir şey istemiyorum, bir bunu istiyorum. SİYASETÇİ — Göde Kaymakamının arzuhalini, Saffet Beyin arzuhalini yazdım, bütün arzuhalleri yazdım, amma Kel Kaymakamın arzuhalini saklıyordum. Daha fazla, vazife sırasında da olsa, daha fazla kardeşim Resul Beyefendiye kıyamam dedim. Ama o Karadağlı oğlu Murtaza ağa, o canavar ruhlu adam yok mu, Kel Kaymakamın da arzuhalini çıkar, yaz dedi... Ben de... Kusura kalma. O Karadağlı sana bir can düşmanı ki! Ne varsa o arzuhalde hep başında durdu yazıncaya kadar. Elinde de tabanca! De yazma! Herifin elinde, nah bu kadar, nah bu kadar tabanca! RESUL (Ayağa kalkar, kendi etrafında şaşkınlıkla bir defa döner, geri oturur) — Demek hepsini, hepsini olduğu gibi yazdın? / SİYASETÇİ — Tabancayla... Başıma dikildi... f

RESUL (Yılgın, eli ayağı tltiriyerek ayağa kalkar) — Demek böyle? Demek böyle ha? Demek bana da yaptın bunu? SİYASETÇİ — Vazifedir, efendim, ödevdir. Vazifeden kaçmak, askerlikten kaçmakla birdir.

RESUL (Gerilmiştir, boyuna 'Demek böyle, demek böyle' demektedir. Birden durur, ona doğru uzanır) — Ne deyim sana, alçak! (Hemen saatine bakar, çabuk çabuk yürüyerek çıkar)

SİYASETÇİ — İyilik yapalım deriz, bir de insana hakaret edersin, öyle mi?

(Arkadan Karadağlıoğlu Murtaza Ağanın girdiğini görmüştür. Sesini yükseltir)

Bu vatanın çeltiklerine izin vermezsin. Milleti acından öldürmek için elinden geleni yaparsın. Ağaları-
116

nın kökünü kurutursun. Senin ne mal olduğunu bu kasabada herkes biliyor! Servet düşmanı olduğunu ve de... Ve de Guminist! Bu vatanın dibini oyduğunu... Erkeksen izin verme de bu yıl millet piriç eke-mesin! Göreyim senin oranı! Bu ağalar da seni buradan tez günde toz eylemezlerse ben de bu bıyıkları keserim. Şu fıkara milletimizi aç bırakmak istersin, ha? Alçak sensin...

(Kocaman boyuyla Murtaza Ağa onun arkasına gelir durur. Bu sefer yönünü ona döner)

Buyur, buyur Allahaşkma, ağam. Buyur Karadağlı-oğlum. Buyur Murtaza ağam. Böylesileri de kaymakam yaparlar! Böylesi bin tane iti senin ayağına kurban ederim. Efendim, onun hakkında arzuhal yazdığımı duymuş da beni baskına gelmiş. Sana şöyle yaparım da, böyle yaparım diyor. Seni böyle asarım da şöyle keserim. Ben de ona veriştim. Sen kolla kendini Resul, dedim. Kollamazsan parlatırlar enseni, dedim...

MURTAZA (Eğilir kulağına. Sesi kalındır, gürdür. Eğilir ama gene duyulur) — İyice korkuttun mu? Ödünü, ödünü koparaydın. İflahını keseysin.

SİYASETÇİ — Ben yapacağımı yaptım. Sen şimdi arkasından yetiş. Sanırım ki bugün imana gelir.

MURTAZA — Bugün yola gelmezse zaten öldük. Ocağımız battı, çoluk çocuğumuz aç kaldı. Bir hafta sonra çeltiği eksek de bitmez zaten. Şimdi ektiğimiz biter mola? Onun orasını da Allah bilir. O zaman bu dinsiz Resulü öldür öldür, kaç para eyler...

SİYASETÇİ — Haydi yetiş arkasından. Öyle oldu ki... Korkusundan sallanıyordu. Haydi, durma.

(Karadağlıoğlu çıkar. Resul Efendi bir elinde saati, ayakları f eldir diyerek, yanına yönüne bakmadan daireye doğru yürümektedir. Birden Murtaza Ağa karşısına çıkar. Dalgın, Resul Efendi gelir ona çarpar. Geriye çekilir, onu görmeden sapayım gideyim derken, Murtaza Ağa elini önüne gerer)

117

züm var.

RESUL — Rica ederim yol verin, efendim. Dairede konuşalım. Daireye çok geç kaldım, efendim. Çok geç... Nasılısınız, ağaefendi? Müsaade buyurun, efendim, gerçekten çok geç kaldım... n

MURTAZA — Duuur Resul Efendi! Dur ki sana birkaç sözüm var...

RESUL (Gitmeğe davranır, Murtaza Ağa onu kolundan sıkı sıkıya tutar) — Rica ederim, Murtaza ağaefendi, çok rica ederim, bırakın efendim...

(Kolunu silkeler, Murtazanm elinden kurtarmağa çalışır. Güçlü kuvvetli Murtazanın elinden kolunu kurtaramaz. Sonunda koyun gibi çaktığı yere gider-cesine teslim olur)

MURTAZA — Duur Resul Efendi! Dur sana ki dur! Dur ki Murtaza sana ciğerini, ta ciğerinin kökünü söylesin. Sen ki bu kasabada doğup toüyüdü, sen ki bu kasabanın tuzunu ekmeğini yedin, gül gibi soğuk sularını içtin... Ya, Resul Efendi! Elini vicdanına koy da öyle bir fikir eyleyerekten söyle. Bu kasaba seni yetiştirip bugüne ulaştırıp taa Kaymakam vekilliğine kadar yüceltti. Demem o ki, Resul, bırak artık nankörlüğünü. Bu kasaba seni daha büyük, daha mukad-desli, daha ücelikli günlere ulaştırır. Ve de ulaştıracak! Bırak nankörlüğünü. Nankörlük hiç iyi değildir. Ve de sana hiç yakışmaz. Bu kasaba Topalın oğlu gibi seni bakan da yapar, mebus da yapar. Bu kasaba seni altına boğar, altına, Resul! Sen bunu bilmen mi? Bu kasabaya hizmet etmiş kaymakamların hepsini bilirsin, Resul. Hepsi servete sağmana boğuldu. Boy boy apartımanları var hepsinin de. Hemi de İstan-bulun öz bir göbeğinde. Ya bu kasabaya hizmet etmeyenlerin hali nicoldu? Onu da sen bizden daha iyi bilirsin, Resul. At şu imzanı, Resul. At şu güzel imzanı da ruhsatıyelerin altına da gönlümüz şenlensin... RESUL — Atmam, Ağa. Yapmam, Ağa. Beni zorlama, nolursun... MURTAZA — Bak Resul, bak, iki gözüm kardaşım. Seni

118

,__ —.»^momuu amma... Amma velâkin zamanı geçiyor. Üç gün sonra artık vallaha da billaha da, iki gözüm önüme aksın ki, sen de bilirsin ki, o güzel aklınla bilirsin ki üç gün daha geçerse çeltik ekilmez. Çeltikçiler toeni sana yolladılar. Git var söyle altın yürekli Resula, o senin öz bir kardaşındır Murtaza. Herkesi kırar da seni kırmaz dediler. Çeltikçiler, o (her biri yüce dağ kartalı ağalar, beyler, okumuşlar, Londra, Paris gezmişler, dediler ki var söyle Resul Ağamıza, var söyle de bizim katilimiz olmasın. Çoluk çocuğumuzun kanına girmesin. Atsın şu güzel imzasını da hayatımızı bir iyice kurtarsın. Bir de, o iyi bilir ki bu iyiliklerinin altından kalkarız. Hemi de fazlasıyla...

RESUL — Ağam, yakında, yarın değilse öbürsü gün kaymakam gelecek. Ben imza atamam, kaymakam değilim ki...

j MURTAZA (bağırır) — Ulan kaymakam değilsin de ne-j den o makama oturursun? Oturur da bizim başımızı i belaya sokarsın. Ulan istifa et! Ulan hemen şimdi ' istifa etmezsen...

\ RESUL — Kaymakam gelecek. Belki de gelmiştir... MURTAZA — Kandırma beni, Resul! Daha Kaymakam Ankaradan çıkmadan haberimiz olur. Kandırma beni, Resul, karşıdaki çocuk değil. Ya imzanı atarsın, Resul, ya da... Resul, biz ölüyüz. Çoluk çocuğumuz aç kalacak. Bunun da mesuliyetliği senin şu omuzlarına yüklenecek, Resul. Altından kalkabilir misin? RESUL — Kaymakam yakında, ya yarın ya da bugün geldi gelecek. Hiç üzülme, ağam. Sen hiç telaşlanma... MURTAZA (gene bağırarak) — Kim bilir Kaymakam ne zaman gelir!... Etme, Resul, kurban olayım. Kulun kurbanın olayım Resulüm. Tabanlarıyın altını... İmza et şunu. Etmezsen, Resul, çocuklarını al da boğazla. Aç kalacaklarına, varsın senin elinden ölsünler...

RESUL — Kaymakam gelecek. Ben biliyorum, çeltik ekimine yetişir. Aslan Ağam, sen hiç telaşlanma.

MURTAZA (Resülü sarsar) — Resul, Resul toana bir bak bakalım! O kaymakam gelmez olsun da arkasının tis-119

:bi bir dinsize, muhanete, imansıza, kanı ciğeri on para etmez bir rezile muhtaç eyledikten sonra... Bir südü bozuk... Bir südü bozuk!

(Resul Efendi elinden kurtulup gitmek için çırpınır, fakat Murtaza Ağa onu muhkem tutmuştur, bir türlü yerinden kıpırdıyamaz.)

Sütü bozuk! Sütü bozuuuk... Şimdi beni bir iyice dinle. Sonuna kadar Çeltik Komisyonuna rest çekecek misin? Ruhsatiyelere imzanı, o bok imzanı atmayacak mısın? Resul Efendi, Resul Efendi, benim toprağa döktüğüm servetim senin gibi yüz itin kanına değer! RESUL (Artık iyice şaşırılmış, ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemez. Boyuna mırıldanır durur) — Sayenizde efendim, sayenizde efendim. Sayenizde Karadağlıoğ-lu Murtaza Bey... Sayenizde...

MURTAZA (Kızmış köpürmüş) — Şu bok imzanı at gayrı kağıtların altına. Bir koca milletle senin gibi bir uyuz it başa çıkamaz. Allanın mendebur, alçak kulu! RESUL — Sayenizde beyefendi, sayenizde. Rica ederim, rica ederim...

Kendinize gelin, efendim! Sokak ortasında, efendim! Benim ne taksiratım var? Bir devlet memuru... Sokak ortasında... Mesul olursunuz, efendim, mesul olursunuz!

MURTAZA (yakasından iterek) — De get, ulan! Cavalacoz! Senin de, ötesinin de... Devlet memuruymuş! Şu ite. bak!

RESUL — Senin de, senin de... Mesul... Mesul, efendim! Kocaman devlet... Haşa, haşa... Haşa, haşa... Duymasınlar. İpe çekerler. Kendi... Kendi... Kendinize gelin Beyefendi.

MURTAZA — Şunu iyi bil ki, Resul, ulan rezil Resul... Şunu iyi .bil ki bir kurşunun fiyatı elli kuruştur. Var git cehenneme, istersen atma imzanı. Elli kuruşluk Resul! Elli kuruşluk... İyi duy beni, ben zort atmam, Resul. Elli kuruş! Aç kulacağını, dört aç, yirmi aç... Elli aç! Elli kuruş...

RESUL (boynunu bükmüş, ona yalvarırcasına bakar) — Sahiden mi söylüyorsun Ağa hazretleri? Sahiden 120

__ „...„ U; x->cgu xni, erendim? Sayenizde efendim... Kaymakam gelecek, gelecek. Biraz sabır. Ağa hazretleri. Biraz sabır efendim. Gelecek, ben biliyorum. Hiddet buyurmayın, efendim. Ne söyledim de bu kadar kızdınız? Affedersiniz efendim... jylURTAZA — Sus ulan köpek! Sus ulan kanlı katil! Bir koca kasabanın katili. Elli kuruş, elli kuruşu unutma... RESUL (saatine bakar, telaşlı) — Affedersiniz efendim. Gitmeliyim, Ağa efendi hazretleri. Mesai saati geçiyor. Özür dilerim, efendim. Çok çok özür dilerim. Gitmek mecburiyetindeyim, efendim. Elli kuruş mu? Sayenizde, sayenizde... Elli... Elli ha?

MURTAZA — Geeet, get ulan. Evimi başıma yıktıktan sonra... Çoluk çocuğunu açlığa mahkum ettikten sonra. Geeet, Cehennem zıbarasına get!

(Resul Efendi yıkılırcasına Kaymakamlık yazılı odanın kapısından içeriye girer. Masanın sandalyasına kendisini atar. Masanın üstündeki bir levhada Resulün adı ve soyadı vardır: Resul Yumuşakkaya.) "~ Elli kuruş... Öyle değil mi? Elli kuruş...

RESUL

(Odacı Bayram ona doğru gelir)

İAYRAM — Buyur Beyim. Ne istiyorsun? Elli kuruşluk ne alayım?

RESUL — Elli, elli. Çok hastayım Bayram efendi, çok. Bir su. Bir su, Bayram. Dilim damağım kurudu. Daireye de geç kaldım. Özür dilerim, Bayram, hasta adam geç kalır. Özür dilerim. Mesuliyet... Elli kuruş... (Bayram suyu sürahidenden bardağa boşaltır.)

BAYRAM (suyu vererek) — Elli kuruşluk ne alacağım sana?

RESUL — Yok yok. Bir şey yok. Elli kuruşluk... Yok bir şey. İmzalanacak kağıt var mı? RAYRAM — Şimdiki, şimdiki. Elli kuruşluk ne alacağım sana Resul Bey? Zahmet olmaz bana. Gider alırım.

121

(HU)

POSTA MÜDÜRÜ — Oldu! Oldu da bitti. Gözün aydın, Resul bey. İnsan hayvandır, mektup yazan tabii. Oldu işte. Bu sabah ayağım uğurlu geldi. Oldu maşallah. Gözlerin aydın. İyi atlattın bu badireyi. Anan seni kadir gecesi doğurmuş. Bu sefer de dört ayağın üstüne düştün. Kaymakam geldi. Al!

(Bir telgraf uzatır.)

RESUL — Aydınlık, aydınlıklar içinde bulun. Aydın...

POSTA MÜDÜRÜ — Açtım mektupları, açtım baktım ki... Soluğum duruyordu az daha. Resul ölümden bu sefer de kurtuldu dedim. Geliyor! Al işte...

RESUL (elleri titriyerek kağıdı alır okur. Bir ara öyle kala kalır. Elleri masaya dayalı kalakalır. Sonra dudakları kıpırdar) — Kurtulduk. Çok şükür Allahıma kurtulduk! Demek böyle ha? Müdür bey buyurun oturun, rica ederim. Adı? Adı da Fikret Irmaklı. İlk memuriyeti daha... İlk... Teşekkür ederim, teşekkür ederim. Sağolun, varolun. Çok genç. Gencecik... Hoş geldin, hoş gelip sefalar getirdin. Başımın üstünde yerin var yavrum, aslanım... Buyurun oturun Müdür Bey, Fikret Irmaklı... Hoş geldin yavru. Çiçeği burnunda... Çok burnunda. Buyurun oturun, Müdür Bey, öyle değil mi?

(Birden kendine gelir, ayağa kalkar) Hanıma, hanıma. Müjdemî isterim, müjdemî! Fikret Irmaklı...

(Elinde kağıt lir döner)

Hoş geldin Fikret Beyefendi. Müjdemî... Buyurun oturun Müdür Bey. Müjdemî, müjdemî...

(Koşarak sahneden çıkar. Sahne kararır.)

122

— Söylemeğe ne hacet... Biliyorsunuz canım. Ne olup bittiğini benden daha iyi anlıyorsunuz ama, bir daha söyleyim. Bir daha söylemekte sayılamayacak kadar fayda vardır. Ve de memleket için, vatanımız için fayda vardır. Korkmayın sıkılmazsınız. Ben işimi çabuk bitiririm. Kaymakam geldi! Nasıl geldi, işte orası mühim. Çok mühim. Kaymakam daha Anka-rada trene binmeden buraya haber geldi ki, falan saat, falan dakikada Kaymakam istasyonda olacak. Siz deyin on kamyon, ben deyim on beş kamyon. Siz deyin on cip, ben deyim on beş cip. Siz deyin on otomobil, ben deyim on beş otomobil. Üçü de Kadil-lak soyundan. Ben deyim bin kişi, siz deyin beş bin kişi. Büyük bir kalabalık yaşçalarla varollarla Kaymakamı karşıladı. Boynuzlarına kırmızı kurdelalar bağlanmış on koyun, üç öküz, iki dana kurban olarak Kaymakamın ayağının dibinde boğazlandı. Kaymakam trenin ikinci mevkisinden indi istasyona. Buna bütün kasaba halkı şaştı. Kaymakam gibi bir kaymakam ikinci mevkide gelir mi dediler. Kaymakamın hemen numarasını verdiler. Cık, bunda iş yok arkadaş, dediler. Ve de hakları var. Kaymakam dediğin yataklılarda gelmeli. Öyle değil mi, efendim? Kasabada Kaymakam şerefine tam bir gün davullu zurnalı düğün yapıldı. İşte böylece Osmanlı veziri gibi karşılanan Kaymakam kimseciklerin yüzüne bakamıyordu utancından. Hep başı yerde fıkarandı. Mahcup delikanlı... Az sonra göreceksiniz... Kasabanın kulübünde Vilayetten getirilen çengilere sabaha kadar göbek attırıldı. Kaymakam bundan hoşlandı mı? Ne bileyim ben, birazdan göreceksiniz. Sonra, efendim, hepsini anlatayım da oyuncular beni bir iyice, suyunu çıkarıncaya kadar silkelesinler, değil mi? Yağma yok! Söz tamam.

(Yürürken aklına gelmiş gibi durur, seyircileri kurnaz şöyle bir süzer. Gülümser. Fincanı işaret eder.) Bunu mu? Birader, siz de bir şeyi kafanıza takınca takıyorsunuz. Azıcık sabredin canım, Şunun şurasında ne kadarlık bir zaman ki? Birinci perde, ikinci... Tamam! Siz sağ ben selamet...

123

BÖLÜM III

(Perde açılır. Sahnede Karadağhoğlu Murtaza Ağa, Mustafa Patır Patır, Tevfik Ali bey, bir de Resul Efendi vardır. Resul Efendi uzakta, kapının oralarda durmuş, hiç bir şeye karışmamaktadır. İki üç tane genç adam Kaymakamın yüz yıllık masasını, sandalyesini, çürümüş koltuklarını dışarı çıkarırlar. Mustafa Patır Patır boyuna telaşlı telaşlı sahneye girer çıkar. Hiç bir şey yapmaz, hep sahneye girer çıkar.)

MURTAZA (şöyle elinin ucuyla koltuklara dokunur, fiskeler) — Hıh, şunlara da bakın, şu pisliklere! Kaymakamıma da layık mı bunlar? Atın -bunları dışarı. Gözüm görmesin bu eskileri. Ona bir oda döşeyecek ki Murtaza Emmisi sadrazam odası gibi!

;rEVFİK ALİ — Başbakan odası...

MURTAZA — Başbakan odası. Ona toir oda döşeyecek ki Murtaza Emmisi İngiliz kiralının has odası gibi, Fransız Döğölünün saray odası, İngiliz Çörçilinin selamlık odası gibi. Ona toir oda döşeyecek ki Murtaza Emmisi Hint

Padişahının altın sarayı örneği... Aaah, yoksulluğun gözü çıksın! Öyle canım sevdi ki bu Kaymakamı! Paramız çok olsaydı, yüz milyon lira kazan-saydım çeltikten, ona toir oda döşerdim ki, İran Şahmın da parmağı ağzında kalırdı. Amma ne fayda... Çi fayda demiş Kürt... Çıkarın, çıkarın şunları! Bir iyice silin süpürün odayı. Cilalayın.

TEVFİK ALİ — Onlar bizi ilk gördüklerinde şaşırırlar, o gençler. Akılları karışır. Onlar bizi birer vahşi, beli palalı, gözü kanlı birer eşkiya, kan içici birer canavar olarak öğrenmişlerdir. Görünce bakarlar ki... Şaşkınlıktan deliye dönerler. Derakap toizim hakkımızdaki düşüncelerini değiştirirler. Utanırlar. Kaymakam İbey de dün akşam öyleydi. Fıkara delikanlı, gülsün mü, ağlasın mı, sevin sin mi, özür mü dilesin, bin türlü duygu içinde bocalayıp duruyordu. Bizi onlara kim böyle canavar, insan azmanı tanıtıyor? Ko-ministler! Her birimizi fakir fıkaranın birer celladı olarıktan tanıtırlar onlar. Bütün basın onların elinde. Kökleri kazınmadan bu memleket... Evet, Murtaza Bey kardeşim, tou memleket... 125

MURTAZA — Tanıtıyorlar da ne oluyor yani? Kaymakamlar gelip de bizim aliyecenaplığımızı görmüyorlar mı? İşte örneği meydanda. Kırk yıldır hükümeti bir kaymakam odasını düzeltmemiş de işte Murtaza Emmisi düzeltiyor. Baksana, az önce burası tıpkı bir ahırdı. Evladım yavrum, şuraya... Şu resmi de, foüyük Paşamızın resmini de tam karşısına as da Kaymakam oğlumun, o resme baksın baksın da biz bu vatana nasıl kurtardık, ondan esrikleşsin... Aaaah, Atatürk, aah ki ah! Sen ölmüyeydin ki... Ölmüyeydin ki bizi çoluk çocuğa muhtaç etmeyeydin, hey aslanım yiğidim. (Güzelim, babam... Cephe arkadaşım. Cephelerde beraber kuru ekmek bölüştüğüm Türklerin babası da Murtazanm öz bir arkadaşı... Şuraya, şuraya as, oğlum. Resimsiz duvar olmaz...

TEVFİK ALİ — Olmaz oraya. Olmaz diyorum, canım! Bir / dairede, tam başının üstüne gelecek. Tamam, işte böyle! Murtaza, tut kendini. Çok heyecanlandın. Dün akşam ziyafette de yağdın gürledin. Allahaşkma sen ne zaman asker oldun da harp ettin de? El Yunanda çakmak çakarırken, sen Torosun tepesinde asker kaçakçılığı yapıp, kuzu kızartıp - avrat oynatmıyor muydun? Dün akşam ayıp ettin...

MURTAZA — Sen ayıp ettin ki ayıp ettin! Ve de ayıbın büyüğünü ettin. Sen otuz yıldır yağıp gürlüyorsun da, biz ağzımızı açıyor muyuz? Ya sen, sen nerdey-din millet çakmak çakarırken? Ben...

PATIR PATIR — Rica ederim efendim, rica ederim! İkiniz de bu vatana, bu millete büyük hizmetleri dokunmuş kimselersiniz. Allah Allah, inşallah, iyiliği dokunmuş kimselersiniz...

MURTAZA — Hemi de doğru! Ve de yerden göğe kadar hakkı var Patir Patir kardasın. Kusura kalma. Tev-îk Beyefendi. İkimiz de bu vatanın uğruna serimizi koymuşuz. Bu vatana... (Heyecanlanır) Bu vatana.» girecekler bizim cesedimizin üstünden iğecerek, ibizlra cesetlerimizi çiğniyerek ancak bu vatanın harami ismetine gireceklerdir. Yoksa ne mümkün, değil mi. Ş gözümün kaymağı Tefvik Beyefendi? Şuraya koy y^ rum... Koltuklara bak! Bak hele bak! Patir Patir, & öyle ayağı yanmış it gibi oradan oraya dolaşıyorsun!

128

—~^a .yapar gioi. Eh, Resul... Mareşal Resul! İki gün kaymakam vekili oldun da kendini Abdurrahman Çelebi sanıp mareşal ilan eyledin. Az daha, Kaymakam oğlum ulaşmasa idi, biz bu yüksek sayende ölmüştük, Resul. Patir Patir, söyle, Kaymakamın evi nasıl? Söyle de Şu Mareşal duysun. Uzun Rahmetin sarayını verdim ona! İnat etmeseydin, kendini Mareşal yapmasaydın da orada sen otursaydın olmaz mıydı, Resul? Söyle Patir Patir Ağa, söyle Şu Mareşal Resule... Kuş tüyü yatağı, atlas yorganı söyle. İran Şahı öyle yatakta uyumamıştır. İstesene sen yatmaz mıydım o yatakta, Mareşal, baş Mareşal, fild mareşal Resul?

(Bu arada gençler yerli yerince yeni eşyaları koyarlar. Bir de KAYMAKAM FİKRET IRMAKLI tabelası yazdırmışlardır. Onu da masanın üstüne yerleştirirler. Bir de kauçuk saksısı yerleştirilmektedir kapının yanına. Sonra çok güzel bir halı. Vazolar, sigara masaları, sigaralıklar. Kocaman Amerikan sigara paketleri. Paketler açılır, nakışlı sigara kutusuna Amerikan sigaraları doldurulur.)

MURTAZA (bütün konuşmalarında Resulü gözetir, ona laf atar) — İçemez oğlum, içemez! Yavrum naziktir, Amerikan çıgarasından başkasını içemez. Helal olsun ona. Canım da malım da öyle babayığide helal olsun!

PATIR PATIR — Allah, Allah, şunun yüreğine bir iyilik ver de hemen imzalasın! Bir iyilik doldur şunun yüreğinin içine de hiç bir şeyi göremeden bassın imzayı. Allah Allah, bir zorluk da bu çıkarmasın? (Boyuna Allah Allah diyerek odada dolaşır, Murtazayı dinler, eşyalara bakar) İyi. Güzel güzel, ama bütün bunlar onun taş yüreciğini yumuşatır mı dersiniz? Hiç belli olmaz. İşte gördük, Şu Resul, canımız, ciğerimiz dedik de neler getirdi başımıza! Bu memur takımı hiç belli olmaz ki... (Patir Patir çabuk çabuk konuşan birisidir. Makine gibi sözcükleri arka arkaya sıralar) Allahtan bir umut! Allah Allah... İnşallah... RTAZA — Ne öyle patir patir ediyorsun, bire herif?

127

(Bağırır) Ağzını nayia it^uu, k,^^ _____

makam, genç olsun... Bir kasabaya, canavar, faejr biri kanlı katil eşkiyayı görmüye gelsin... Korkusundan da ödü kopsun. Gelsin baksın ki ortalık hiç 0 koministlerin dediği gibi değil. İşte böyle cennet parçası gibi odaya, saray gibi eve girsin... Onun işi tamamdır.

PATIR PATIR — Tamam değil, Murtaza Ağa, tamam değil! Çoook öyle kaymakam görmedik mi? Allah yüreğini yumuşatsın onun... Dua et ki Allah... Allah Allah... İnşallah...

MURTAZA — Suuus! Sus da pişmiş aşı su katma. PATİR PATİR — Korkarım, korkarım, Murtaza Ağa! Allah Allah, inşallah... Çok korkarım ki emeciklerin tümünden boşa gide. Allah Allah, inşallah, emeciklerin (boşa gide...

MURTAZA — Korkma, korkma da ağzından yel alsın böyle sözleri. Böyle bir oda, böyle bir ev ver ona... Bir de Adanaya bara götür... Böyle genç, dünya görmemiş bir kaymakamı... Kim olursa olsun... Al, maşa yap da ateşe sok. Anladın mı, akılsız Patir Patir

Mustafendi?

PATİR PATİR — İnşallah, inşallah. (Boyuna dua mırıldanarak masaya, koltuklara, duvarlara, karşıya asılmış Atatürk resminin üstüne üfler) İnşallah, inşallah, Allah ağzından duysun da şu garip emeciklerin boşa gitmesin. Allah Allah, inşallah, inşallah gitmesin... MURTAZA — Gitmeyecek, sonradan görmüş değil o, Resul teresi gibi. (Resul Efendiye bakar) Adam evladı o. Adam oğlu adam o!

>TEVFİK ALİ — Benim gözüm tuttu bu çocuğu. Mert bir adama benziyor. Tükürdüğünü yalayacak cinsten değil. İyi de okumuş. Kültürlü. Müzikten de iyi anlıyor. Ekonomiye çok iyi biliyor...

PATİR PATİR — Ekonomi... Allah Allah, inşallah, ekonomi...

MURTAZA — Anlar anlar o. Ne aslandır o! Analar daha öylesini doğurmamış. Onu görür görmez içime t»1 sevgi düştü ki! Yüzünü görür görmez... Oğlum M' le bu kadar sevemedim. Öyle dili tatlı. Öyle güldürlü bir babayiğit ki... Gözümün bebeğini yesin. Güldürü

128

auomuir çok guidürlü olurlar. Murtaza Ağası onu zengin, Karun kadar zengin, nemi de lord edecek, Sırtını Murtaza Ağasına dayayan hiç zarar görmüş müdür? Gözümün çiçeğini yesin Kaymakam. Asilzade o...

(Bu sırada odaya Okçuoğlu girer. Uzun boylu, bıyıklı, külöt pantolon giymiş birisidir. Bacakları üstünde yaylanarak içeri girer. Dimdik, kendine güvenen bir hali vardır. Parmakları yüzükle doludur. Elinde gümüşlü bir kamçısı vardır.)

OKÇUOĞLU — Ne o, Murtaza Ağa? Ne güzel oda bu, be! (Güler) Sana 'bir kazık atсын da, ruhsatıyeleri imza etmesin de, sen gör onu! Sen bu hergeleleri bilmezsin. Bunlar yeni yetme. Bunlar beatnik, yani dayak yemiş kuşak. Sen bu saf kafanlan anlamazsın onların fendlerini. Ne hergeledir onlar, ne hergele!

(Saf saf onu dinleyen Murtaza Ağa birden parlayarak onun üstüne yürür.)

MURTAZA — Suuus, sus ulan! Sensin hergele. Sensin sopa yemiş! O benim oğlum. İstersen verdiğin parayı al.

Mobilya parasını da, ev parasını da, ziyafet parasını da. Al, al paranı!. (Elini cebine sokar) Al paranı da fazla söz söyleme oğluma, Kaymakamıma... Zaten sizin gibisiler bozar ahlakını genç yavruların... OKÇUOĞLU — Kızma birader! Ama, dün akşam sözlerini hiç beğenmedim. Vatan diyordu da... Ben bunlardan korkarım. Başımıza çorap örmesin? Ben bu vatan diyen gençlerden çok korkarım.

MURTAZA (kudurmuş) — Sus diyorum sana, sus! Hakaret etme bana. Sopyayla dövmüşlermiş! Kim dövecek onu? Kim dövmüş, söylesene? Söyle de ağzını burnunu kırayım, leşini yere sereyim... Ben duymadım. Vatan demez o. Kötüleme yavrumu, vatan lafını ağzına almaz o...

/TEVFİK ALİ — Susun canım! İş olacağına varır. O iyi olsun diye elimizden geleni yaptık. Artık gerisi onun südüne kalmıştır. O ömründe böyle toir saygıyı hiç

129

lim.

(Hepsi kapının orada dururlar, uzun uzun odayı seyredeler. Sonra sırasıyla:)

TEVFİK ALİ — İyi olmuş.

MURTAZA — İyi olmuş (Gözünü Resule dikip bakar)

OKÇUOĞLU — İyi olmuş!

PATİR PATİR — İyi olmuş, inşallah, inşallah... Allah

Allah, inşallah... (Odayı habire üfler) RESUL — İyi olmuş...

MURTAZA — Bana bak, gözümün içine iyi bak, Resul! ^TEVFİK ALİ — İyi bak!

PATİR PATİR — İyi bak, inşallah... Allah, Allah, inşallah, iyi hak...

OKÇUOĞLU — Bir iyice bak arkadaş! MURTAZA — Ayağını denk al. OKÇUOĞLU — Bir iyice bak arkadaş! MURTAZA —

Bugün Kaymakam, şimdi daireye gelir gelmez çeltik komisyonu toplanacak. Bugün imza edecek Kaymakam, yarına kalmıyacak. OKÇUOĞLU — Kalmayacak. ^-TEVFİK ALİ — Kalmayacak! PATİR PATİR — Kalmayacak, inşallah!

Allah Allah,

kalmayacak... Ekonomi...

MURTAZA — Yarına kalırsa belki bir sakametlik çıkar. Kulağına bir yerlerden bir su kaçır. Hiç belli olmaz. OKÇUOĞLU — Hiç olmaz.

MURTAZA — Kaymakama bir tek söz söylemeyeceksin. Hiç bir şey çıtlamayacaksın. Bugün imza edilmezse

ruhsatıyeler, senden bilirim. Mesulü sensin. OKÇUOĞLU — Bilirim... ^-TEVFİK ALİ — Senden...

PATİR PATİR — İnşallah inşallah. Senden bilirim, senden... Ekonomi...

MURTAZA — Bugün onun yanına hiç kimseyi sokma. Kimseyle görüşmeyecek. Görüşürse senden bilirim. Sana son sözüm. (Sağ eliyle sanki bilmeden ceketini açar, kuşağının altına sokulu çıplak tabanca gözüktür.) Bu son, Resul. Bizim hepimiz öldük demektir,
130

„_ ---- ----i^mc». j=>ır nurşunun tiyatı

da, sen herkeslerden iyi bilirsin, elli kuruştur, Mareşal Resul!

TEVFİK ALİ — Elli kuruşun da bizim yanımızda hiç bir kıymeti kanuniyesi yoktur.

MURTAZA — Ve de hiç yoktur! (Şahadet parmağını birden ok gibi Resulün gözüne doğru fırlatır. Parmak gelir gözün iki üç santim ilerisinde durur.) Herhangi bir sakametlik çıkarsa Resul, şu parmağımı sokar da gözlerini çıkarırım. İşte böyle...

(Ötekilerin de parmakları aynı şekilde Resulün gözleri önüne gelir.)

İK ALİ — İşte tam böyle. OKÇUOĞLU — Böyle...

PATIR PATIR — İşte böyle, inşallah... İşte böyle, inşallah...

(Resul Efendi küçülüp kalmış, şaşkınlık, korku içindedir. Elleriyle kendini beceriksizce korur duruma geçer.)

MURTAZA — (gayet sakin, bir şey olmamış gibi saatini çıkarır bakar) — Haydiyin, çekilelim. Dokuza beş var. Bu gençler geç kalmazlar.

(Onlar çekilip giderlerken, Resul Efendi donmuş kalmış durumunu bozamaz. Arkası sahneye dönük, taş kesilmiştir.

Sahne yavaş yavaş Resul Efendi'nin üstüne kararır.)

(Sahne aydınlanır. Kaymakam pencerenin önündedir. Pencerenin az ötesindeki ağaca gözlerini dikmiştir. Ayaklarıyla tempo tutarak bir ıslık tutturmuştur. Çaldığı Beethovenin Dokuzuncu Senfonisinden neşe teması. Arada sırada gözleri odaya kayar. Vazodaki çiçekler tuhafına gider. Kocaman ka-sımpatılar, bir de kocaman ay çiçeği vardır. Fesli-yen, falan filan... Vazoya konmayacak ne kadar çiçek varsa hepsini koymuşlardır. Kaymakam çiçeklere bakar, sevgiyle gülümser. Varır çiçeklere dokunur.

131

yakar. Gider gelir. Zile basar. Odacı Bayram girer.)

KAYMAKAM nız?

Bana tahrirat katibi beyi çağırır mısı-

(Az sonra Resul Efendi odaya girer. Süklüm pük-lümdür, ama odaya girer girmez canlanır.)

RESUL — Fırsat 'bulamadım, efendim. (Ellerine sarılır.) Dün ârzetmeğe fırsat bulamadım. Çok kalabalıktı, efendim. Size çok minnettarım. Hayatımı size borçluyum. Gerçekten, efendim. Size bir hoş geldiniz bile diyemedim, efendim. Kalabalık... Ancak bir an için yüzünüzü igörebildim. Mübarek yüzünüzü, efendim... Anlatamam, efendim, size minnettarlığımı dil ile anlatamam, efendim. Lisan kafi gelmez...

KAYMAKAM (biraz şaşkın) | — Teşekkür ederim, beyefendi. Beni mahcup ediyorsunuz.

RESUL — Anlatamam, anlatamam efendim. Dil ile anlatamam. Refikam da duacınız, efendim. Bana size söylememi bilhassa rica ettiler, efendim. Ölünceye kadar size dua edecek, efendim.

KAYMAKAM (Resul Efendinin omuzunu şefkatle okşayarak koltuğa götürür. Oturlar) — Resul Bey...

RESUL (hemen toparlanır) — Buyurun efendim...

KAYMAKAM — Bana tahsis ettikleri ev kimin evi?

RESUL — Uzun Rahmetin evi, Kaymakam Bey. Geçen yıl bitti.

KAYMAKAM — Çok büyük bir ev, Resul Bey. Belki yirmi oda.

RESUL — Fayansları İtalyadan geldi. Perdeleri, öteki eşyaları, mobilyaları da Japonyadan, efendim...

KAYMAKAM — Büyük de bir bahçe içinde. Ben bu evin kirasını nasıl veririm, Resul Bey? Bana tez elden bir ev bulmalı... Bu Rahmet çok mu zengin?

RESUL — Uzun Rahmet Ağa çeltikçi, efendim. Her yıl beş bin dönüm çeltik eker.

KAYMAKAM — Demek çok zengin?

RESUL (elini sallar) — Çok da zengin mi ne demek, ne demek!...

132

— Ben bu evin kirasını veremem. Maaşım yetmez, değil mi?

RESUL — Yetmez, efendim. Yetmez ama... KAYMAKAM — Yetmez ama ne?

RESUL — Efendim, o ev size çeltikçilerce tahsis edildi. KAYMAKAM — Neyin karşılığı olarak? RESUL (bir süre hiç karşılık vermeden düşünür, gözlerini Kaymakama dikmiş baka kalır. İkircikli bir yüzü vardır. Bir cehennemî yaşayan hali vardır, sonra başını yere eğer) — Sizi çok sevdiler, efendim. Çeltikçiler sizi çok sevdiler...

KAYMAKAM — Benden önceki kaymakamlara?... RESUL — Sizi sevdiler, efendim, sizi sevdiler... KAYMAKAM (ayağa fırlar, odada dolanmağa başlar) — Demek beni sevdiler... Sağolsunlar. Ben de onları çok sevdim.

RESUL (kaymakamla birlikte kalkmış, ellerini kavuşturmuş, durmaktadır) — Teşekkür ederim, efendim... KAYMAKAM (varır elleriyle Resul Efendinin omuzuna çöker) — Siz oturun rica ederim. Hiç rahatsız olmayın. Beni sevmişler ya, ben böyle bir evde rahatsız olurum. Bana bir ev bulalım, şöyle küçük, iki odalı, bahçe içinde... Ama bir iki ay sonra. Ayıp

olacak adamlara şimdi çıkarsak. O kadar zahmet etmişler. Ayıp olacak, değil mi beyefendi? RESUL — Olacak efendim, sizi çok sevdiler... KAYMAKAM — Ben de onları sevdim, efendim. Bilemezsiniz Resul Bey, nasıl korku içinde, nasıl yılmış geliyordum buraya. Baktım ki bu kasabayı vermişler, gecelerce gözüme uyku girmede. Baktım ki Toros dağlarının tam eteği. Yaa, Resul Bey... Dedim ki basayım istifayı. Sonra düşündüm, vatan ödevi. Ben gitmeyim, sen gitme, kim gitsin? Kim bu halk cellatla-riyla mücadele etsin? Halbuki... Halbuki bunların her birisi... Çok mutluyum, Resul Bey, öylesine mutluyum ki uçuyorum. Ben Anadoluyu ne sanıyordum, biliyor musunuz? Ben eşrafı nasıl biliyordum, biliyor musunuz? (Şimdi artık kendi kendine söylenir gibidir. Resul Efendiyi unutmuş, dolaşır durur odayı) Ben Anadoluyu... Bir Anadolu kasabası... Uçsuz tou-
133

I

sında bir kasaba... Çamur içinde... Evleri de sırf çamurdan. Evlerin çoğu da yer altında... Bir tepeye sırtını dayamış birkaç toprak dam... Susuz. Kışın insan boyu kar altında. Işıksız, odunsuz, kömürsüz... Yazın toz içinde. Tozdan nefes alamazsın. Ya eşraf? O eşraf ki her birisinin boynunda on insan katili... O eşraf ki insan emeği sömürür yalnız. O eşraf ki memurları kul eder, köylüyü köle gibi kullanır. Halbuki burasının eşrafı başka. Değil mi?... Değil mi, Resul Bey? RESUL (sıçrarcasına söyler) — 'ı Başka efendim... KAYMAKAM — Her birisi Avrupada okumuş nazik beyler. Okumamışları da babacan. Hele bir tanesi var, uzun boylu. Hani adı neydi? Siyahdağ mı, ne işte... RESUL — Karadağlıoğlu... Murtaza. KAYMAKAM (sevinçle) — Evet, evet Karadağlıoğlu. Ne adam be! Can adam. Böyle sıcak kanlı, tatlı bir adamı hayatımda görmedim. O insanın yüzüne bak, mutlu olursun, değil mi Resul Bey? RESUL — Öy.. Öy... Öyledir efendim... KAYMAKAM — Nerede canavarlık, nerede o! Kendimden utandım. İBen ne düşüncelerle geliyordum, onlar beni nasıl karşıladılar. İncelikleriyle utandırdılar beni, ezdiler. Ama gene de ben o evde oturamam. Sağol-sunlar ama o ev bana çok büyük gelir, değil mi efendim?

RESUL — Hakkı alınız var, efendim.

KAYMAKAM (costukça coşar) — Şu Anadolu insanı, Resul Bey, şu Anadolu insanı! Misafirperver. Cesur, yiğit, vatansever. Asil, kahraman, yoksul... Ve yoksul, Resul Bey. Şu Anadolu'nun kutsal insanları... Bunlara hizmet etmek büyük şeref. Ahırlarında hayvanlarıyla yatmak, onlar gibi. Onlar gibi ot yemek. Onlar gibi sineklere yenmek. Ne şeref! Halkınla birlik olmak... Seviniyorum, Resul Bey. Ne talihi insanım ki sizler gibi mert, iyi yürekli insanlarla karşılaştım. (Bu sırada usul usul kapı çalınır.)

Sizinle iyi bir işbirliği yapacağız, Resul Bey... RESUL — Evet efendim. Kapı vuruluyor, efendim.

134

(Kapı açılır, içeriye koltuğunda bir sürü dosyalarla Ziraatçı girer. Gelir, Kaymakamın karşısında hazır ol vaziyetinde durur.)

ZİRAATÇI — Ben Ziraat memuru Hasan Yeşilsu efendim. Hoş geldiniz, efendim. Kasabamızı şereflendirdiniz. Bugün, efendim... Zamanı geçiyor... Çeltik ekme zamanı. Siz gelinceye kadar her şeyi hazırladık. Bütün krokileri, planları, her şeyi, efendim. Bir imzanız kaldı...

KAYMAKAM — Teşekkür ederim, efendim. Zahmet etmişsiniz. Ne zaman imza edeceğiz?

ZİRAATÇI — Hemen şimdi efendim.

BESUL (iğne batırılmış gibi ayağa kalkar) — Ben gitmeliyim, efendim. Ben bulunamam komisyonda... (Korku içindedir.)

KAYMAKAM — Yakınlığınıza teşekkür ederim, Resul Bey.

Aman efendim, estağfurullah efendim...

Bey. RESUL

(O çıkarken Tevfik Ali Beyle karşılaşır, yolunu değiştirir.)

KAYMAKAM — Buyurun beyefendi. (Kalkar.)

(Tevfik Ali Bey oturur. Kaymakam ona sigara uzatır. Ziraatçı Kaymakamın masasının üstüne dosyaları yayar. Kaymakam da varır masanın başına oturur. Dikkatlice krokilere planlara bakar.)

ZİRAATÇI — Buyurun efendim, Tevfik Ali Beyin tarlası. Mükemmel bir planı var. Sürülmüş tarla, çimento kanallar.

Kanallar iniş aşağı. Kesik sulama olacak...

KAYMAKAM — Nedir kesik sulama?

ZİRAATÇI — Kesik sulama şudur ki pirinç ekilen sahanın her on günde bir suyu boşaltılır. Sular sahadan çekildikten sonra kırk sekiz saat o saha susuz kalır. Böylelikle de hiç sivrisinek olmaz, efendim. :KAYMAKAM — Hiç sivrisinek olmaz mı?

ZİRAATÇI — Hiç olmaz, efendim.

135

sinek varmış. Her yıl yüzlerce çocuk, büyük, sıtmadan oluyorlarmış.

ZİRAATÇI — Kesik sulama budur efendim. Tevfik Ali Beyin... Bu tarlası da dört bin dönümlük bir sahadır. Keşfi yapılmıştır. Siz de görmek ister misiniz?

KAYMAKAM — Siz gördünüz ya... İyi mi?

ZİRAATÇİ — Mükemmeldir. (Başka bir dosyayı çeker içinden başka planı çıkarır masanın üstüne sürer.) Karadağlı Murtaza Ağa... Altı bin dönüm... Kesik sulama. Keşfi komisyon tarafından yapıldı. Çimento kanallarla donatılmış, sürülüp temizlenmiş, içinde en küçük bir çukur bırakılmamış, en küçük bir sivrisinek barınağı kalmamış, mükemmel altı bin dönümlük pirinç tarlası.

KAYMAKAM — Demek Murtaza Beyin bu saha? (Güler.) Ne tatlı bir msan! Hayatımda böyle canlı, böyle hayatiyet dolu, sevgi taştan bir insana rastlamadım.

(Bir yandan da imzayı basar.)

ZİRRATÇİ — (bir plan daha çıkarır.) Patır Patır Mustafa Ağanın... Üç bin dönüm. (Kaymakam dinlemez artık, basar imzayı. Ziraatçı boyuna r>lan çıkarır, o imzalar.)

KAYMAKAM — Burada mütegalibe varmış, öyle mi?

TEVFİK ALİ — ! Var efendim, var ama onlar bizim ara-sımızda yaşayamazlar. Onlar köyleri pislerler.

KAYMAKAM — Onların eşkiyaları da varmış, halkı öldürüyorlarmış... /TEVFİK ALİ — Onlar köylerde...

KAYMAKAM — Sıtmadan her yıl bu kasabada beş yüz

çocuk... Sıtmalanmayan hiç kimse kalmıyormuş. y TEVFİK ALİ — Kendi kabahatleri. Yaşamayı bilmiyorlar, efendim.

Hayatlarını bir görseniz inanmazsınız, efendim. Bataklığın içinde... Hiç yiyecekleri yok. Yaz altı ay, kış altı ay, yalnız ot

yerler. Evleri ot evlerdir. Hiç çalışmazlar. Çırlıçılak, anadan doğma gezer çocuklar. Büyükler de ona yakın. Ayakkabı

bilmezler. Feci, feci, Kaymakam bey kardeşimiz! Halleri feci. Onları biraz pirinç kurtarır. Pirinç zamanı biraz ça-

bir yii pirinci mler yan yanya ** öldüler ki

.. Hükü diye, yasak ett,

efendira- O kadar

durumda?

Demek vatanımız bu

naya, bara davet eforum hf?? °yi6ySe sizi hemen! Durun, durun habeT'verPn ŞİmdL «nlar, vakit geçiyor Kurbanm

T ^ SUYu bir^-iurtardınız beni! Yaşasın^ v °laym' aslanlanm Türk mUJeti! KurtuldurBu ;fr,AtatÜrk' W»-m »r

Kaymakamın eline Sar,Z daAkurtuldu]c... (Va-iemlik olmaz bu vatana J İ Azadelerden hiç idesin. Bunu

böyreciT'JV? aSÜZade evl^ asi -Şimdilik ben haber "rey «1 f Bey6fendl <*=• ^ya. Yasasını (Dı?arıycTZlar ^

?blraksı^r tar-karanrken, Murtaza AğanZ I J * mvas m lum Veli, duydun m ı duVulur.) Veli

yok i rnVŞler °ldU? Bi !

n, Murt Veli, duydun k, cipe bin

birakın. B^Jefe % ü, «abuk ha, çabuk ha carlarsa, vurun yıkın vurun™ oğlumuz. ' UrUn

all

Bin

]

a™n-

eUl« karşı ko- - Kaymakam w.

136

137

TELLAL — Eeeeh, ne yaparsın, birader, gene beni gönderdiler işte! Tellal çağırmak mı? Yok öyle şey şimdilik. Ferman

okunmuyor tozdan dumandan. Yemin ederim, sizin başınıza and veririm ki kendi gönlümle gelmedim. Gönderdiler.

Göndereni de hepimiz biliyoruz. Varın onun yakasına yapışın. Sanki benim bu kasabada başka işim yok mu? Bundan

önceki teknil kaymakam hikayelerinin baş oyuncusu bendim. Gelmiş de şuraya öğünüyor demeyin. Az sonra karşınıza

gelecekler, sorun bakalım. Tellal Zübeyr Keskinbalta kim imiş. Sorun da öğrenin. Zor bir iş değil ki. Ne yapalım, bu da

vazife. Haa, ne diyoruz? Gözünüzle gördünüz. Kaymakam bastı imzayı. Ne bilsin fıkara! Siz olsanız, allahaşkına

söyleyin, onun yerinde siz olsaydınız, basmaz mıydınız imzayı? Haa, söyleyin, basmaz mıydınız? İlerdeki akar çay...

Aydınlık, ditoin Kuran düşse okunur akar su... İşte bütün işler onun başının altından çıkar. Teknil kaymakamların

başını bu su yer. Bakmayın öyle nazlı nazlı aktığına, baş belasıdır o! İşte o suyun önünü bentle kestiler, suyu pirinç

tarlalarına çevirdiler. Büyük, ibirer ova kadar büyük pirinç tarlalarına... Suların altında köyler kaldı. Burada

sizlere bir tek köyün halini gösterecekler. O da yarım yamalak. Gidip de su altında kalan öteki köyleri bir görseniz.

Herkes gırtlığa kadar su içinde. Bu köyü de görüyorsanız Zeyno sayesinde görüyorsunuz. Osmanlı avrattır Zeyno...

Kesilen suyun aşağısında da on beş yirmi pare köy var. Onlara ne oldu dersiniz? Onlar da susuz kaldı. Bütün yaz

susuzluktan kırılır onlar da. Onların hali su altında kalmışların halinden de beter. Susuzluk, su altında kalmaktan kötü.

Susuzluk kötü, kötü, kötü... Daha fazla açtırmayın kutuyu, söyletmeyin kötüyü... Neme gerek, şimdi gelir de birisi,

komünist deyi yakama yapışır. Yok, yok, ısrar etmeyin! Anlayın gerisini, canım! Gözlerimin içine bakın, ne

demek istediğimi anlarsınız... Hadin, eyvallah! Sağlıcakla kalın.

(Koşarak sahneden çıkar.)

138

JdOLUM IV

(Eğri büğrü, ağaçlardan yapılmış bir köy çardağı. Arkada bel vermiş çitleriyle, çamurlu bir sokak boyunca uzanmış evler. Su içinde arabalar, kötenler, sabanlar, döğenler. Çardağın altı çepeçevre kerevetlerle çevrilmiştir. Bu çıplak kerevetin birinin üzerinde Memed Ali uzanmıştır. İki elini başının altına almıştır. Türkü söylüyor. Köyün içinden de boyuna bağırtılar çağırtılar, bir hayhuy gelir. Memed Alinin sesi bazen bu uğultunun üstüne yükselir, bazen de kaybolur gider. Sahnede oturmuş, küskün, donmuş kalmış, taş gibi köylüler. Uzaklardan bir kadın sesi duyulur. Çılgık gibi. Ses gittikçe yaklaşır. Memed Ali ne uğultuyu duyar ne de gelen sesi. O boyuna türküsünü söyler. Türkünün sözleri anlaşılmaz. Bir kurt ağıdır bu.)

ZEYNO KARI — İğdişleer! Hadımlaaar! Bu köy iğdiş erkekler, hadım erkekler köyü. Duydunuz mu, hadımlar? Hadımlaaar... (Çamur içinde, boyuna bu sözleri tekrarlıyarak sahneye girer. Gözü bir ara Memed Aliye takılır, aldırılmaz. Habire söylenmektedir.) Herif köyü göl etti, göl! Siz de, biz erkeğiz deyi köyün içinde gezin ha gezin...

(Boyuna sahnenin içinde öfkeyle dolanır durur.) Herif göl etti ki göl etti! Siz de buralarda uyuyun ha uyuyun. Allah sizin gibi erkeklerin bin 'belasını versin! Bunca köyün erkeği bir Karadağlıoğluylan, bir Okçuoğluylan başedeme-di. Tuh derim size! Tükürürüm yüzünüze. Avratlaar, avratlaaar! Bunlar erkek değil! Ben size söylüyorum, bunların hiç birisini yatağınıza almayacaksınız. Duydunuz mu? Almayacaksınız! Erkek kalmadı köyde. Erkek olsaydı bu köyde, Okçu gelir de köyün içinde, bir koca köyün içinde zart zurt edebilir miydi? Tavşan yürekliler. Duyuyor musunuz sözlerimi, erkeklerin yüz karası erkekler?...

(İçeriye Hürü Kız girer. O da Zeyno Kan gibi çamura batıp çıkmıştır. Etekleri de Zeyno'nun etekleri gibi-
139

öi beline sokuıvıuşıut. dit vuyıv wwo uo^,^,, >>-murunu, yüzünü buruşturarak silkeler.)

HÜRÜ — Yüz karası erkekler! Onları erkek deyi yataklarına alanlar kahrolsun. Bir baktım ki, Nuh baba-mızın tufanı örneği... Bir 'baktım ki ala şafak ışıyıp gelir. Bir baktım, ki, aman Allah, yeri göğü su almış. Amanın, çocuktan boğulur gibi sesler gelir. Bir de baktım, çocuğun beşiği, ekme tahtası, çanak çöm-• lek suyun üstünde. Su da gittikçe yükselir. Amanın, düş mü, hayal mı derken, bir de baktım, ne göreyim, teknil tavuklar boğulmuş. Bir de 'baktım, sel ne var ne yok, toplamış götürüyor. Köyün içinden bir çağırışma, bir gürültü, kıyamet koptu ki! Gün atmcaya kadar işte böyle çamur içinde, gırtlığa kadar dolandım durdum.

(İki büküm olmuş Döne Karı girer bu sırada. Bir düş içinde dolanır gibidir. Şaşkın, görmez gibi ortalığı yordamlar, çardağın ağaçlarına oraya buraya çarpar.)

DÖNE — Çok şükür. (Durur öteki kadınlara bakar, seçemez.) Çok şükür kurtarana. Canımı zor kurtardım. Karanlık bir su geldi, üstümden geçti. Bir sıçradım. Sonra gene kendimi akar suyun içinde buldum. Sonra çıktım bir ağacın üstüne, büzüldüm oraya. Bu su ne ola ki, bu su ne ola ki, derken, buldum. Değirmenin suyu anladım. Yaaa, anladım işte; Ben çok sel bilirim. Köyümüze bundan önce çook çeltik ektiler. Ben ne seller bilirim. Bir yaz hiç su kesilmedi. Bir yaz göl içinde yaşadık. Hey karartı, hey karartı, siz kimsiniz?

ZEYNO — Ben Zeynoyum. Bu da Hürüce.

DÖNE — Döne karı size kurban olsun. Bakmsana halime. Çamura battım...

ZEYNO — Bizim tırnağımıza bile çamur değmedi! Yaaa? Vah vah, fıkara Dönece, ne. olmuş sana?... Akılsız avrat, dünya suya çamura kesti. Karadağlı'yılan Okçu Ağa su saldılar üstümüze. Şimdi anladın mı?

DÖNE — Anladım, kurban olduğum, toir iyice anladım.

...____! »n. ^uagımıza çel-

uk ekerler. Çocuklar ölür' Titreye türeye sıtmadan... Büyükler başka... Çocuklar su içinde yaşamazlar, ölü oluverirler, fıkarcıklar. Titrer ölürler, titrer ölürler. Yaa, işte böyle, anacıklarım.

HÜRÜ (dizlerini döver) — Vay vay vay, Dönecek Ana! Ocağım söndü benim, evim başıma yıkıldı! Su içinde çocuk yaşamaz, öyle mi?

DÖNE — Hiç yaşamaz. Çocuklar suya sineğe dayanamazlar.

HÜRÜ — Benim çocuklarım zaten yaşamaz ki... Üç tane doğurdum, ikisini Allah aldı. Kalanı da su öldürecek, öyle mi?

Tarhanamı da sel aldı. Benim herifim var ya, tarhana içmeden edemez. Tarhana bulamazsa beni döve döve öldürür, yatırır sopanın altına... ZEYNO — O senin herifin mi? O senin herifin, öyle mi? Çocuk yerine ejderhalar büyüsün onun kucağında. Tarhana yerine de zıkkım içsin. Ağının kökünü... HÜRÜ — İçsin. İçsin ama beni dövmesin.

Bir baktım, bütün komşular don gömlek dışarı fırlamış. Topal Feride de cırılçıplak, şaşırılmış, köyün içinde öylece üryan, anadan üryan dolanır durur. Hah, hah, hah... ZEYNO — Kes, kes! Orosu avratlar gibi fingirdeme. HÜRÜ — Benim herif de... Suyu görünce yataktan bir fırladı. Cırılçıplak! Hah, hah, hah... Onu bir daha göremedim. Ne oldu, nereye gitti dersin? ZEYNO — Görünmez ya, kaçar ya! Bak, hiç birisi görünüyor mu? Sanki köyde bir tek erkek yok. Bir varmış bir yokmuş olmuşlar köyün sözümona erkekleri. Siz de bunların altına yatarsınız erkek deyi, öyle mi? DÖNE — Çok şükür, çok şükür, benim erim yok ki. Benim erim yok ki altına yatayım. Benim erim yok ki tarhana istesin. Çok şükür. Ya Zeynoca, erkeğe benzer bir erkek olsaydı tou köyde biz de su altında kalmazdık, elaleme rüsvay olmazdık. Şimdi öteki köyler bizi tefe koyacaklar, Karadağlının ördekleri, su altında kalmış dünekleri diye... İyi ki, iyi ki kocam yok. Derdim yok...

ZEYNO — Desinler! Desinler de bizim erkeklerimiz suyun dibine batsın. Batmazlar! Batmazlaaar o utan-
140

141

rat oldu, bacılar! Benim adım Zeynoysa eğer, ben de bunca yılın Kara Zeynoysam eğerse, ben de sıtmadan zehirli sıtmadan can vermiş dört çocuğun anasıysam eğer, ben de kör ocaklara oturmuş Zeynep isem eğer, işte o orospu avratlıların başını da, avratlarının ki gibi yaparım. Ben de Zeynoysam, (göğsünü yumruklar) ben tek başıma, o çeltikçilerin, o itlerin o deyyusların... Bir daha bu köye ayak bassınlar onlar!

DÖNE — Basamazlar...

ZEYNO — Sazlıdere erkekleri! Erkekleri değil, hadımları! Sözüm düpedüz sizedir. İyi dinleyin beni ki size neler deyim. Alçaklar, sözüm hepinizedir! Solucan gibi sürüngenler, sözüm sizedir! Bire sümüklüler, sözüm hepinizedir! Başınızı bacağınızın arasına alın da çeltikçilerin üstümüze gönderdikleri suya bakın. Akan suda alçak yüzünüze bakın... Şunlara bakın hele! Bu kadar söylüyorsun da bir ses çıkaran var mı? Bir, ne diyon Zeyno Bacı, diyen var mı? Ölü gibi her birisi, ölü gibi. Amanın kurbanınız olayım, her biri birer mezar taşı! Şuna da bakın avratlar, şu Kürt Memed Aliye de bakın... Zıbarmış yatar. Leş gibi şişmiş de yatar. Amanın avratlar, şunun haline bakın! İşte bu da koca Çukurovanm koca Toros dağının birinci yiğidi Memed Ali. İşte bu çamur içinde yatan bir zamanlar adamdı. Eşkiyalar başı Memed Ali'ydi. On toes yıl Toros dağından kuş uçurtmamış, ağalar korkusu, fıkalaralar sığmcası Memed Ali budur işte! Bu zıbarmış yatan adam Memed Alidir! Beğendiniz mi avratlar?

DÖNE — Ne yapısın... Su altında komuşlar fıkaraıy.

ZEYNO — Yat canım yat! Köyü göl ettiler... Zıbar da zıbar! Yakında gelip o avradını da elinden alacaklar, kasaba çarşısında da oynatacaklar. Şıkır da şıkır, şıkır da şıkır, göbek attıracaklar. (Kendi göbek atma taklidi yapar.) Şıkır da şıkır, şıkır da şıkır. Beğendin mi, Memed Ali?

DÖNE — Şıkır da şıkır, şıkır da şıkır... (O da göbek atma taklidi yapar.) Beğendin mi?

... u.vyiu,iur. yumruklanyla kamaşan gözlerini uğuşturur.)

MEMED ALİ — Bacı, ne isdirsin ibenden? Ben sene ne etmişem kim?

ZEYNO (öfkelenmiştir, ağzını bükerek onu taklit eder) — Ne etmişem ben sene :baci... Ne edeceksin bana? Ne gelir ki elinden, avrat yürekli, serçe yürekli? Sen on beş yıl böyle mi kuş uçurtmadın ulu Toros dağından? Bacı ne etmişem ben sene... Ağla, ağla bakalım, ocağı batasica Memed Ali. Kaz Memed Ali... Ördük Memed Ali! Yüz bakalım bu suyun içinde. Geber bakalım bütün yaz bu suyun içinde. Başında da (bulutlar gibi sivrisinekler, canavarlar gibi yarar parçalar insanı... Bacı ben sene ne etmişem! (Yakasından tutar sarsar.) Bütün yaz böyle göl içinde mi kalacağız? Hiç erkek kalmadı mı köyde, batasica? İşte bunu sormağa geldim sana. Ölü müsün sen, Memed Ali? Şu suyu kestirecek bir insan yok mu bu köyde, işte onu sormaya geldim. Ölü müsün, adam mısın, sağ mısın, onu soruyorum!

MEMED ALİ (ayağa kalkar. Yakası hala Zeyno'nun elindedir. Sendeler. Sanki uyku içindedir) — Ben öl-mişem, toacı. Çok ölmüşem. Ben erkek değilim. Ben Memed Ali değilim. Memed Ali ölmüşe, baci. Memedo Ali almışe tifengi, öldirem, aha toele bele öldirem Ok-çi. Öldirem Garadağı Mirtaza. Öldirem bu köpekleri. Gene .çıkarem dagıma. Torosun dagıma... Aga bir de-gil kim! Aga bin tanem, Okçi bin tane, Garadağı Mirtaza yüz toin tanedir, baci. Hepsini çok öldürem. Aga çohtir. Çohtir baci. Öldir öldir bitmez kim aga. Değil mi, baci? Memed Ali akılı garışık olmuş. Memed Ali akılı gayrik heç bir şeye ermez. Ben hadim olmi-şem, iğdiş olmuşem, Zeyno baci. Düşünmüşem, düşünmüşem, çok düşünmüşem. Aga bin tene, iki toin tene. Hepisi nasıl öldürür Memed Ali? Çok gafam yor-mişem, bir yolini bulamamışem, baci. Sen söyle, baci, bene. Senin çok akıl var. Senin ürek çoh igtir. Söyle bene bir akıl, ver bene bir akıl. Ben tou ağaların hepsini nasıl ederem?

142

143

bir taş gibi yanına yılgın düşer.) — Yiğidim, sana nasıl bir akıl vereyim... Ağa yüz bin tane, doğru. Yeme kendini, kurban olduğum kardaşım. Yeme... Ağa o kadar çok ki, birini öldürsen, ardına ikisi çıkıyor. Bilmem ki, kurban olduğum kardaşım. Hiç bilmem ki...

MEMED ALİ — Ben de toimenem. (Ellerini açar.) Aha ne yaparem? Memed Ali yürek vaar. Memed Ali tüfek vaar. Memed Ali Torosun dagim vaar. Ama aga çok var. Memed Alim akıl az...

DÖNE — Get onların yanına, Memed Ali. Hepiniz bir olun da bir akıl düşünün. Benim kocam yok ki... Öyle değil mi, Zeyno?

MEMED ALİ — Dönecek hatun, isdemenem. Gitmenem onların yanına. Bu köyden heç erkek yoymış. Bes, Zeyno baci erkeğimiz...! •

ZEYNO — (sahnenin ortasına kadar yürür. Düşünmektedir. Durur. Birden Memed Aliye döner.) — Kaymakama gitmeliyiz Memed Ali! Köydeki bütün erkekleri kat önüne. Hiç kimse burada kalmayacak. Hasta sayrı, çoluk çocuk, at eşek, "bütün köy Kaymakama gidecek!

DÖNE — Haydiyin, haydiyin, ne duruyorsunuz? Kaymakama! Avratlaar, çocuklaar, Kaymakama! (Vurarak, donmuş erkekleri kaldırmağa uğraşır. Yavaş yavaş kalkarlar.)

HÜRÜ — Ama Kaymakam Uzun Rahmetin konağında salalar sürüyormuş. Gelir gelmez yemiş parayı, karnı iyice şişmiş. Tevfik Ali Beyin de kızını alıyormuş. Çeltikçilerin güveyisi oluyormuş...

ZEYNO — | Nolursa olsun, gidelim. Halımızı arzedelim. İsterse çeltikçinin oğlu olsun kaymakam! Haydiyin, hazırlanın avratlar... (Sahnenin dışına seslenir.) Haydiyin avratlaar... Kasabaya baskın! HÜRÜ — Yediden yetmişe... Düşelim yola... DÖNE — İşte ben gidiyorum. Siz arkadan gelin. Ben çabuk yürüyemem. İyice çamura bulanıp da yola düşün, olur mu? Bir gözünüz ışılsın, bir de dişiniz-ZEYNO — Avratlaaar! Erkekler! Tekmil Sazlıdere köyü!

144

ua: yamura, bir iyice çamura bulanın, haaa! Yatın çamurun içine... Bebeleri de çamura bu-laym haaa! (Çıkmakta olan Hürüye) Kız süslenmek yok!

(Önce Döne Karı, sopası elinde, önünde köylüler, uzaklaşırlar. Sonra Zeyno, arkasından Hürüce. Sonra da Memed Ali sendeleyerek uzaklaşır. Sahne kararır.)

I. PERDE'nin sonu

145

BÖLÜM I

(Resul E/endi Kaymakamlık odasının önündedir. Düğmelerini ilikler, sonra gözer, gene ilikler.)

RESUL (elinde bir kitap vardır, ona bakar hep) — Seni vereceğim ona. Vermeliyim! Okusun efendim! Okusun da hanyayı konyayı öğrensin. Çeltik kanunu okunmadan imza basılmaz efendim. Okusun da mesuliyet nedir öğrensin. Bugün mutlaka söyleyeceğim ona. Mutlaka... Öleceğimi, ipe çekileceğimi bilsem söyleyeceğim. İsterlerse beni parça parça etsinler. Etsinler de leşimi köpeklere, köpeklere atsinlar! (Kapıya vuracak gibi yapar, düğmesini ilikler. Sonra gene açar, kulağını verir.) Söyleyeceğim! İsterlerse gözlerimi çıkarsınlar. İsterlerse... İsterlerse evime bomba koysunlar. Bomba, bomba... İsterlerse... (Gene ilikler. Gene kapıya vurmak ister, vazgeçer.) İsterlerse...

(Cesaretini toplar, çabuk çabuk düğmesini ilikleyp içeriye bomba gibi dalar. Kaymakam onun haline hayretle bakmaktadır.)

KAYMAKAM (Gülerek) — Buyurun, Resul Bey. Buyurun, bir şey mi var?

RESUL — Yok efendim... İsterlerse... Bir şey yok efendim. Bir emriniz mi var? İsterlerse... Bir emriniz var mı sormağa geldim. Benim bir yılım kaldı, emekliliğime. Biliyorsunuz, değil mi Kaymakam toey? Sizi oğlum kadar seviyorum. Yaa, benim bir oğlum var. İstanbulda okuyor. Kaymakam olur belki. Değil mi? Hukukta okuyor... İsterlerse...

KAYMAKAM — Resul Bey, dün Murtaza Ağa geldi bana...

RESUL — Biliyorum efendim. On beş köy... Su altında... İsterlerse... (Birden bire bir gürültü gelir dışardan. Resul Efendi elindeki kanunu uzatır.) İsterlerse... Buyurun efendim. On beş pare köy... Su...

147

laşır. insan sesleri, oagrışmıuuT.j

KAYMAKAM — Bu gürültü de ne, Resul Bey? (İkisi de durur dinlerler. Zeynonun sesi yükselir.) Ne oîabilir? Resul Bey, dışarda bir şeyler oluyor. (Gittikçe telaşlanmaktadır.)

ZEYNO (sesi boyuna yaklaşmaktadır.) — Bakın, bakın Muhammet ümmetleri, bakın halimize, ne haldeyiz. Görün bizi. Keleş Murtaza, Okçuzade Ali paşa kırdı bizim belimize. Hükümetten toir olarktan neler getirdiler başımıza. Ağı kattılar aşımıza. İnsan olana tou zulüm yakışır mı? Söyleyin, hiç yakışır mı? On beş de pare köy su altında koyulur mu hiç? Bakın halimize. Kaymakam da baksın, hükümet de baksın. Baş kumandan da baksın. Baksınlar da o taş yürecik-lerine insanlık dolsun. Azıcık, azıcık...

MEMED ALİ — Baci dorgi söyler. Baci dorgi söyler. Aha, aha beyle etti...

(Kaymakam pencereden bakmakta, ikide bir dönüp Resul Efendiye bir şeyler sormaktadır. Resul Efendinin yüzü güler. O da sevinçle ona konuşmaktadır.)

RESUL — Geldiler! Geldiler! Çok şükür geldiler de...

(Kaymakam onun sevincine şaşırmıştır. Resul Efendi sahnede her şeyi unutarak dolaşır, ellerini uğuştu-rarak. Tam bu sırada da başta Zeyno Kan, arkasında köylüler içeri girerler. Zeyno erkekleri iterek önlerine geçmiştir, kapıdan girerken. Kaymakam onları görünce pencereden ayrılıp yanlarına gelir, sonra döner, masasına oturur.)

KAYMAKAM (yarı alaycı) — Bir derdiniz mi var?

DURSUN — Var Kaymakam Bey. Ben Sazlıdere muhtarıyım.

ZEYNO — Bana da Sazlıdereden Zeyno derler. Bu da Memed Ali, eski eşkiyalar başı Kürt Memed Ali.

DURSUN — Su altında kaldık, Kaymakam. Karadağlıoğ-luyla, Okçuoğlu bizi su altında bıraktı. Pamuklarımız, ekinlerimiz, köyümüz su altında kaldı. Her yıl

148

uoyle yaparlar ya, bu yıl beterin beteri. Köyümüzü sel bastı.

KAYMAKAM — Yaa, öyle mi?

DURSUN — Köyün içine kadar çeltik ektiler. Bu yaz bu köyde yaşanılmaz. Hepimiz sıtmadan kırılacağız. Göbeğe kadar su. Billah su. İşte bak, tüm köylü geldik ki göresin halimizi.

KAYMAKAM — Sebep ne imiş? Niçin bırakmışlar köyleri su altında?

DURSUN — Ruhsat almak için köyleri yok sayıyorlar. Yoksa kanun izin vermiyor. Senin imza ettiğin krokide köyler yok. Halbuki, işte görüyorsun, köyler var. Bak, bak, işte pencereden bak. On beş pare çamurlu köy. Geldik huzuruna. Bu yaz bir sivrisinek olacak... Kemikli. Nah bu parmağım kadar... Kemikli. KAYMAKAM — Yaa, öyle mi? Demek beni kandırdılar? ZEYNO (bağırır) — Orasını Allah bilir, sen mi onları

kandırdın, onlar mı seni kandırdılar. KAYMAKAM — Yaa, öyle mi? MEMED ALİ — Baci dorgi söyler. KAYMAKAM — Yaa,

öyle mi?

ZEYNO (gittikçe öfkelenmektedir, birden patlar) — Yaa öyle mi? Yaa öyle mi? Sen de hiç bir şey bilmiyorsun, bire oğlum! Sen, sen, sen... Nesin sen? (Onu taklit eder.) Yaa, öyle mi, yaa öyle mi? Yok, öyle değil! Hiç öyle olur mu?

(Kaymakam ona hayretle bakmaktadır. Zeyno bundan iyice alınmıştır, alaycı aşağılatın bir davranışla onu bir zaman süzdükten sonra öfkesini kumar.) ZEYNO — Ne durmuş da süzüyorsun öyle, yavru? Karşında ayı oynatmıyorlar. Bu

çamurlara mı bakıyorsun, o da senin güzel marifetin. Yaa, öyle mi? Öyle işte. Bak, bak iyice, gözlerini faltaşı gibi

açarak bir iyicene bak bakalım! Sizin gibi Osmanlıların marifeti bu. Osmanlıdan dost olmaz, uyuz itten post olmaz. Yaa öyle mi? Öyle ya! Sen nereden duydun öğrendin de gelip marifetini burada gösterdin? Köyün içine de hiç

çeltik ekilir miymiş? İnsan da bu hale koyulur muymuş? Bu da senin icadın, yavru.

149

! !

mi? Sen de hiç iflah olacak mısın? Bu kadar vebal boynundayken sen hiç onacak mısın? Bak şunların haline. Sen diyormuşsun ki Murtaza, sen diyormuşsun ki Okçu Paşa, çeltik vatandır, diyormuşsun. Adanada göbek atan karıların

içinde öyle demişin gavurlara. Sen demişin madem ki çeltik vatandır, köyün içine, evlerin içine de ekilecek,

diyormuşsun, hiç Allahtan korkmadan, hem de gençliğinden utanmadan! Bak, bak, bak, şunlara. (Kalabalıktan bir gürültü kopar.) Bak hele, iyi bak, gördün mü? (Kalabalık bağırmağa başlar: 'kansız kaymakam...') Duydun mu, duydun

mu söylediklerini? Şu "boyuna bak, devrilesi, yerin dibine geces, şu yakışıklı boyuna da bak. Hiç Allahtan korkup kuldan utanmadın mı?

HALK (dışardan koro halinde) — Kuldan utanmadın mı? ZEYNO — Sen yeter ki iste, sana Tevîk Alinin kızından güzel mi bulunmaz? Bir kız için bu kadar insan çamura bulanır mı? HALK — Çamura bulanır mı?

ZEYNO — Bir apartıman almışlar yedi katlı. İstanbulun göbeğinde bir apartıman almış sana çeltikçiler. Şu fakir fıkaranın çocuklarının ahi seni iflah eder mi? HALK — Seni iflah eder mi?

(Kaymakam pencereden uzaklaşmak ister, Zeyno yakasından tutmuştur.)

ZEYNO — Duur, kaçma! İşte sen, işte millet. Yüz bin pangunot vermişler sana. Sen de onlara milletin kanını verdin. Adam milletin yüz bine satar mı? Yüz bin lira batsın? Bir çocuğun kara gözlerini değer mi yüz bin? Bir milyon, on milyon?...

HALK — Kara gözlerini, kara gözlerini...

ZEYNO — İşte millet, işte sen. Gördün ya halimizi...

HALK — Gördün ya halimizi. Biz de vatanız.

ZEYNO — Biz de vatanız. Bak, bak halimize. Bakmazsan bize, biz de bineriz tirene...

HALK — Kara tirene. Doğrucana baş kumandana.

ZEYNO — Ben de varınca baş kumandanın yanına, eeey, baş kumandan, derim, al işte köylünü, al işte askeri-150

Beni kandırdılar, Resul Bey. Hepiniz

, ~-, ~ ^..üüici-. işte oöyle kanı revan ettiler. İşte böyle toza, çamura buladılar. Al işte, al işte, al işte askerini!

(Zeyno Karı Kaymakamı hızla göğsünden iter, koşarak sahneden çıkar. Arkasından da öteki köylüler. Bu arada Memed Ali boyuna, Zeynonun her cümlesinin ardından 'Baci dorgi söyler, baci dorgi söyler', demiştir.)

HALK — Al işte, al işte, al işte! Al işte askerini!

(Kaymakam yorgun bitkin masasına çöker, başını iki eli arasına alır, öyle kalır. Başını kaldırıncaya karşısında Resul Efendiyi görür. Ona bir imdat istemişçesine bakar.)

KAYMAKAM -kandırdınız.

RESUL — Haşa efendim, haşa efendim. Ben sizi oğlum gibi sevdim. Sizi kandırdılar efendim.

KAYMAKAM — O kadın kim? O kadından çok utandım, Resul Bey. Yerin dibine geçtim. Beni rüşvet aldı biliyorlar, öyle mi? Hem de ne kadar çok rüşvet... RESUL — Evet efendim. Günlerdir bütün kasaba çalkaniyor.

KAYMAKAM — Bir de Tevfik Ali beyin kızı...

RESUL — Güzel kız, Allah başışlasın. İstanbulda okuyor. Halk hemen yakıştırır, efendim. Her zaman böyle olur.

KAYMAKAM — Şimdi hemen, hemen şimdi Sazlıdere köyü sahasının, bir de su altında kalan köylere yakın teknil sahalının suyunu keseceğim! RESUL — Kaymakam Bey! Beyefendi oğlum... KAYMAKAM — Keseceğim! (Telefonu alır, manyatolu telefonun kolunu çevirir.) Alo, alo... Oğlum, kumandan beyi ver. Haa, evet? Yüzbaşım, siz misiniz?

Yüzbaşım, emir verin, Murtaza Ağanın ve Okçuoğlunun sahalalarının hemen suyu kesilsin. Ne yapmışlar, ne yapmışlar? Köylüler bentleri mi yıkmışlar? Başlarında da o kadın mı?... İyi. Yaşasın! Müthiş bir kadın, •bu. Bentlerin başına bir manga gönderin. Bir damla su

151

sun!.. Ne yaparlarsa yapsınlar! Jjemejs isuyier su m-tında kalsaydı, bu yıl binlerce insan... Her yıl bin çocuk... Olur mu canım! Teşekkür ederim. Kurusun, mahvolsunlar! (Telefonu kapatır, Resul Efendiye döner.) Gösteririm onlara, Resul Bey. RESUL — Mesuliyet, efendim... KAYMAKAM — Vay sahtekar köpekler vay! Her birisi de melek...

RESUL — Suları keserseniz, sizi, efendim... KAYMAKAM — Vay vicdansızlar vay! Demek bunlar kan yiyip, insan kanı yiyip, insan kanı içiyorlar... RESUL — Hakkı alınız var ama, efendim, sizi... KAYMAKAM — Bunlar düpedüz katil! Cani. Her birisi

yüz, beş yüz insanın katili. Ben onlara... RESUL (telaş içinde kıvranır, etrafında döner) — Ama efendim, mesuliyet... Olmaz, kesemezsiniz. Sizi mahvederler. Ruhsatı verdiniz. Rica ederim... Yolu yordamı... Değil mi, evladım? Heyecan yok. Heyecansız düşünelim. Kurutma emrini geriye alın. Rica, rica ederim. Benim dünyada en kıymetli varlığım sizsiniz, evladım. Hata yapmayalım. Ben sizin tırnağınıza taş değsin istemem... KAYMAKAM — Vay yamyamlar vay! Vay solucanlar

vay!

(O sırada Murtaza Ağayla Okçuoğlu yıldırım gibi içeriye girerler. Hemen gider koltuklara çökerler. Burunlarından solumaktadırlar).

KAYMAKAM (onlara öfkeli bir bakış fırlatır) — Vay yılanlar vay, vay tarla fareleri vay! (Birden onlara doğru uzanır)

Kalkın oradan! Kalkın da şöyle karşıma... Burası kahve değil. Kalkın ayağa diyorum size, duymuyor musunuz be?

(Süklüm püklüm ayağa kalkarlar, gülmekle dalkavukluk arası bir yüz takınırlar, yarı istihza, yarı korku) KAYMAKAM — Ne istiyorsunuz, söyleyin?

152

—., «-^ü usuiin, İki gözümün çiçeği...

KAYMAKAM — Rica ederim kendinize gelin. Kaymakamlık dairesinde olduğunuzu unutmayın.

MURTAZA (biraz toparlanır, düğmelerini ilikler) — Yavrum, kara gözlü yiğidim, sana aslanım dedik, kardeşimiz dedik...

KAYMAKAM (öfke içinde) — Ne istiyorsunuz? MURTAZA — Yavrum, alemlerin yakışığı yiğidim, bizim suları kesiyorsun. Hiç zamanı değil. Çeltik yeni ekildi daha. Bir gün bile susuz kalırsa kurur. Emir ver de, güzel evladım, bırakınlar. Köylü gelmiş, başında o orospu Zeyno, yedi düvelin orospusu... Gelmiş de bütün bentleri yerle bir etmişler. Sen de bentlerin başına 'candarma dikmiş, bentleri yaptırmıyormuşsun. Kıyma bize böyle. Ben dedim ki Kaymakam oğlumuzun bu felaketten haberi olamaz. Böyle bir cinayeti işleyemez. Çeltiklerin suyunu kesip milyonlarca liralık milli mahsulü yok edemez... KAYMAKAM — Bu kadar mı? MURTAZA — Evet efendim, evet yiğidim, diyeceğim bu

kadarlık. Sağol, varol, İki gözümün çiçeği... KAYMAKAM — Çeltiklerin suyu bırakılmayacak. MURTAZA — Yapma yavrum, etme eyleme! Beni kırma. Sana herkes beatnik dedi, o sopa yemiş bir kuşaktır dedi... Sopa yemiş kuşaklara güvenlik olmaz, sen ona güvenme Murtaza, dediler. Ben onlara dedim ki Kaymakam benim İki gözümün çiçeğini yesin, canımı, malımı, avradımı da, her şeyimi de ona güvenirim. Varsın isterse bin sopa yemiş kuşak olsun. Bahse tutuştuk... Benim yüzümü kara çıkarma, beni mahcup eyleme şu itlere, şu zalimlere karşı... Şu mütegalibeye karşı beni rezil etme...

OKÇUOĞLU — Aynen böyle dedi, rezil olacak fıkara. Size bu kadar güvensin de, fazla sevsin de... Sizin için neler neler, ne istikballer düşünsün de... (Murtazaya bir işaret çakar)

MURTAZA — Ben oğlumu severim, ne istikballer düşünürüm! Hemi de apak petek balı düşünürüm. İstikbalin göbeğinde yedi katlı apartıman düşünürüm.

153

YUZ pırı ma. uuuuuuuu.

yok...

KAYMAKAM (birden çok sakin, acı acı gülerek) — Şimdi de rüşvet mi teklif ediyorsunuz?

MURTAZA (onun yumuşaklığından cesaret alarak) — Rüşvet değil ki, gözümün ışığı oğul! Rüşvet değil ki bu. Hediye, hediye. İstikbali bu... İstikbali olmayan insan boş kovana benzer. Yaa, yavru... Bırak şu suyu. (Sevinir, güler, umutlanmıştı) Ben buraya gelirken, ağalara dedim ki ben bemen şimdi oğluma gider, İki dakikada suyu bıraktırır gelirim, dedim. İşte dediğim de oldu, değil mi? KAYMAKAM (sert) — Aldanmışsınız Murtaza Ağa. Su hiç bir zaman bırakılmayacak. OKÇUOĞLU — Bırakılmalı. Mecburi bırakılmalı. Milli mahsul... Şerefli mahsul...

MURTAZA — Ben dedim ki onlara... Oğlum, yavrum benim sözümden hiç çıkmaz, dedim. Onlara dedim ki, şu Topalın oğlu var ya, Topal? Fıkara, ekmezsiz birinin oğluydu. Murtaza emmisi onu sevdi, ona gözümün çiçeğisin oğlum dedi, o da soluğu vekillik san-dalyasında aldı. Senin gibi asıl, kahraman, gözü pek yiğidi neden vekil etmesin ve de başvekil etmesin? Tüm Çukurova bizim elimizde değil mi? Fabrikaları, pamuk tarlaları, çeltik sahalaları, ve de petrolü, bizim

elimizde değil mi? Ve koskocaman, düne cihangiri, gökte atomu, yer altında denizleraltısı yüzen Amerikan milleti, yüce vatani biz ilen değil mi? Bırak suyu oğlum.

KAYMAKAM — Bırakmam. MURTAZA — Ruhsatıyeyi sen imza ettin. KAYMAKAM — Köyler su altında kalsın mı dedim? OKÇUOĞLU — Öyle dedin ya, içinde yazılı. KAYMAKAM — İmzamı geri alıyorum. Siz beni aldattınız.

OKÇUOĞLU — Alamazsın!

MURTAZA (ona döner, karışma der gibi işaret eder. Yumuşak) — Sen imza ettin, yavrum. Tükürdüğünü yalamak yiğitlikte var mı? Bırak suyu... KAYMAKAM — Bırakmam.

154

~,~,~ — ıvıcsui olursun. Kuruyan çeltiği sana ödetirim. Sen imza ettin!

(Tevfik Ali bey alı al moru mor, ter içinde içeriye dalar. Şaşkınlıkla ayaktakilere bakar, hemen işi anlar.) TEVFIK ALİ — Kanunen ruhsat verilmiş, çeltiğin suyunu kesmek, resen kesmek, keseni şahsen mesul kılar. Birkaç milyon verebilir misiniz, efendim? Yanlış hareket ediyorsunuz, bırakın suyu. Mecbursunuz. Suyunu kestiğiniz sahalarda on beş milyon Türk lirası | servet yatıyor...

KAYMAKAM — On beş köy de su içinde yatıyor. I /TEVFIK ALİ — Bizim çeltik sahalarımızda hiç bir köy « yok. Bir tek köy bile yok.

OKÇUOĞLU — Bir tek ev bile yok! Bir tek insan bile yok bizim sahalarımızın içinde.

MURTAZA — Bir tek kuş bile uçmaz bizim tarlalarımızın üstünden, değil insan...

KAYMAKAM — Ya o çamur içindeki insanlar, ya Sazlıdere köylüleri?

MURTAZA — O orospu Zeyno histeriklidir. Büyük orospudur. Yedi duval onun üstünden geçmiştir. Tam altmış yıldır Sazlıdere köyü yok orada. Evleri olan da meskun olmayan...

/TEVFIK ALİ — Yani içinde insan bulunmayan köy meskun sayılmaz. Yani köy sayılmaz.

KAYMAKAM (Resule yardım istercesine bakar) — Saz-, ıdereye keşfe gideriz. Eğer meskun değilse köy, suyunuzu bırakırım.

MURTAZA — O zamana kadar çeltiğim kurursa mesuliyeti kime... Behey zibidi, beş milyonu sen nasıl ödERSİN? Behey aç it, sen beni tanıyor musun? Bir kurşun elli kuruş, anladın mı, zibidi? Bir kurşunun fiyatı tam elli Türk kuruşu. Ben senin gibi zibidilere tarla mı kuruttururum? Şu iki parmağımı gözüne sokunca, iki gözünü pörtletirim. Basınca bacağına ikiye ayırırım. Sen beni bilmiyorsun. Alttan aldık, evlat yavru dedik, bağrımıza bastık... Seni zibidi oğlan seni, seni beatnik seni! Seni bin sopa yemiş, ezilmiş kuşağın seni...

155

OKÇUOĞLU — Seni rüşvetçi seni... MURTAZA — Seni elli kuruşluk seni... Seni... KAYMAKAM (masasından ok gibi ileri fırlar, karşılarına dikilir) — Defolun, defolun!

(Karmakarışık olmuşlardır. Bu reaksiyonu hiç beklememişlerdir, bu yumuşak adamdan. Kaymakam onların üstüne yürüdükçe, onlar arkaya arkaya, kapıya doğru çekilirler)

KAYMAKAM — Defolun, defolun! Defolun! (Murtazanın ayağı kapıdan çıkarken haliya takılır, arka üstü düşer. Hemen kalkar kaçar) Defolun, defolun, defolun!

(Sahne kararır.)

, j. vuui. sannenin önüne gelir)

TELLAL — Kötü kötü, işler kötü. Gördünüz mü olanı? Fena fena. Korkuyorum. Başına işler açtı çocukcağız. Onunla hallacın pamukla oynadığı gibi oynayacaklar. Suusss, duymasınlar... Ağalar iyice öfkeleniler. Onlar 'bir öfkelenmeye görsünler, yapmayacakları yoktur. Siz mi korursunuz beni? Bakın hele, size inanacak göz var mı bende? Ben ağalarımın şaşmam. Size güvenemem. Kusura kalmayın... Yeni gönül diyor ki şu oyuna gir. Öyle bir tutuyorum ki kendimi! (Ben kendimi kırk kat zincirle bir bağlamışım ki, istesem de oyuna balıklamasına giremem. Viran olası hanede evlâdü iyâl var. Bu sözü çok duydunuz değil mi? Herkesin viran olası hanesinde de... Ne yaparsın kardeş, viran olası haneler başımıza bela. Kaymakam mı, onun viran olası hanesi yok ki. Ama işte o sardı başına belayı. Mahvoldu. İstikbali yandı gitti kül oldu. Yenecekler, ezim ezim ezecekler fıkaraı. Muma çevirecekler onu. Onu öyle bir kaymakam yapacaklar ki, yedi sülalesine bir ömür tövbe edecek. .Durmadan durmadan bir ömür tövbe edecek. Kaymakam gibi kaymakam olacak o. Görülmüş değil, efendim, böyle kaymakam! Ne demek? Kaymakam dediğin hiç ağalarına karşı çıkar mı? Behey nankör adam... Behey fıkara, saf çocukcağız. İnsanlardan toir imdat bekliyor. Bilmez ki umduğu dağlara çoktan kar yağmıştır. Bilmez ki su altında kalmış köylerde ne oyunlar dönecektir, o yetişene kadar. Bırakın şu Kaymakamı, kendi düşen ağlamaz. Bundan sonra onu toen bile kurtaramam.

(Sahnedden çıkar)

156

157

II

(Memed Alinin üstünde yattığı çardağın altı. Köy su içinde değıldir artık. Köylülerin şalvarlarındaki çamurlar kurumuştur. Okçuoğlu, Murtaza Ağa ayakta, köylülerin bir kısmı ayakta, bir kısmı çardağın peykelerine, taşların üstüne

oturmuşlardır. Okçuoğlu gene aynı kılıkta, elinde kırbacı çizmelerini dövmetedir. Murtaza Ağa ellerini kavuşturmuştur, düşünmektedir. Yüzü bazı yalvarır, bazı tehdit eder bir yüzdür.)

BİR KÖYLÜ — Sıtmadan kırılacağız bu yaz...

BİR BAŞKA KÖYLÜ — Su içinde altı ay! Buna can mı dayanır? Bir de sivrisinek..

BAŞKA KÖYLÜ — Bulut gibi gelirler, çökerler üstümüze...

BAŞKA KÖYLÜ — Kızıl kana keser hep elimiz ayağımız...

ZEYNO — İnsanlardan geçtik, öküzler, inekler, atlar, eşekler, teknil yaratık kan içinde, kalır. Hayvanlar başlarını alırlar da başka köylere kaçarlar. Allahtan korkun. Olmaz olmaz...

MEMED ALİ — Baci dorgi söyler. Çoook dorgi söyler. Ba-ci mizrah gibi laf söyler.

MURTAZA (öfke içinde köylülerin üstüne yürür) — Bana bakın, bana bakın ulan! Kaymakam dedi ki çeltik milli bir mahsuldür, şerefli bir mahsuldür...

OKÇUOĞLU — Sıtma olacak, sinek olacak...

MURTAZA — Uratizma olacak... Madem ki şerefli bir mahsuldür.

OKÇUOĞLU — Madem ki milli mahsuldür, mecburen olacak...

HURTAZA — Mecburen! Anladınız mı? Tam böyle dedi Kaymakam oğlumuz.

BİR KÖYLÜ — Biz de ölürüz. Hepimiz kırılırız...

MURTAZA — İftira etme... KÖYLÜ — Ölürüz... Biz ölürüz..

MURTAZA — İ Ulan iftira etme dedim sana! Bu asil millete...

>KÇUOĞLU — Asil, yüksek milletimize... tURTAZA — Türk ölmez! Türk ölmez!

159

ZEYNO — Bakın hele şunların ettiğine! Bakıcı, neie ua-km! Türk ölmezmiş! Bakın hele bakın şu alçaklara! Ya şu her gün sinek gibi ölenler kim? Türk değil mi?

MURTAZA (bir an ne yapacağını bilmez, sonra büyük bir heyecanla Hitler gibi kolunu uzatır) — Tanrı Türkü korusun!

OÇUOĞLU (daha hızlı bağırarak) — Tanrı Türkü korusun!

ZEYNO — Tanrı Türkü sizin şerrinizden korusun.

MEMED ALİ — Baci dorgi söyler.

MURTAZA — Bizim şimdiye kadar çeltiğimizi kurutan

bir babayiğit çıktı mı? OKÇUOĞLU — Çıktı mı? MURTAZA — Allahısmarladık. Şimdi izninizi aldık. Sağ olun, var olun. ZEYNO — Gidin gidin. Gidin bakalım. Siz gidin, ben de

arkanızdan geliyorum. Ben de Ankaraya, ta Anka-

raya gidiyorum. İşte ben de size bu fakir fıkaranın

çocuğunu öldürtmeyeceğim! MURTAZA — Git anam git, git anam git! Milli servet-

len oynamak hiç iyi değildir. Sonracığıma cunhali

düşersin. {

OKÇUOĞLU — Hükümetle oynama, hanım kardeşim! 1

Aman aman, başına ne geleceğini biliyor musun? ZEYNO — Siz oynamayın hükümetten. Hemi de millet-

len...

OKÇUOĞLU — Hükümet bizimdir.

MURTAZA — Biz hükümetin babası oluruz. Başa çıkamazsın.

ZEYNO — Hükümet sizseniz, biz de ayağa kalkarız. Siz

bilirsiniz, biz yüz bin... Beş milyon. Ben bu köyü bu

yaz su altında koydurmayacağım!

MEMED ALİ — Baci dorgi söyler...

OKÇUOĞLU — Sen sus! Sen neyine güveniyorsun, Kürt

oğlu? Eski tüfeğine mi? MURTAZA — Senin dağlarda adam öldürdüğün günler

geçti. Memo Ağa...

OKÇUOĞLU — Al tüfeğini gene eline de gör gününü! MURTAZA — Sen de sus, Zeyno Baci. Sus da kimse duy-J

masın. Hükümete baş kaldırır mı adam? Duyarlarsa

160

—«* w ^uuc uyum.

OKÇUOĞLU — Gençliğine yazık olur baci. Osman...

(Ötede hep yere bakan, elindeki çöple hep toprağı karıştıran üstü başı yırtık birisi vardır. Hemen ayağa fırlar, karşılarında hazır olup durur.)

OSMAN — Buyur komutanım...

OKÇUOĞLU — Bu köyden evini alıp şimdi çıkacaksın. Hemen şimdi. Ev başına köyden çıkma parası olarak sana üç yüz lira veriyorum. Tamam mı? OSMAN — Baş üstüne komutanım. Hemen şimdi evimi alır giderim.

OKÇUOĞLU — Bir iki üç... Üç yüz. MURTAZA — Güle güle harca.
(Sahnedeküere çabuk çabuk para dağıtırlar. Onlar çekilir giderler. Yalnız Zeynoyla Memed Ali kalır. Yarı karanlık olur sahne. Sahnenin arkasından sesler gelir.)_

OKÇUOLU — Kel Veli, al sana, bir iki üç. Üç yüz. Güle güle. Hemen şimdi... MURTAZA — Deli Yusuf, bir iki üç. Üç yüz. Dana gözüm görmesin. Hemen evini al... OKÇUOĞLU — Kızısız Ali, bir iki üç. Üç yüz. Hayrını gör.
Bir dakika daha durma.

(Seslen uzaklaşır. Zeynoyla Memed Ali konuşurlar)

ZEYNO — Köyü boşaltıyorlar. Kaymakam zorlu gelmiş demek M... Deminki sözleri hep bizi korkutmak içinmiş! Vay kurnaz domuzlar vay! Döküyorlar parayı... Kimse kalmayacak köyde... Fıkara Kaymakam suyu kesti ya, köyü boş gösterip Kel Kaymakama yaptıklarını buna da yapacaklar. Ne de gencecik, ne de tertemiz yüzü vardı, öyle değil mi, Memo?

MEMED ALİ — Dorgidir, baci...

ZEYNO — Yarın öbür gün keşif gelecek. Gelecek bakacaklar ki köy bomboş. Perişan edecekler çocuğu...

161

lerine yerleştirerek.)

OKÇUOĞLU — İşte dediğim oldu, baci. İstediyin tou değil miydi? Haa, sizi unuttuk. Murtaza, Memed Aliye üç yüz lira.

MEMED ALİ (telaşlı bir göz atar Zeynoya, sonra gene aynı telaşla) — İstemenem. Ben köyümden çıkmenem. Burada ölürem. Sinek varımdır yemiş olsun beni. Çıkmenem...

MURTAZA (gülerek) — Demek az buldun, Memed Ali efendi? Zarar yok. Dört yüz verelim sana...

MEMED ALİ — İstemenem.

OKÇUOĞLU — Beş yüz ver Murtaza, beş yüz olsun. Memed Alinin çok ihtiyacı var. Dokuz çocukla...

MEMED ALİ — İstemenem.

MURTAZA — Altı yüz...

OKÇUOĞLU — Zora koşma adamı, Memed Ali. Haydi bin olsun. Bin, bin!

MEMED ALİ — Üç bin tane de Türküm üresi versen siz bene, bendeji gene de istemez. Köyümden de çıkma-zem.

MURTAZA — Çattık. Çattık işte! Bela geliyor demez |)(| ki! Ulan sen başıma bela mısın ulan? Ocağımı batırma.

Ocağın batar ha! Zeyno Hatun, elini ayağını öpeyim, şu deli Kürde bir şey söyle de köyden çıksın...

OKÇUOĞLU — Söyle Hanım, aklını başına alsın. Sonu felaket olacak, bizim için değil, onun için...

(Bir süre susurlar. Memed Ali ne diyecek diye Zeyno-nun gözlerinin içine bakar. Sonra patlar.) MEMED ALİ (onlara doğru devcane bir iki adım atar) — Üle Mirtazem Ağası, üle sen bendeji teldit mi idersin? Üle it oğlisi, ben senin bacağımden duterim, he bele, he bele bele, iki perçe ederim. Yürü, yürü! Defolmuştir, köpek oğlisi. Aydı aydı, siktirelmıştır!

(Üzerlerine yürür, onlar çekilmeğe başlarlar.) OKÇUOĞLU — Ama bunu unutma. Unutma ha... 162

M — Az sonra başına ne gelecek, onu düşün. Ben Murtazaysam... Güvenme eşkıyalığına! MEMED ALİ — Defolmuştir! Def, def! Siktirelmıştır. Benim canım sağmış, yok çıkmış bu köyden. Benim ölüsü çıkmışa bu köyden. Defolmuştir, hayvan oğlisi hayvan...

(Ötekiler sahneden çıkar, kaçarlar. Uzaktan Okçuoğ-lu bağırır.)

OKÇUOĞLU — Hanım, bari sen gel. Başına bela gelmesin. Beş yüz lira ayırdım sana da. Buyur kasabaya gidelim...

MURTAZA — Hatun gel...

MEMED ALİ — Defolmuştir! Daha geniş köpek oğlisi! Daha... Şimdi gelerem yanına, seni perçe perçe ede-rem. Siktirelmıştır!

ZEYNO (Memed Aliye doğru yaklaşır) — Memed Alim, kardaşım, az sonra burada o itlerin adamları bizi keklik gibi avlayacaklar. Öldürecekler seni. Çok da para verdiler. İstersen daha da verirler. Ne kadar istersen verirler. Haydi gidelim. Yaylaya gideriz biz de... MEMED ALİ —.....

ZEYNO — Senin dokuz yetimine kim bakar sonra? MEMED ALİ —.....

ZEYNO — Bunlar zalimdir. Öldürdükleri adamın hesabı kitabı yok. De gidelim...

MEDED ALİ —.....

ZEYNO — Ne dondun kaldın öyle? Doğru değil miyim, Memed Alim? Söylesene kardaşım. Gideceksek hemen gidelim. Burada çok durmayalım. Şimdi gelirler. Şimdi hemen gelip kurşunlamağa başlarlar bizi...

MEMED ALİ —.....

ZEYNO — Elin elinde büyümesin çocukların... Yetimlik kötü, yetimlik ölümden beter. Sen de yetim kaldın, yetimlik belasını senden iyi kimsecikler bilmez. Yetim koyma gül yüzlü çocuklarını. Çık köyden. Ne oldu sana, bire ulan? Taş kesilmişsin, Nedir bu hal?

(Memed Ali öfkeyle kımlıdar, ama susar) ZEYNO — Ağa bin tane, sen bir tanesin, Memed Alim...

iiir.)

163

, MEMED ALİ — Baci susmuşkim. Ayağın operim toaci, sen susmuşkim.

ZEYNO — Haydi çıkmadin köyden diyelim. Haydi, şimdi geldiklerinde seni öldüremediler diyelim. Bütün yaz bu çeltik tarlaları içinde, bu bataklık ortasında sıtmadan ölürsünüz. Çoluk çocuk hepiniz ölürsünüz!

MEMED ALİ — Baci susmuşkim! Baci, sene gurban oli-rem, sen susmuşkim...

ZEYNO — Memed Alim, bunlarla hiç başa çıkılmaz. Ne Kaymakam çıkabilir, ne hükümet, ne de Ankarada-ki (başkumandan. Hiç kimse. Bunların eli kolu uzun, ta Amerikana kadar. Erneklerin, öldüğün, süründüğün boşa gider. Onlar adama, bir parmak kadar çocuğa, bu Kaymakama çeltik kurutturmazlar...

MEMED ALİ — Baci, susmuşkim. Üreyim yanir gaymuga-ma. Eyi çocukmişdit o gaymugam! Ayıp ölecek. Bili-rem, dorgi söylürsin. Çok dorgi söylürsin, baci. Gay-mugame garşim çok ayıp ölecek. Diyecekmişkim bu köylerde heç adam yoğimış. Beni satmışler diyeceğ-miş gaymugam...

ZEYNO — Şimdi üstümüze yüz itini gönderir, eli silahlı. Nasıl onlarla bir başına dögüşürsün, Memed Alim, gar- | daşim. Haydi diyelim, onunu öldürdün, yirmisini öldürdün. Seni alırlar hapse götürürler. Üstelik de o Kaymakamın candarmaları... Gene köy boş kalmaz mı? Kalmayacak mı?

MEMED ALİ (ellerini çırpır, deliye dönmüştür, öfkeyle bağırır) — Baci, sen dorgi dorgi söyler, ama susmuşkim! Benim hiç foir çarem galmamıştır...

(Sahneden koşarak çıkar. Zeyno arkasından baka kalır. Hiç kıpırdamadan onun gittiği yere bakar, arkası sahneye dönük. Işıklar bu arada ağır ağır azalmaktadır, ama ortalık kararmaz. Bu sırada Memed Ali elinde çok güzel bir filinta, üstü başı fişekliklerle döşeli olarak sahneye girer.)

ZEYNO — Memed Ali! Memed Alim...

• MEMED ALİ — Baci, susmuşkim. Başge çarem yokdirkim ı benem. Yazıkdir gaymugama. Çok gençmişdir o. Aya-ğen operem, susmuşkim...

164

..., «.# ,>m,ou.ı ua zeynoya döner, ağaca belini dayar oturur. Tüfeğini de kucağına alır. Zeyno ona bir bakar, iki bakar, bir adım gider, sonra düşünür. Bir Memed Aliye bakar, bir ıssız köye. Sonra ağır ağır sahneden çekilir gider. Sahne gittikçe kararır, bir loşluğa bürünmüşken, Zeyno da elinde bir filinta, üstü başı fişekliklerle zırh gibi gelir sahneye. Memed Ali hiç belli etmeden göz altından ona bakar, yüzünde memnunluk belirir. Zeyno da gider arkasını döner Memed Aliye, belini çardağın öteki ağacına dayar, yanını da aynen Memed Ali gibi seyircilere döner. Tüfeği elinde, tüfeğin kundağı toprakta, oturur bekler. Birden tüfek atılır. Memed Ali büyük bir ustalıklarla her yana kurşun yetiştirir, kendini ordan oraya ata ata, hem kurşun yetiştirir, hem kendini korur. Zeyno da ateş eder. Yerini tutmuştur.)

MEMED ALİ (yere düşer) — Yandım ane, yandım ane... ZEYNO — Memed Alim, kardaşım!

(Memed Aliye doğru atılır.)

165

BÖLÜM: HI

(Gene Sazlıdere köyü ve Memed Alinin yattığı çardağın altı. Kaymakam, Ziraat memuru, Okçuoğlu, Murtaza Ağa, Tevfik Ali Bey, Resul Efendi, Candar-ma Komutanı Yüzbaşı, birkaç candarma, Patır Patır)

TEVFİK ALİ — Candarma efendi kardeşim, gidin ev ev bakın. Köyde bir tek kişi kalmışsa, bir tek kişi, bu köy sakin demektir.

MURTAZA — Bir tek vatandaş varsa bu köyün içerisinde Kaymakam beyefendi oğlumuz bizi ipe çeksın. Yoook, bir tek kişi yoksa, o zaman çok rica ederim yüksek şahsiyatlığından, suyumuzu ne demeğe kesmiştir?

(Bir candarma girer. Dize kadar çamur içinde kalmıştır.)

CANDARMA — Güney yanındaki bütün evlere baktım. Hiç bir canlı yok, uyuz bir kediden başka. Yarı beline kadar çamura saplanmış miyavlayıp duruyor.

OKÇUOĞLU — Candarma efendi evladım, dayanmam dayanmam! Git getir kediyi. Kedi mahluka tının bu halini yüreğim götürmez. Git getir kediyi...

TEVFİK ALİ — Okçuoğlu bey bu feci hallere dayanamaz! Biz İstiklal cephesini tutarken böyle bir kedi bacağından yaralanmış... Üstümüzden kurşun vızır vızır geçerken, insanlar can çekişirken, kan içinde bir kedi...

OKÇUOĞLU — Sonra, sonra?

TEVFİK ALİ — İşte bu Okçu bey siperden atladı da yaralıları içindeki kanlı kediyi kucağına alıp sipere getirdi. Okçu bey kediyeye dayanamaz...

OKÇUOĞLU — Dayanamam! Rica ederim candarma efendi oğlum, nerdeyse bul getir. Çamur içine saplanmış... Romatizma olur!

MURTAZA — Romatizma bela hastalıktır. Allah kul olanın başına, kedi başına vermesin! (Kaymakama bakar, ona laf atar) Milli mahsulün, çeltiğın, vatanın

167

kıymetini bilmeyenler, o vatanın kedisinin kıymetini ne bilirler! Dağ gibi Murtaza ağalarının ona yaptığı iyiliği bilmeyen nankörler, ağaların, beylerin bu vatanın asıl kıymetlerinin kıymetini bilmeyen cahiller, kedisinin kıymetini mi bilecekler?...

CANDARMA KOMUTANI — Evladım...

CANDARMA — Buyur Komutanım.

CANDARMA KOMUTANI — Söyletme şunları. Git getir kediyi.

OKÇUOĞLU (candarma komutanına yaklaşır) — Kediden dolayı teşekkür ederim, beyefendi. Kedi sevmeyen hiç bir mahlukatı sevmez. Ve de çocuklarını, vatanlarını sevemezler. Ve de Allahlarını sevemezler. Bu millete cümle kötülükler kedi sevmeyenlerden gelmiştir...

MURTAZA — Zeyno karı kedi sevmez...

(Bir candarma daha girer. Resul efendi ona doğru koşar)

RESUL — Hiç kimse yok mu?

CANDARMA (gelir, yüzbaşının önünde selama durur, teknilini verir) — Köyün batı yakasında on beş evi teker teker, samanlıklarına kadar gezdim. Hiç kimse yok.

MURTAZA (sevinçle, istihzayla) — İyi kakaydın, iyi. Burada insanın hayatı mevzulu bahistir. Genç bir adamın... Ve de bu genç adamın istikbalı sönecek, köyde hiç bir adam bulunmazsa. İki milyon, beş milyon da tazminat verecek.

(Sevinç içinde oradan oraya, oradan oraya gider gelir, ağzı kulaklarına varır) İyi baktın mı? Bir kedi de mi yok? Bir kuş da mı uçmaz köyün üzerinden?

(Başka bir candarma gelir. Kaymakam ona umutla bakar)

CANDARMA — Yirmi tane ev dolaştım, bir tek canlıya rastlamadım.

(Kaymakam basım indirir. Resul efendi ona acıyarak bakar. Patır Patır 'Allah Allah, Allah Allah, sen yardım et' diyerek sahnede dolaşır durur. Her can-

168

f

darma gelişinde durur, candarmaya bakar, candarma 'hiç kimse yok' deyince, 'Allah Allah sen büyüksün' diye sevinç içinde dolaşmağa başlar).

TEVFİK ALİ — Genç, tecrübesiz kişiler, şartlara, koşullara uymazlarsa, kafalarının dikine giderlerse, her zaman başlarına belayı alırlar. Bir ömür boyunca si-linmiyecek lekelerle lekelenirler. Şimdi üç milyonluk bir tazminatı bir maaşla nasıl öder genç bir adam? Acıyorum efendim. Büyüklerini de dinlemezler, ağabeylerini de dinlemezler bu genç adamlar, ve istikballerini mahvederler iki dakikalık aldanmayla... MURTAZA — Nankörlük ederler. Sinek yerimiş köylüleri! Sinek parçalamış köylüleri! Çeltik olmadan parçalamaz mıydı? Sineği biz mi yarattık, bire arkadaş? Söyleyin arkadaşlar, biz sinekler padişahı mıyık? Kanun yapmışlar! Onlar kanunlarına saygıda bulunmazlar, ezerler vatan çocuklarını. Köylüleri, o cahil, o aç, o sümsük köylüleri kayırırlar. Bu vatanın koruyucuları ağalara düşman olurlar. Halbuysam ki Türklüğün kurtarıcısı ulu Bozkurtun peşine düşüp de Türk milletini kurtaran ! benim gibi bir ağaydı! (Göğsünü yumruklar) Benim gibi! O korkak köylü milleti değildi anlıyor musunuz, hey efendiler? Köylüler öğrenmişler, idareciler öğrenmişler, çeltik salağı köye üç bin metre olacak. Hey arkadaş, akla ibak! Sinek üç bin metreden gelemez mi? Gelir gelir. Öyleyse ne çare kalıyor, köylülerimizi, o asil soylu köylülerimizi sinek yemesin diye? Efendime söyleyimkine, hükümet sineklerini tutup her birinin ayağını zincire vursun! Değil mi arkadaş, başka bir mümkünü çaresi Var mı?

OKÇUOĞLU (gülerek) — Sen akıllısın Murtaza, başka hiç bir mümkünü çaresi yok! Hah, hah, hah... Murtaza ağa, hay sen bin yaşayasın. Sinekleri zincire vursun genç idare amirleri. Onları okudukları üniversitede zincire vurulan sinek dersi okutmamışlardır ki tutup her bir sineği ayaklarından zincire vursunlar da sinek yemesinden köylülerimiz kurtulsun sıtmadan... Şikayete gelenler bu köylülerdi değil mi?

RESUL — Yalnız bu köy değil, on foş pare köy daha...

169

MURTAZA — Nereye, nereye gitti ola o histerikli Zeyno avrat? Nereye, nereye gitti ola, o eski eşkiya Memed Ali? Gene yol kesmeğe mi?

TEVFİK ALİ — Buralarda altmış yıl önce on beş pare köy vardı, ama bırakıp başka yerlere yerleştiler. Sinek bile yoktur şimdi... (Bir candarma gelir. Yarı beline kadar su içindedir. Bütün başlar ona çevrilir. Kaymakam da başını kaldırdı umutla ona bakar.)

CANDARMA — Köyü ev ev gezdim. Hiç bir canlı yok. Bağırdım, bağırdım, bir ses yok...

TEVFİK ALİ (candarma komutanına) — Teşekkür ede-/" rim, komutanım. Zahmet ettiniz. Candarmalarımıza da teşekkür ederim. MURTAZA — Saka başı! SAKA — Buyur ağa.

MURTAZA — Git. Bin atına, hemen git. Sahan gibi git. Suyu hemen bağlayın. Bütün sahalara su verilsin. Hemen şimdi. (Kaymakama yaklaşır) Öyle değil mi, efendi oğlumuz? Murtaza senin gözüyün çiçeğini yesin...

! SAKA — Bunun böylece olacağını biliyorduk. Suyu verdik, ağam. ! OKÇUOĞLU — Haydi git! İyice, iyice verin. Basın suyu.

Basın suyu köylerin içine. Parra verdim, parra! MURTAZA — Yaz katip, yaz. Yaz ki güzel olsun... TEVFİK ALİ — Müsaade buyurun, Murtaza ağa. Yaz ka-

/tip efendi. Sarkan Sülemiş tepesi, gartoen Sumbas çayı, cenuben yol, şimalen Memetli köyüyle çevrili Okçuzade ve Murtaza Karadağlıoğluna ait altı bin dönümlük çeltik tarlasının içinde kalan... Yaz katip, yaz kardeşim!

(Bir ayak sesi gelir uzaktan. Herkes durur kulak kabartır. Resulün yüzü açılır. Birkaç adım atar dışarı doğru. Suya giren çıkan, şapırtıyla giren çıkan ayak sesleri. Bir ara kesilir.)

TEVFİK ALİ — Yaz katip. Meskun olduğu söylenen... MURTAZA — Yaz kardeşim, yaz bire! Dalga geçmesene!

y-TEV

y mot

170

ALI — Rica ederim, müdahale etmeyin. Şapırtı- yorsunuz. Meskun olduğu söylenen Sazlıdere köyü... Rica ederim, ne durdunuz? Yazın efendim.

(Suya şapırtıyla girip çıkan ayak sesleri yaklaştıkça yaklaşır)

MURTAZA — Yazsana ulan! Bir sakametlik çıkmadan

gidelim şuradan, şu cehennemden... PATIR PATIR — Yaz, yaz, yaz kardaş yaz! Allah Allah!

Allah sen kuru bizi. Allah Allah, inşallah, yaz... I JTEVFİK ALİ — Rica ederim yazın. Meşgul olmayın et-' rafla, katip efendi. Rica ederim...

OKÇUOĞLU — Çabuk tut elini katip... MORTAZA — Kulak asma, katip. Gelen eşektir. Bu köyün eşeği bol olur eskiden

beri. Köy göç ederken burada kalıvermiş. Yaz katip, sen eşeğe bakma... , TEVFİK ALİ — Murtaza ağa bilir. Eşek

ayağının, adam I' ayağının sesini bilir. Yaz katip efendi. Meskun oldu-

ğu söylenen Sazlıdere köyüne gelinde... Kaymakam Fikret Irmaklı başkanlığında çeltik komisyonu geldi diye düzeltin rica ederim...

MURTAZA — Ben eşek ayağı sesi mi, inek ayağı sesi mi, at ayağı sesi mi, it ayağı sesi mi, kaz ayağı sesi mi, insan ayağı sesi mi hemen bilirim. Bu gelen eşek değilse öküzdür. Öküz değilse... İnsan değildir! TEVFİK ALİ Yapıl kift

madiği...

ğse... İnsan değildir! Yapılan keşifte köyde hiç bir canlı ol-

(Ayak sesleri, su şapırtıları yavaş yavaş yaklaşır).

MURTAZA — Ne durdun? Vay senin katip gibi elin kuruya! Yazsana ulan!

TEVFİK ALİ — Çabuk yazın kardeşim! Herkesin isi gücü \/// var.

MURTAZA — Yaz ki bu cehennemden çabuk gidelim. Yaz da başımıza bir iş gelmeden... Dinleme orayı, gelen bir attır.

Bu köyde ihtiyar, burada çok atlar vardı eskiden... Bırakılmış atlar,..

TEVFİK ALİ — Ve de köyde bir uyuz kedi haricinde hiç bir mahlukat bulunmadığı tespit edildi. İşbu zabıt mahallinde...

Mahallinde... Niçin durdunuz?

171

Ali çıkar. Zeynonun ooyunaa pıru pıru uır asılıdır. Memed Ali ölü gibi, ayakta duramaz durumdadır. Onun da boynunda kana bulaşmış bir tüfek asılıdır. Göğsü yırtıktır, kanlı ve parça parçadır giyitleri. Bir kolu, boynu, bacakları sarılmıştır. Zeyno-ya dayanarak, ayaklarını sürüyerek sahneye gelir, Kaymakamın karşısında dururlar.)

VFİK ALİ — Neden durdunuz? Yaz katip efendi. Ni- çin... (Arkasını döner ki Zeynoyla Memed Ali)

MEMED ALİ —• Benem adimdir Memo Ali. Köyümdür Sazlıkderem. Burası! Varmıştır dokuz çocuğem. Bir de benem

garisi vermiştir. Tam on gişimdir. Bir de bendeji, etmiştir temem on birisi gişin. Bir de aha bu Zeyno Bacisi varmıştır.

Aha tamam on ikidir. Bu köyün içinde yaşamıştır on iki gişi. Yok çamur içinde yaşamaktır. Ben ölürem varmışdır on birisi insan. Bu köy tamam!

ZEYNO — Bu köyde insan yaşar. Bu köy hiç bir zaman boş kalmamıştır. Bu çamur, bu su içinde de yaşayamayız!

(Resul efendi hemen katibe koşar daktilodan kağıdı hızla çeker. Sahnenin ortasına gelir. Zevkle, en küçük parçalarına varıncaya kadar kağıdı yırtar atar.

Katibe döner. Daktiloya bir kağıdı eliyle sokar.) RESUL — Yaz katip! Sazlıdere köyüne gelindi...

(Daktilo sesi. Ortalık kararırken daktilo sesi yavaş yavaş uzaklaşır).

172

BÖLÜM: IV (Perde önünde)

OKÇUOĞLU — Ne haber, ne oldu? Gözleyi gözleyi gözüm dört oldu.

MURTAZA — Oldu oldu. Dur şimdi, azıcık soluğumu toparlayayım. (Solumaktadır daha, kesik kesik.) Oldu, bu işi başardık. Az bekle. Bekle şimdi. Heyecanımdan az daha kalbim duruyordu. Aman Murtaza, dedim, sıkı tut kendini, daha ne güzel günlere gebedir karanlıklar. Merdiveni dayadım duvara. Ben bu işleri, bilirsin kardeşim, babama bile, gözüme bile güvenmem. Güvenmem, arkadaş, hiç kimseye güvenmem. Kurda ne demişler?

OKÇUOĞLU — Boynun niçin kalın demişler. O da... MURTAZA — Ben de hayatta kendi işimi kendim görmesini çok bir severim ki, canımdan ileri. Çıktım uzul uzul. Pencereden baktım, bizim aslan, yiğit oğlum, Kaymakamım, yatağını

yere, tam da Kaymakamlık odasının ortasına yapmış. Bir de güzel ayışığı vurmuştu pencereden odaya... Pencerenin camını da açık komuş iki gözüm oğul... Bir sevindim, bir sevindim, sevincimden ölecektim az daha. İki gözümün çiçeğini ye oğul, dedim, elimden torbanın ağzını çözdüm, torbayı olduğu gibi odanın içine, Kaymakam oğlumun tam yatağının üstüne bir iyice boşalttım. Hemen odada kaçışmaya başladılar. Odanın içerisinde her birisi cirit atı olmuş oradan oraya koşuyorlardı. Ben de merdiveni sırtladığım gibi Patır Patırın evine gittim.

OKÇUOĞLU — Sen torbayı boşaltalı ne kadar oldu?

MURTAZA — Var bir yarım saat...

OKÇUOĞLU — Hiç ses seda çıkmadı. Şimdi senin gözü-yün çiçeği koparmalıydı vaveylayı. MURTAZA — Taaccüp...

OKÇUOĞLU — Yarım saat çok uzun bir zaman... Taaccüp.

MURTAZA — Çok uzun... Şimdiye kadar öküz gibi böğür-meli. Böğürtüsü yeri göğü tutmalıydı... Taaccüp.

173

OKÇUOĞLU — Vallahi taaccüp... xm^^ __, __ _ ^
di o canavarlardan?

MURTAZA — Her zamanki kadar, yetmiş tane...

OKÇUOĞLU — Bir orduya yeter! Bir orduyu, Napolyon ordusu da olsa, mağlup edebilir. Taaccüp!

MURTAZA — Nah, her birisi bu kadar, bu kadar. Kapkara. Akrebin karası makbul olur... Her birisi pabuç
' gibi.

OKÇUOĞLU — İyi muayene ettin mi? Akrepler diri miydi? Bu kadar uzun sürmemesi gerekirdi. Akrepler işlerini çabuk görürler. Sen de bilirsin.

MURTAZA — Bilirim de ne demek! Her birisi canavar gibi. Alıcı kurt benzeri, yarar parçalar adamı. Benim bu işe aklım ermedi. Taaccüp...

OKÇUOĞLU — Allahtan umut kesilmez. Belki beş tanesi, on tanesi birden soktu. Kaymakam daha ıh bile diyemeden boyladı öte dünyayı.

MURTAZA — Akrepten umut kesilmez. Bunca yıl çok işimizi gördü. Az bekleyelim. Şimdi Patır Patır bir haber ulaştırır bize. Onun eviyle Kaymakamlık arasında «bilirsin incecik bir duvar var. Burada soluk alsan orada duyulur. Patır Patıra dedim ki kulağını daya duvara...

OKÇUOĞLU — Belki de bağırmadı. Bu adamlar gururlu

olurlar. Ölürler de bağırılmazlar, inlemezler. MURTAZA — Ağzını topla Okçuzadem ve de kendine gel! Bu akrepler mi bağırtmazlar adamı? Vay anam vay!

(Bu arada dışardan 'Allah Allah, inşallahlar' Fatır Patırın sesi gelir. Sonra da Patır Patır sahne önüne gelir.)

OKÇUOĞLU — Ne var, ne oldu?

MURTAZA — Ne var, ne oldu?

PATIR PATIR — Allah Allah! Allah, Allah! Hiç bir şey olmadı. Olmadı işte... Kulağım kırışte bekledim. Hiç bir çıtırtı bile gelmedi. Sankileyim in cin yok evde. İn cin yok... (Ayağı yanmış it gibi oradan oraya koşar) İn cin yok, in cin yok, Allah Allah, inşallah! İn cin yok... İnşallah! Dedim ki kendi kendime, beşi birden sokmuşsa, hık dedirmeden öldürür. Hık dedir

-

174

MURTAZA — Beş tane, belki on tane... Ne haber? Onu birden... Günden gölgeye ulaştırmaz. Onu birden...

PATIR PATIR — Onu birden, yirmisi birden... Günden gölgeye, günden gölgeye... Allah Allah, inşallah, günden gölgeye... (Okçuoğlu susmuştur. Murtaza da ona bakar susar. Patır Patır da uzakta, boynu bükük susar kalır. İlk olarak Okçuoğlu sessizliği bozar)

OKÇUOĞLU (ağır ağır) — Akrepler ihtiyar olmasın?... (Murtaza ona sert bakar. Bir sessizlik)

PATIR PATIR (aynen Okçuoğlu gibi) — Akrepler yorgun olmasınlar?

(Gene susarlar. Birden bir kadın çığılığı gelir uzaktan. Patır Patır hemen koşmağa başlar)

PATIR PATIR — Bizim hanımın sesi... Bizim Hanım! Akrepler! Akrepler bize... Doktoru da yaylaya gönderdim. Bizim hanım... Allah Allah, inşallah, bizim karı! İnşallah, inşallah, bizim kan...

(Koşarak sahne önünden ayrılır.)

275

(Siyasetçi Ahmedin arzuhalci yazıhanesi. Siyasetçi daktiloda bir şeyler yazmaktadır. Başını ayak seslerine kaldırır bakar ki Ağalar ona doğru gelmektedirler. Hemen ayağa fırlar. Gelenler Murtaza, Patır Patır-dır. Siyasetçi sevinçle seslenir onlara. Ama Murtaza çok öfkeli, Patır Patırın kolu kanadı kırılmıştır, bitkindir. Siyasetçinin sevinçli yüzü ağaların yüzü gibi olur hemen.)

SİYASETÇİ — Oooo, buyurun Ağalarım. Buyurun, gazanız mübarek olsun. (Birden gülüşü yüzünde donar). Bir şey mi var? Bir şey mi oldu?

(Ötekiler cevap vermeye kalmadan yandan arkasında Bayram, Resul Efendi girer sahneye. Murtaza onu görür görmez ok gibi arkasına döner, Resulün karşısına dikilir.)

MURTAZA — Duuur Resul! Dur ki dur! Ulan düşsene yakamdan. Ulan ne istiyorsun benden? Ocağımı foa-tırdın ulan... Daha bırakmayacak mısın yakamı?

BAYRAM — Ağa paşa efendi, Resul Efendinin tou sefer hiç günahına girme. Ben gözcü gibi bekledim. Resul Efendi bir yanlışlık yapıyor mu deyin... Hiç toir kusur-luk yapmadı. Hemi de hiç bir şey söylemedi Kaymakama. Sen toana o mazufayı verdin vereli, ben Resulü bir dakika bile gözümden ayırmadım. İşte Allahı, işte kendi... Ne zaman vereceğin benim yüz elli lirayı?

MURTAZA (bayramı eliyle şöyle bir yana itip, en yumuşak şefkatli haliyle) Resul Efendi kardaşım, iki gözümün çiçeği, şimdi iki elini koy vicdamının üstüne bas da toana söyle bakalım. Sen tam otuz yıldır bu kasabada icara sanat eylersin. Söyle bana, ben bu kasabadan kaç kaymakam uçurdum? Söyle söyle... Kaç kaymakam mücadelesinde muzaffer çıktım? (Resul susar)

MURTAZA — Yaa, bilmezsin iki gözümün çiçeği kardaşım. Ben de bilmeme. Hükümetin kaymakamı çok, benim de fendim çok. Kaymakam tükenir, gene de
, 177

BAYRAM — Ben biliyom... MURTAZA — Sen ne büüyin?

BAYRAM — Kaç kaymakam attırdığını ben biliyom. MURTAZA — Söyle de Resul duysun.

BAYRAM — Tam kırk üç tane cumhuriyetin baş kaymakamı ağamız Murtaza Ağa sayesinde bizim kasabamızdan uçmuştur. Otuz beş yılda kırk üç kaymakam... ; MURTAZA — Sana toir çift sualim daha var. Sen bu kasabanın girdisini çıktısını her vatandaştan daha iyi bilirsin. Şimdiye kadar kaymakam odalarından benim akreplerim hiç boş döndü mü? Bunca yıldır hiç boş döndü mü? Benim akreplerim kaç kaymakam sürgün eyledi?

BAYRAM — Kırk üç! Ne zaman vereceğin benim yüz elliyi? MURTAZA — Akrepleri topladı da Patır Patırm evinden içeri kim attı?

PATIR PATIR — Allah, allan, inşallah, karım ölüyor, Resul Efendi. Ölüyor. Beş akrep... Doktor yaylada... Daha yetişemedi.

MURTAZA — Bu işte senin parmağın olmasaydı, o çocukcağızı akrepten kurtulmayı ve de akrepleri Patır f Patırın evine atmayı ne bilirdi? Her birisi bir pabuç kadar...

PATIR PATIR — Ne bilirdi? Bu yaşta ben nasıl evlenirim bir daha? Hiç düşünmedin mi, Resul Efendi? Allah Allah, inşallah, evlenirim, Resul Efendi?... BAYRAM — O Kaymakam mı, cin o, cin! O her bir şeyi bilir. Durun da anlatıvereyim size... Durun durun... MURTAZA — Behey alçak! Behey köpek! Behey kapımın iti, ne geçti eline, ne geçti? Ne geçti eline benim akreplerimin rızkını elinden aldın da? Akreplerimin rızkına mani oldun da?

PATIR PATIR — Ne geçti? O böcekleri sokağa atmadın mı, Resul Efendi? Benim avrattan ne istersin, Resul efendi? O fıkara kocakarı ne yaptı ki sana, Resul

Efendi? BAYRAM — Durun durun, anlatayım. Durun hele! Bir

178

SİYASETÇİ — Sahiden ayıp ettin, Resul Efendi. Sana hiç yakıştıramadım. Sen hiç kasaba gayreti gütmedin. Sen bir vatan hainisin.

MURTAZA — Sen bir vatan hainisin.

RESUL — Hakaret ediyorsun, Ağa. Hakaret...

MURTAZA — Ya, hakaret mi? Ben sana hiç hakaret eder miyim, aslanım? Hiç sana hakaretlik yakışır mı, vatan haini? Hiç sana pezevenklik yakışır mı, pezevenk? Hiç sana alçaklık yakışır mı, alçak oğlu alçak?

RESUL — Ağa, vallahi hakaret ediyorsun...

MURTAZA — Hiç sana... Hiç sana it oğlu itlik yakışır mı it oğlu it?

PATIR PATIR — Hiç sana...

SİYASETÇİ — Rüşvetçilik yakışır mı, baş rüşvetçi?

MURTAZA — Hiç sana... Hırsızlık yakışır mı? Hırsız... Öldüreceğim seni! Mahvettin beni! Bir daha... Hiç sana... Hiç sana...

PATIR PATIR — Avradım ölürse... Sen... Katil! Katil

seni! Allah Allah, inşallah, avradım ölürse... , RESUL — Hakaret! Çarşı ortasında... Şahitler içinde... Hakaret!

MURTAZA — Hiç sana...

RESUL (deliye döner, var gücüyle bağırır. Arzuhalcinin makinasına atılır. Alır Murtazanın başına atacakken, Bayram ona sarılır. Bir yandan da Siyasetçi ona sarılır) — Yeter, yeter ettiğiniz, köpekler! Yeteeee! Bırak beni Bayram Efendi, bırak. Bırak da öldüreyim şunları. Nefsi müdafaa... Cezası yok. Bırak. Yeter, yeter, yeter ettiğiniz. Sizin elinizden çektiğim... Yeter!

SİYASETÇİ — Kendine gel, Resul Efendi.

(Patır Patır kaçıp gitmiştir o anda. Murtaza ne yapacağı bilmez, şaşkınlık içindedir.)

MURTAZA — Kendine kendine gel... Ben hiç... Ben hiç... Şaka, şaka... Ben hiç...

(Makinayı Bayramla Siyasetçi Resul Efendinin elin-
179

den. alırlar. Bayram onun icouarmu yu*,,, „._____

rek direnen Resulü dışarı çıkarır. Giderken Resul Efendi boyuna söylenir).

RESUL — Nefsi müdafaa, nefsi müdafaa... Öldürsem hiç , cezası olmaz. Nefsi müdafaa... Devlet memuru... Hakaret...
(Resul gittikten sonra, Patır Patır sahneye girer) PATIR PATIR — Çok şükür, çok şükür, tou fırtınayı da atlattık! Allah
Allah, inşallah bu fırtınayı da atlattık!

SİYASETÇİ — Üç gündür ağzına bir lokma yemek koyamadı Kaymakam. Bütün ekmeklerin içinden çekirge çıktı. Hangi
ekmeği böldüyse içinden kocaman birkaç pişmiş çekirge! Aşçı Nazlıoğlu da ona götürdüğü her kap yemeğe iki kaşık tuz
ve yağ olarktan gıras yağ
koydu.

MURTAZA — İyi iyi... Üç gündür ne yiyormuş? SİYASETÇİ — Hiç bir şey... Ya da zıkkımın kökünü. Ge-
bersin! PATIR PATIR — Allah Allah, inşallah, acından geber-
sin! İnşallah, inşallah gebersin. |

SİYASETÇİ — Yemek yiyemiyormuş. Zehirler diye kor-

kuyormuş. Bir adam aç aç kaç gün dayanır? MURTAZA — Ona kaldıysa... Ohhoo! İnat değil mi, on beş gün bile
dayanır! Açlık grevi yapar, inat değil mi? Sırf su içer, inat değil mi? C.li, B.li vitaminlen yaşar, inat değil mi? Daha yeni
icatlar gerek... Eskiler sökmedi bu gavura. Afsunlu.

SİYASETÇİ — Eskidi bizim usullar. Köreldi. Kesmez oldu eski kılıçlarımız.

MURTAZA — Bir umudumuz şu dağın ardında kaldı! Ankarada kaldı. Tefik Ali Beyden bir umut! O An-karaya gideli
kaç gün oldu? SİYASETÇİ — Tam dört gün oldu.

MURTAZA — Tefik Ali de fos çıktı. Öyle değil mi? Siyasetçi Efendi? SİYASETÇİ — Fos ki f os... PATIR PATIR — Fos ki
fos... Allah Allah, inşallah, fos
ki fos...

180

_____, -~. iii». jiiix ocy, istiklal kahramanı. Ankaraya gitsin de dört günde hiç bir iş görmesin! Bir kaymakamı toz
edemesin! Ya dünya değişti, ya biz...

PATIR PATIR — Ya dünya değişti...

MURTAZA — Bir Kaymakamı değil, Bakanı attırırdı Tefik Ali Bey! Onun güzel lafına Ankara dayanamazdı. Ya Ankara
değişti, ya <biz...

SİYASETÇİ — Ankara değişmez! Bir sakamatlık var. Belki biz değiştik. Ankaranın değişmesi, yer yerinden oynadı
demektir.

PATIR PATIR — Allah Allah, inşallah! Çok çok şükür değişmez, Ankara hiç bir vakit değişmez. Ankara değişirse biz öldük.
Ankara değişirse biz toptan öldük. Bereket versin, bereken versin Ankara değişmez. Allah Allah, inşallah değişemez...

SİYASETÇİ — Yeni usuller, yeni kaymakam kaçırma usulleri bulmak gerekiyor. Bütün hadisat tounu gösteriyor.

MURTAZA — Bizim tüfekler çok eskimiş, tou belli. PATIR PATIR — Allah Allah, inşallah... Çok eski, çok. Demedim mi?
(Okçuoğlu yılgın, elleri yanlarına düşmüş, sallanarak gelir oturur. Ötekiler onun geldiğinin farkına varmazlar)

OKÇUOĞLU — Hoş bulduk!

MURTAZA (heyecanla) — Tefik Ali Efendimizle konuştun mu? Telefon çektin mi? Ne dedi?

OKÇUOĞLU — Ne desin? Fıkara... Diyor ki, dört gündür... On sekiz milletvekiliyle...

MURTAZA — Meclisin kapısını tuttun mu diyor?

OKÇUOĞLU — Bakanlığın kapısını tutmuş.

MURTAZA — Daha ne kadar tutacağımız? Söyledin mi, söyledin mi? Çeltikler kurudu demedin mi? Üç gün daha
tutarsa, yirmi mebuslan Bakanlığın kapısını yandık demedin mi?

(Posta Müdürü elinde Mr telgrafla girer. Ağalara gülümseyerek bakar)

181

etmek gerekirse, insan mektup yazan hayvancır. Bütün mektupları okumalı.

(Sahne kararır)

182

(Tellâl perdenin önüne gelir. Bir elinde teneke, bir elinde değnek vardır. Değnekle tenekeyi vurmaktadır.)

TELLAL — Eeeey, ahali! Duyduk duymadık demeyin! Kaymakamı uçurdular. Yüksek, asil ağalarımızın milli serveti
kurtuldu. Ordumuzun gıdası, memleketimizin gözünün nuru, alınının teri güzel pirincimiz kurtuldu. Heeey ahali!

Kaymakamı uçurdular! Bundan böyle dünya alem duysun ki ağalarımızın sözü üstüne yok! Ağalarımızın eli kolu uzun ki
Vaşintona kadar, Johnsona kadar... Eeeey ahali! Bu genç Kaymakamı kasabamız şan ile, şöhret ile uğurlayacaktır ki,
bir daha unutulmaya! Unutulmaya da dillere destan, kulaklara küpe ola! Ankaraya giden heyetimiz, vatanımızı bu
zulümden kurtararak geldi. Bir parmak kadar çocuğun zulmünden kurtulduk. Eeeey ahali! Şükrolsun Allahımıza,
kasabamız bir koministten kurtulmuştur! İşte bunun şerefine üç yüz çocuğun eline üç yüz teneke verilerekten

Kaymakamımız uğurlanacaktır. Güle güle geldi, güle güle gitsin Kaymakam. Eeeey ahali! Duyduk duymadık demeyin. Kaymakamı uğurlamaya tenekesiyle birlikte gelmeyen kasaba haini ilan edilecek, kimse ona selam vermeyecek, yüzüne bakmayacaktır... Alın işte, muradınıza erdiniz. İstedığınız bu muydu? Buyurun, beğendiniz mi tellallığımı? Tabii beğeneceksiniz! Herkes 'beğenir benim tellal çağırmanı. Ağaların tellalıyım. Ağaların tellalı olduğum için sesim böyle. Şimdi durun, hiç ses çıkarmayın. Kaymakamın yanına gireceğim. Yüreğim yanıyor, delikanlıya. Bu yaşta bir insana bu zulüm yapılır mı? Göreceksiniz, şimdi oyuna iyice giriyorum işte. Her zaman böyle girmem. (Tenekeyi, değneği yere bırakır). Bu burada kalsın. Mukayyet olun ha! Sizden isterim. Dışarı çıkınca gene gerek olacak. Bu dünyada herkesin bir işi, bir ödevi var. İnsanın ödevi başka, gönü başkadır.

183

BÖLÜM: VI

(Tellal Kaymakamlık odasına girer. Kaymakam masasında oturmaktadır.)

TELLAL — Sana t>ir armağanım var, Kaymakam. (Y-kasından çıkardığı fincanı Kaymakamın yakasına takar)

KAYMAKAM — Nedir bu?

TELLAL — Bu madalyadır, oğlum. Bir madalya...

KAYMAKAM — Anlamadım!...

TELLAL — Bak, Kaymakam, gençsin, yiğit ve namuslu ve de vatanseversin. Bunun için kendine güvenirsin...

KAYMAKAM — Peki, ama tou...

TELLAL — Kendine güvendiğin için yalancı değilsin. Yalan dolan bilmediğin için yalan karşısında yenileceksin.

KAYMAKAM — Yalan bu kadar güçlü mü?

TELLAL — Sen bana bak, oğlum, yalanın gücü doğrunun güçsüzlüğünden değildir. Yalan teşkilat kurmuş, doğru yalnızdır. Yalanın geleneği var, senin doğru-

" nun her gün yeniden yaratılması gerek. Her gün bir şafak çiçeği gibi yeniden açması gerek. Sen yenileceksin.

KAYMAKAM — Yenilmiyeceğim. Ama fincan...

TELLAL — Yenileceksin! Yenilmenin tadına varacaksın, doğru yenilmeli.

KAYMAKAM — Şaşırtıyorsunuz beni. Bu fincan...

TELLAL — Yenilmeyen doğru yenmiş sayılmaz. Doğru yenile yenile öyle keskin bir hale gelmeli ki... Yüz bin yıl su altında, yıkanmış, düzelmiş çakıl taşı gibi.

KAYMAKAM — Siz kimsiniz?

TELLAL — Ha şimdi... Şu kamburumu görüyor musun? Bunun içinde tam on iki tane düşman kurşunu var.

Dumlupınarda girdi. .YMAKAM — Savaşmış demek?

'ELLAL — Savaş bitti. Kasabaya geldim, bir de baktım (bütün asker kaçaklarının, ağaların,, eşkiyaların göğsünde birer istiklal madalyası var. Tevfik Ali Beyin, Murtazanın, ötekilerin... Amanın, ulan, ne oluyor derken... Ya bizim sırtımızdaki on iki kurşun der-

185

ı ! ! '

ken... Derken efendim, Ankaraya gittim. Bizim kumandanı buldum. 'Hani bizim madalyamızı dedim. Onun da madalyası yoktu... Başkumandana çıkayım, benim de kumandanımın da halini arzedeğim dedim. Başkumandanı görmek ne mümkün! Çalmadığım kapı kalmadı. Yüzüme bakan bile olmadı. İşte Tevfik Ali de en büyük İstiklal savaşı kahramanı oldu, dokuz yıl askerlik yapan ben, unutuldum gittim...

KAYMAKAM — Başkumandana bir mektup yazsaydınız.

TELLAL — Yüz mektup yazdım, ama hiç bir şey çıkmadı. Ne madalya ne de bir haber. Umudum kalmadıydı ki, geçmiş bir günü hatırladım. Bir sabahı. Gün ışıdı ış-yacak, top ateşleri başlamıştı. Siperden başımı kaldırdım, baktım ki başımda başkumandan. Merhaba çavuş dedi, nasıl gidiyoruz? İşler iyi paşam, dedim. Yeneceğiz paşam, dedim. Paşa çok memnun oldu. Geldi yanıma oturdu. Bir tutam kahve içmemiştim günlerdir. İşte bu fincanla içtim. Ankaraya gittim geldim, geldim gittim, birden aklıma düştü, ulan kahve fincanı ne güne duruyor, kumandanın siperde kahve içtiği fincan?... En güzel madalya! Aldım takdim yakama. Bugüne kadar da hiç eksik etmedim göğsümden. Kumandan cephede yendi yendi, hep yendi, bir kere yenilmedi. Ama sonunda yenildi. Bir kere yenildi. Ağalara yenildi. İşte bu fincan madalya, onun yenilgi madalyasıdır. Bu fincanı şimdi sana armağan ediyorum. Senin yenilgin onun yenilgisinin devamıdır. Sen de yenileceksin, yenileceksin, yenileceksin, suyun altındaki taş gibi düzeleceksin. Sonunda da... Uğurlar olsun! Yolun açık olsun...

(Çıkar. Resul Efendi yıkılmış, bitmiş, odaya sendeleyerek girer.)

RESUL — Öldüm, öldüm. Kaymakam evladım! Mahvol-dum! Emekliliğime de ne kadar az kalmıştı. Ne kadar, ne kadar az... Aaah Fikret Bey, biraz idare et-seyediniz. Şunları, şu canavarları biraz idare etseydi-niz, başımıza bu işler gelmezdi.

Aaah Fikret Bey, aaah efendim... Gençlik kanı. Suları kesmeyecektiniz. Bu canavarlarla...

KAYMAKAM (masasının etrafında şöyle bir dönerek eli-

136

yere nakledMiniz.

, Blr

dun. Ben mahvoldum «lyorsuauz kardeşim
nitm Bes- G'-

J

olur

POSTA MÜDÜRÜ —

ler. Ama çok iyi, çok'iyTbj "mayet muratlarına erdi-nun olmalısınız.'Karsın1 TrlrSyere atanmıSsınız. m< «mas etmişier
sizevSaST" İİ56Sine- Gene le ya... Yoksa bu kaSn,h^^e_!mek day""z

«erim...

*« Te5«tkOt

j i? insan t

*« -man unutmamalı (Çıkar)

olacaktı,

187

siniz i

RESUL (dalgın) — Bilmem, belki. Olan bana oldu... KAYMAKAM — Söyleyin hademelere de bavulumu hazırlasınlar.

Dışarda ne varsa, odada ne varsa doldur-sunlar içine, getirsinler. Hemen şimdi gideceğim. Bir otomobil bulun hemen.

Hemen şimdi istiyorum. RESUL — Sizi hiç kimse otomobiliyle götürmez. KAYMAKAM — Çeltik Komisyonunun çipi? Onu
hazırlayın. RESUL — Dün gece yardan yuvarlamışlar. Parça parça...

Siz gidemeyesiniz diye. KAYMAKAM — Resul Bey... Bir kamyon, ototoüs falan?

Hiç toir vasıta yok mu? RESUL — Vermezler efendim. KAYMAKAM — At, eşek?... RESUL — Vermezler efendim.

KAYMAKAM — Valiye telefon etsek? Yok yok, ayıp olur,

yaya gideriz. Resul Bey... RESUL — Buyurun efendim?

KAYMAKAM — Köylerin içine kadar pirinç ekerler, değil mi, artık?

v RESUL —

Ekerler ekerler. Ekerler ama...

'^ KAYMAKAM — Aması ne?

RESUL — Ekerler ama çok az olur mahsul. Ekerler ama yandılar, geç kaldılar! Oh olsun deyyuslara! Ekerler ama iflastan
kurtulamazlar. (Sevinçli sevinçli güler) Oh olsun deyyuslara!

KAYMAKAM — Sizi benim yerime vekil yapmışlar. Uğraşmak, mücadele etmek para etmez, değil mi? RESUL — Etmey
efendim. Onlar ekerler... KAYMAKAM — Bırakmamalıyız. Bu milleti öldürmelerine müsaade etmemeliyiz! Ben kanımın

son damlasına kadar mücadele edeceğim. RESUL — Mücadele... (Gülümser) KAYMAKAM — Gülümsediniz Resul Bey?

RESUL — Öyle efendim. İnkâr edecek değilim, gülümsedim... Siz şimdi lanetli gibisiniz. Dışarda ben bile sizinle
konuşamam. Artık siz bir cüzzamlısınız, kimse yanınıza yaklaşamaz.

188

KAYMAKAM — Köylüler de mi ?

RESUL — Köylüler de.

KAYMAKAM — Zeyno hanım, Memed Ali... Onlar da mı?

RESUL — Onlar da. Düşenin dostu olmaz...

(Uzaktan tenekeler çalınır. Teneke sesleri yaklaşmaktadır).

KAYMAKAM — Bu gürültü de ne oluyor? RESUL — Sizi uğuruyorlar efendim, sizin gibi gönderdikleri

.kaymakamları ağalar böyle uğurlarlar. KAYMAKAM — Ne demektir bu?

RESUL — Haşa huzurdan ama... Söğmektir. Kuyruğuna teneke bağladık demektir. Zafer işaretidir. (Teneke gürültüleri
artar) KAYMAKAM — Yaaa, öyle mi?

RESUL — Öyledir Kaymakam bey, öyledir... Bugün memurlarımızın hepsi de raporlu. KAYMAKAM — Hepsi de hasta mı
olmuşlar? ,ı RESUL — Sizi geçirmemek, sizinle karşılaşmamak için...

Hepsi raporlu. Sizi uğurlayanlara bu kasabada... KAYMAKAM — Anladım!

(Resul Efendi kapıya çıkar gene geri gelir). RESUL — Bavullarınızı hazırlamışlar efendim. Hakkını helal et... Seni çok
sevdim... Şimdi gidiyorsun, olan bana oldu. Olan bana oldu! Ekerler ekerler ama...

(El sıkışırlar. Kaymakam kapıdan çıkar. Resul Efendi arkasından bağırır).

RESUL — Ekerler ekerler ama... Ekerler ekerler ama... (Sahne kararır. Teneke sesleri delicesine artarak sürüp
gitmektedir. Kulakları sağır edecek derecede. Sonra sahne aydınlanırken, elinde bavulu Kaymakam girer.

Yorgundur. Umutsuzdur. Oradaki bir tümseğin üstüne çöker, kendini yere atarcasına. Mendiliyle alınının terini siler. Bir
insan gürültüsü teneke seslerini bastırır. Teneke sesleri biter. Büyük bir kalabalığın gürültüsü sahne ardından gelir.

Zeyno önde, Memed Ali arkada sahneye girerler. Kaymakamın

189

korkusu, yılgınlığı yavaş yavaş sevince döner. Olan bitene inanmamaktadır.)

MEMED ALİ (sağ eli göğsünde, gayetle saygılı) — Vay, başım üstünde gidesen, Gaymugaymim. Vay ibenim gözüm üstünde gidesen.

ZEYNO (Kaymakama doğru bir adım atar) — Fakir îka-ranm ahım almadın, kardaş! İşte bak, bak! Şuna, aşağıya bak. Gel de "bak. Bak işte, on beş köy, çoluğu çocuğu, genci yaşlısı, seni uğurlamağa geldik. On beş köyün hastası yatağından kalktı, körü değneğini aldı, topalı sürünerek geldi. Seni uğurlamağa geldik. Gel, karış aralarına da gönülleri hoş olsun. (Elini Kaymakamın omuzuna koyup, tane tane söyler) Gel karış aralarına... Seni bekliyorlar. Yüzünü bir kere görmek diliyorlar. (Durur, susar, Kaymakamın yüzüne gözlerini diker, bakar. Çünkü o anda Kaymakamın yüzü gene kararmış, umutsuzluğa düşmüştür. Ağır, güvenli bir sesle söyler.) Bizim için hiç meraklanma, kardaş. Bizim için hiç gözün arkada kalmasin. Bundan sonra biz kendi başımızın çaresine kendimiz , (bakarız...

<

PERDE

190

Yaşar Kemal _ Teneke